

**OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ
W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM
ZA 2016 ROK**

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W TORUNIU

TORUŃ 2017 ROK

Spis treści

Wstęp	5
Charakterystyka demograficzna województwa	7
Rozdział I. Ocena zasobów w obszarze pomocy i integracji społecznej w odniesieniu do poszczególnych grup odbiorców	9
1. KLIENCI POMOCY SPOŁECZNEJ	9
natężenie korzystania z pomocy społecznej / kontrakt socjalny / poradnictwo specjalistyczne / rodziny wspierające / ośrodki interwencji kryzysowej / kadra pomocy społecznej / asystentura rodziny	
2. DZIECI I MŁODZIEŻ	25
opieka nad dziećmi do lat 3 / edukacja przedszkolna / stypendia socjalne i zasiłki szkolne / placówki wsparcia dziennego	
3. PIECZA ZASTĘPCZA	32
rodzinne i instytucjonalne formy pieczy zastępczej / usamodzielnienie osób opuszczających pieczę zastępczą / rodziny pomocowe	
4. OSOBY BEZROBOTNE	40
zjawisko bezrobocia i bezrobocie długotrwałe / wybrane podmioty reintegracji zawodowej, tj. centra i kluby integracji / spółdzielnie socjalne	
5. OSOBY BEZDOMNE	45
indywidualne programy wychodzenia z bezdomności / noclegownie, schroniska i inne miejsca schronienia dla osób bezdomnych	
6. OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE I PRZEWLEKLE CHORE	49
domy pomocy społecznej / środowiskowe domy samopomocy / warsztaty terapii zajęciowej / zakłady aktywności zawodowej	
7. OSOBY STARSZE	55
usługi opiekuńcze / domy pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku / dzienne domy pomocy / kluby i świetlice dla seniorów	
Rozdział II. Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej	61
Rekomendacje wynikające z raportu	67
Wybrane działania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w obszarze zwiększenia włączenia społecznego	70

Wstęp

Coroczne sporządzanie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS) wynika z zapisów ustawy o pomocy społecznej¹. Raport wojewódzki OZPS powstaje w oparciu o cząstkowe oceny przygotowywane przez samorządy gmin i powiatów z terenu województwa, które są przekazywane do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu w formie elektronicznego formularza wypełnianego za pośrednictwem Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS). Dodatkowo raport wzbogacony został o informacje z ankiety uzupełniającej OZPS, która została opracowana przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu i również zamieszczona w CAS, a także dane GUS-BDL, WUP w Toruniu oraz analizy własne ROPS w Toruniu.

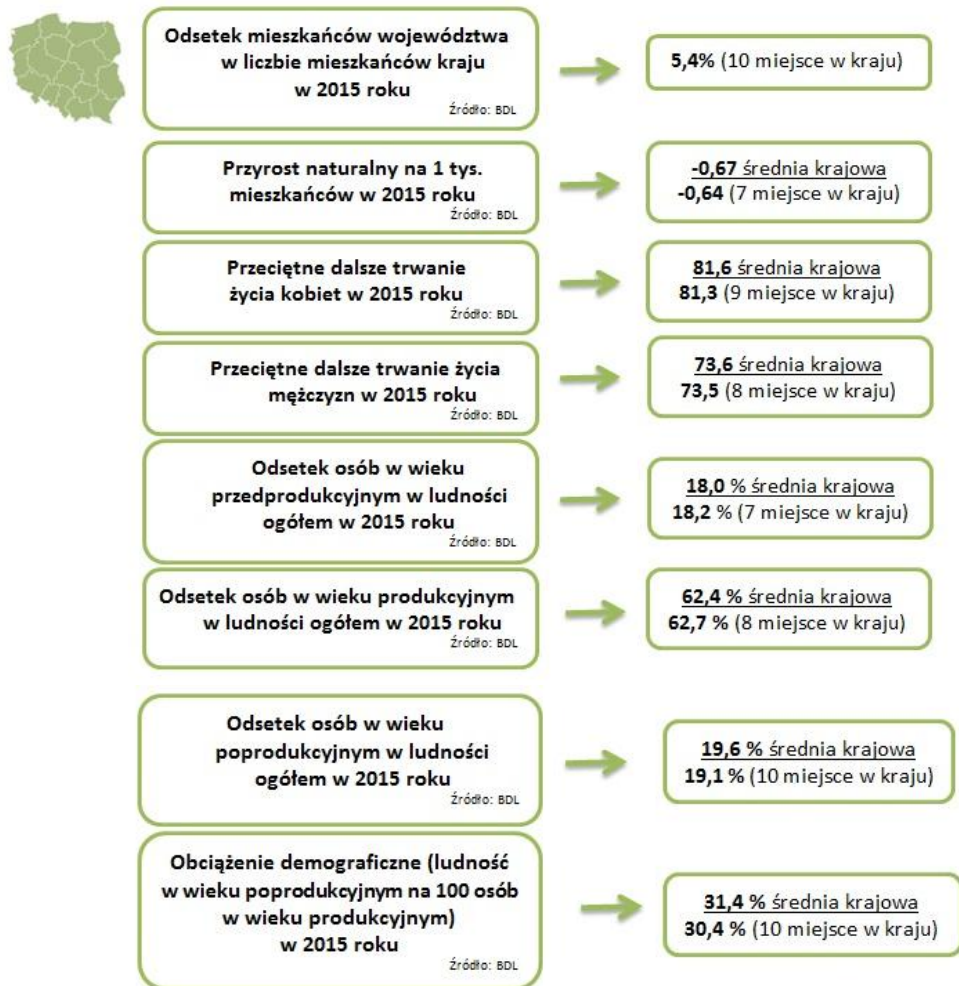
Prezentowany raport analizuje sytuację społeczną, demograficzną i rynku pracy w naszym województwie. Zawiera dane i informacje o świadczeniobiorcach pomocy społecznej, wybrane formy pomocy środowiskowej i instytucjonalnej, kadre i wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej². Podobnie, jak w roku ubiegłym struktura raportu została sporządzona w odniesieniu do poszczególnych grup odbiorców, tj. klientów pomocy społecznej, dzieci i młodzieży, osób bezrobotnych, osób bezdomnych, osób niepełnosprawnych i przewlekle chorych, osób starszych oraz z uwzględnieniem tematyki pieczy zastępczej. Dodatkowo zaprezentowane zostały wybrane działania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w obszarze zwiększenia włączenia społecznego, przede wszystkim za pośrednictwem programów opracowywanych i wdrażanych przez wybrane Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu oraz jednostki organizacyjne Samorządu Województwa.

Opracowany raport OZPS ma na celu dostarczenie najważniejszych informacji z obszaru pomocy i integracji społecznej. Ma posłużyć również do planowania efektywnych działań, zgodnych z rzeczywistymi potrzebami i oczekiwaniami odbiorców, prowadzących do pozytywnych zmian w naszym województwie.

¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.), art. 16a.

² Przez wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej należy rozumieć wydatki na zadania realizowane przez gminy i powiaty m.in. za pośrednictwem ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie na mocy odpowiednich ustaw.

Charakterystyka demograficzna województwa

Charakterystyka demograficzna naszego województwa powstała w oparciu o dane z Banku Danych lokalnych GUS za rok 2015 (dane w ujęciu gminnym, stanowiące okres właściwej Oceny, czyli rok 2016, nie są dostępne w momencie powstawania niniejszego raportu). Analizując liczbę ludności od 2012 roku zauważyć można sukcesywny, lecz niewielki spadek. Natomiast liczba kobiet pozostaje niezmienna i stanowi 51,5% ogółu ludności.

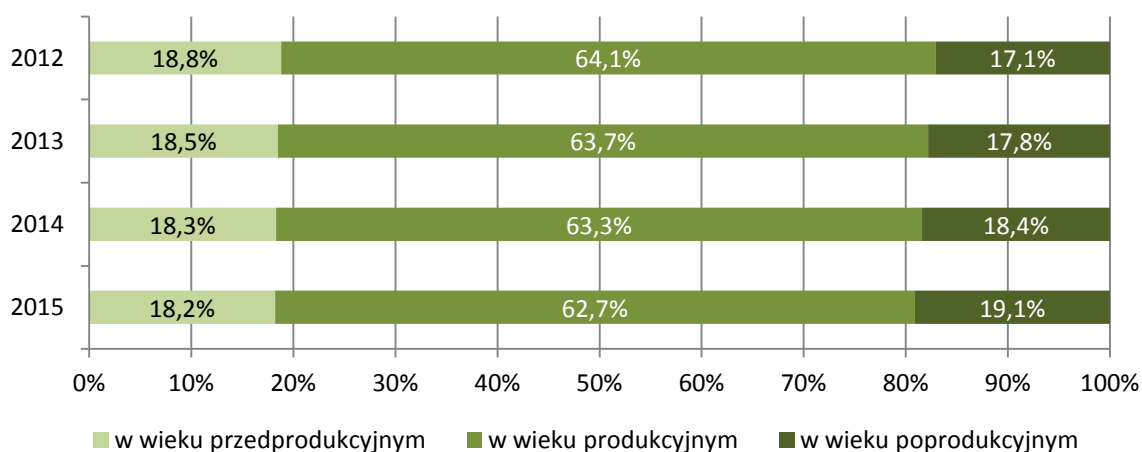
Tabela 1. Liczba mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego (w tym odsetek kobiet) na przestrzeni lat 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
Liczba mieszkańców	2 096 404	2 092 564	2 089 992	2 086 210
odsetek kobiet	51,5%	51,5%	51,5%	51,5%

Źródło: dane BDL GUS za lata 2012-2015

Od 2012 roku obserwuje się spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym, jak i odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej). Natomiast wzrasta systematycznie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (o 2 p.p na przestrzeni analizowanego okresu).

Wykres 1 Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w województwie kujawsko-pomorskim na przestrzeni lat 2012-2015

Źródło: dane BDL GUS za lata 2012-2015

Analizując przedziały wiekowe ludności na poziomie powiatów można stwierdzić, iż wyróżnia się zwłaszcza miasto na prawach powiatu Bydgoszcz z najniższymi wskaźnikami w obszarze osób w wieku przed- i produkcyjnym, przy jednoczesnym najwyższym wskaźniku osób w wieku poprodukcyjnym. Odmienną sytuację odnotowano w powiecie toruńskim ziemskim, w którym zamieszkuje najwyższy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym przy jednocześnie najniższym w województwie udziale osób w wieku poprodukcyjnym. Tego rodzaju dane winny być uwzględniane przy kreowaniu lokalnej polityki regionalnej na najbliższe lata.

Tabela 2. Minimalna i maksymalna wartość odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w ujęciu powiatowym.

2015	min	max
Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym	15,7% (m. Bydgoszcz)	21,6% (p. toruński)
Odsetek osób w wieku produkcyjnym	61,2% (m. Bydgoszcz)	64,2% (p. bydgoski)
Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym	14,4% (p. toruński)	23,2% (m. Bydgoszcz)

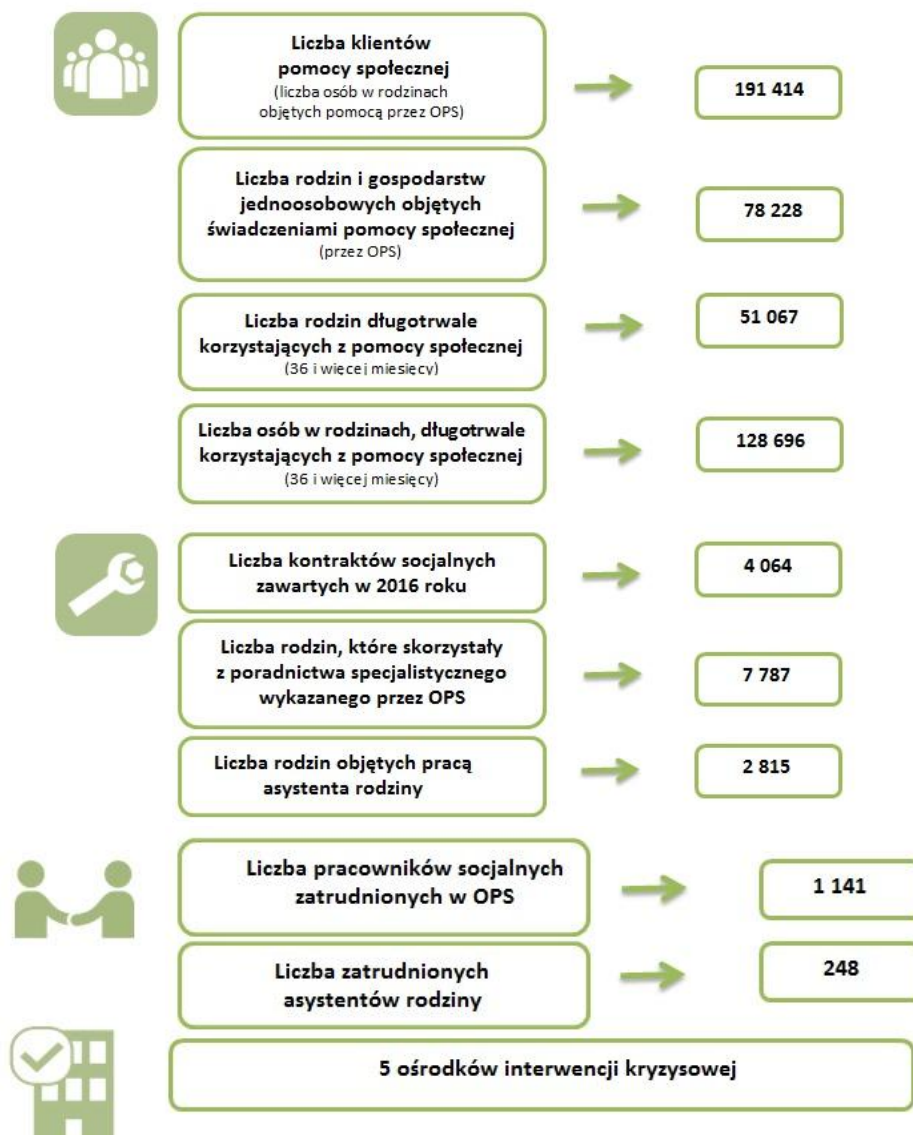
Źródło: dane BDL GUS za lata 2012-2015

Rozdział I

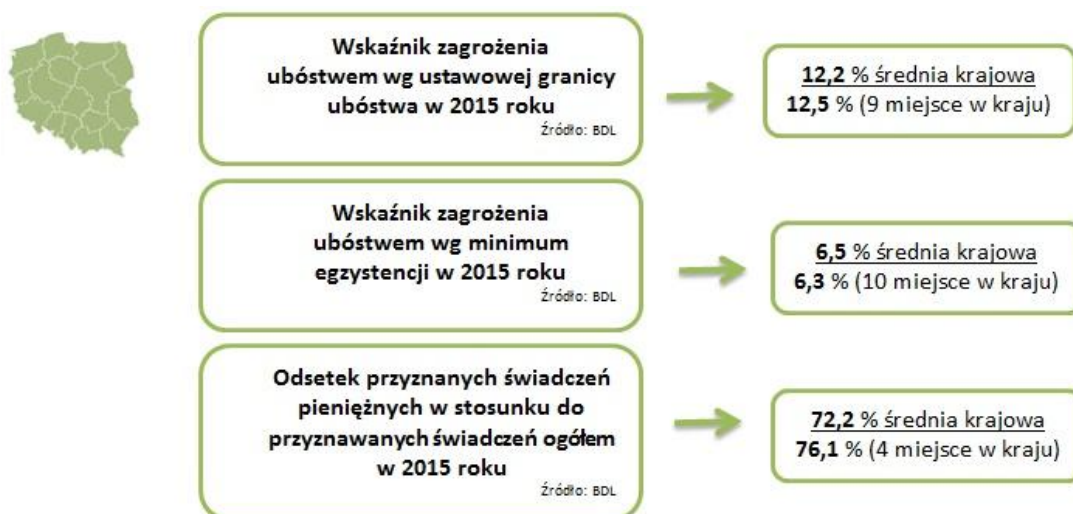
Ocena zasobów w obszarze pomocy i integracji społecznej w odniesieniu do poszczególnych grup odbiorców

1. KLIENCI POMOCY SPOŁECZNEJ

Dane dot. Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące Województwo Kujawsko-Pomorskie na tle kraju

POMOC SPOŁECZNA

Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej

Odsetek klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych osobom, które nie są w stanie same ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zadaniem pomocy społecznej jest więc podejmowanie działań na rzecz usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem³. Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń,

Prawo do świadczeń pieniężnych przysługuje osobom i rodzinom, których posiadane dochody nie przekraczają kryteriów dochodowych: w przypadku osoby samotnie gospodarującej dochód nieprzekraczający kwoty 634 zł⁴, natomiast dla osoby w rodzinie kwoty 514 zł;

- pracy socjalnej,

Praca socjalna świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, bez względu na posiadany dochód.

³ <http://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/> (data korzystania: 11.05.2017 r.).

⁴ Wysokości kryteriów dochodowych zawarte są w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. Zgodnie z art. 9.1. ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn.zm.) kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyniku badań progu interwencji socjalnej. Badania progu interwencji socjalnej dokonuje Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Ostatnia weryfikacja tych kryteriów miała miejsce 1 października 2015 r. <https://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/art,5535,7223,zmiany-w-kryterium-dochodowym-i-swiadczeniach-z-pomocy-spoecznej.html> (data korzystania: 11.05.2017 r.).

Tabela 3. Natężenie korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

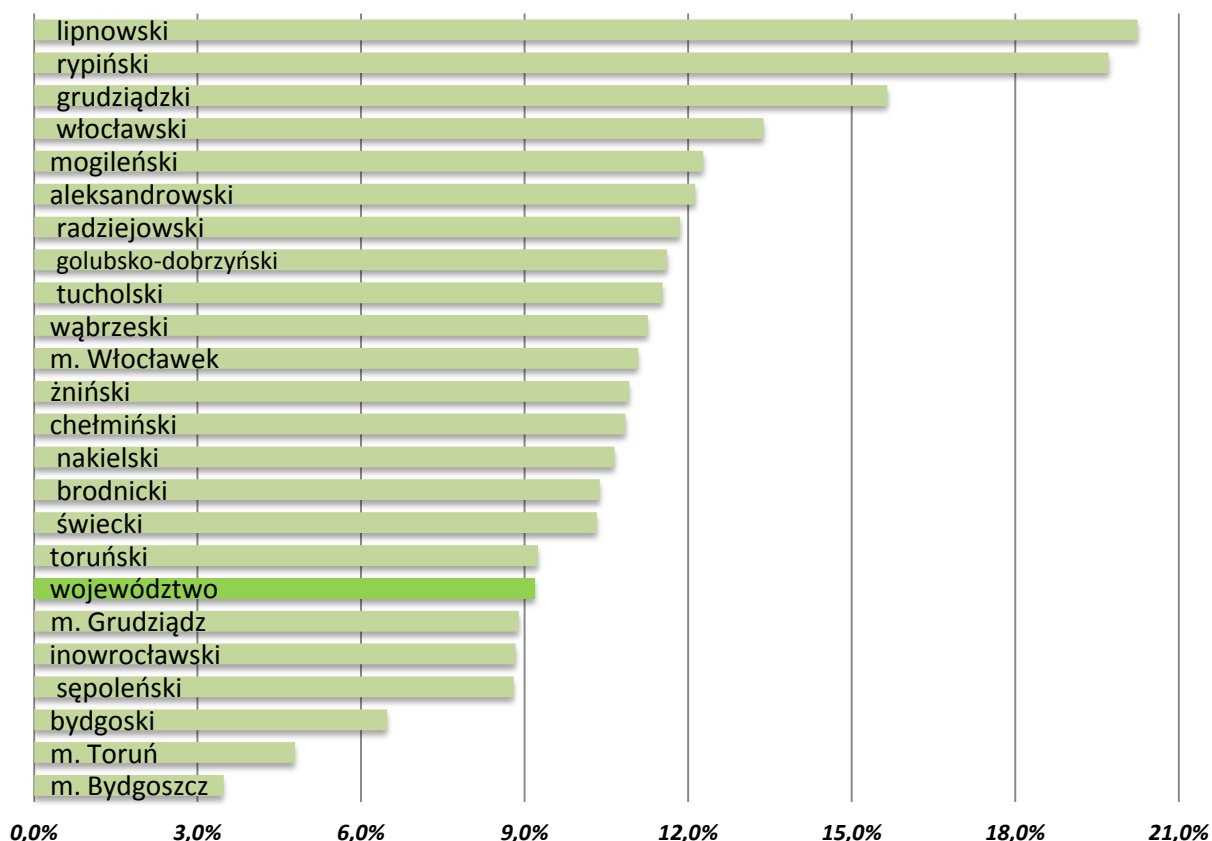
Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej (dot. osób w rodzinach, którym decyzją przyznano świadczenie pomocy społecznej)	12,0%	11,2%	10,0%	9,2%	20,2% (p. lipnowski)	3,5% (m. Bydgoszcz)
Odsetek klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej (dot. osób w rodzinach, które korzystają z pomocy społecznej od 36 miesięcy i dłużej)	58,1%	65,4%	67,8%	67,2%	88,8% (p. wąbrzeski)	36,3% (m. Grudziądz)

Źródło: dane BDL GUS za lata 2013-2015, OZPS za lata 2013-2016

W 2016 roku ośrodki pomocy społecznej realizując zadania ustawowe objęły świadczeniami pomocy społecznej nieco ponad 9% mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Oznacza to, że 9 na 100 mieszkańców naszego regionu skorzystało w tymże roku z którejkolwiek formy pomocy i wsparcia oferowanej przez ww. jednostki. Łącznie pomocy udzielono 78 228 rodzinom, a w tych rodzinach 191 414 osobom⁵.

⁵ Zaprezentowane dane dot. liczby rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą przez ośrodki pomocy społecznej.

Wykres 2. Odsetek klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w województwie kujawsko- pomorskim (w gminach w układzie powiatowym) w roku 2016

Źródło: dane OZPS za rok 2016

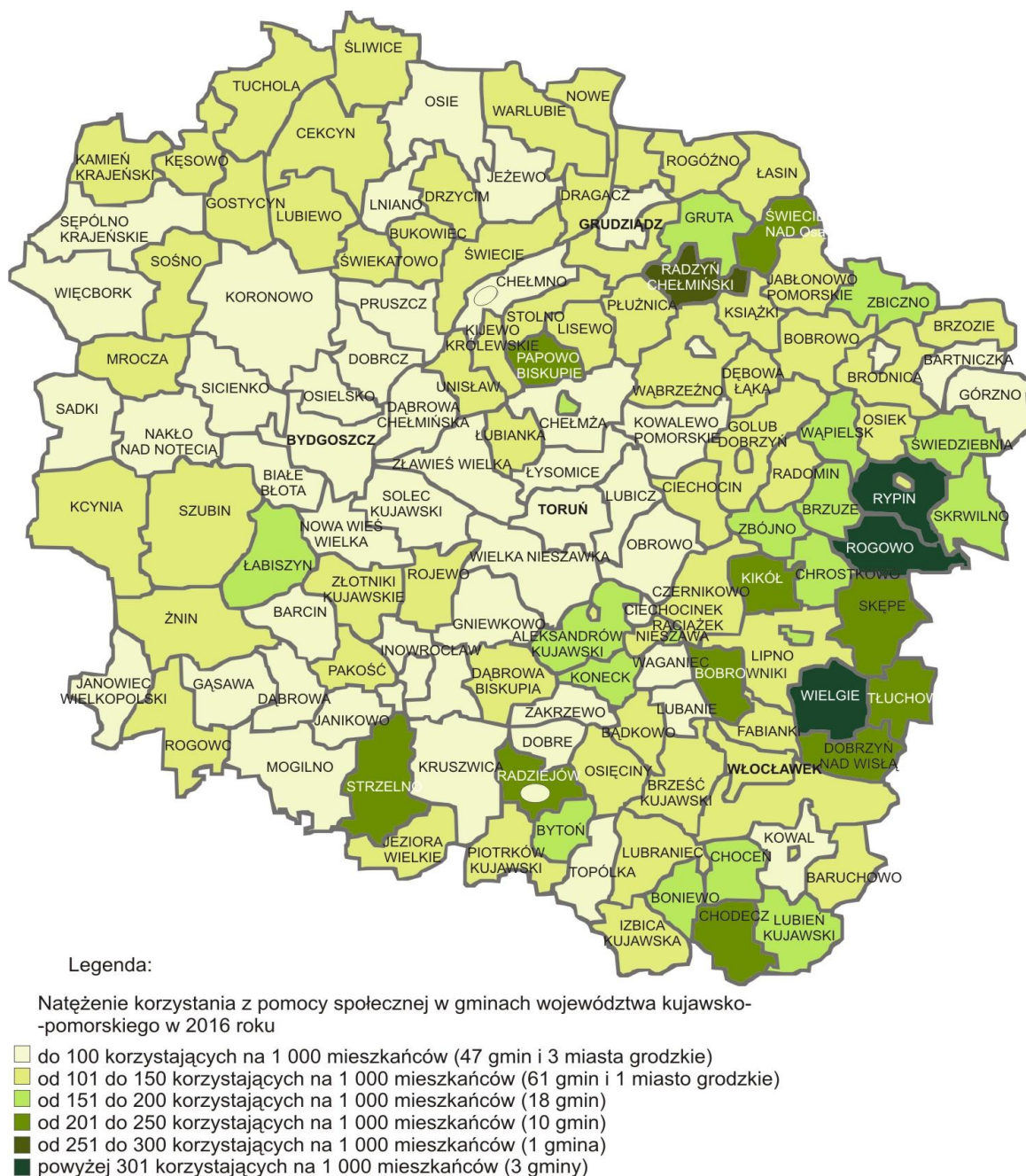
W 6 z 23 powiatów odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w roku 2016 był niższy od średniej dla województwa (9,2%). Do powiatów będących w najmniej korzystnej sytuacji, tj. z najwyższym udziałem klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców należał powiat rypiński (19,7%) oraz powiat lipnowski (20,2%).

Natężenie korzystania z pomocy społecznej wyraża również wskaźnik deprivacji lokalnej, który opisuje stosunek liczby osób w rodzinach pobierających świadczenia pomocy społecznej do ogólnej liczby mieszkańców regionu w przeliczeniu na 1 000 osób.

Z analizy danych wynika, że:

- wskaźnik deprivacji dla województwa w 2016 roku wynosił 92 osoby korzystające z pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców;
- najwyższy wskaźnik deprivacji lokalnej odnotowuje się w gminach położonych we wschodniej i południowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego (patrz poniższa mapa);
- w 37 gminach regionu wskaźnik deprivacji był niższy niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego;
- najniższy wskaźnik deprivacji lokalnej (identycznie jak w roku ubiegłym) zaobserwowano w mieście Bydgoszcz (35 osób), w gminie Białe Błota (38 osób), mieście Toruń (48 osób) oraz gminie Osielesko (50 osób);
- najwyższy wskaźnik deprivacji lokalnej (powyżej 300 osób na 1000 mieszkańców) występował (podobnie jak w roku poprzednim) w gminach: Rypin – gmina wiejska (328 osób), Rogowo - powiat rypiński (309 osób) i gminie Wielgie – powiat lipnowski (305 osób).

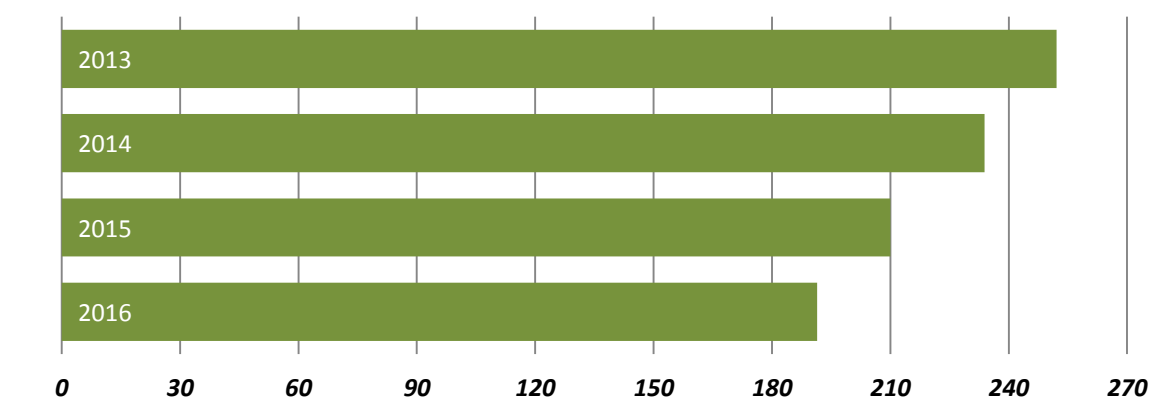
Mapa 1. Natężenie korzystania z pomocy społecznej w gminach województwa kujawsko-pomorskiego w 2016 r.

Źródło: dane BDL GUS za rok 2015, OZPS za rok 2016

Na przestrzeni ostatnich 3 lat obserwuje się znaczne spadki w liczbie klientów pomocy społecznej korzystających z pomocy OPS na terenie naszego województwa (z 252 112 osób w rodzinach w roku 2013 do 191 414 osób w rodzinach w roku 2016, tj. o 24,1%).

Wykres 3. Korzystający z pomocy OPS (osoby w rodzinach) w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013-2016 (w tys.)

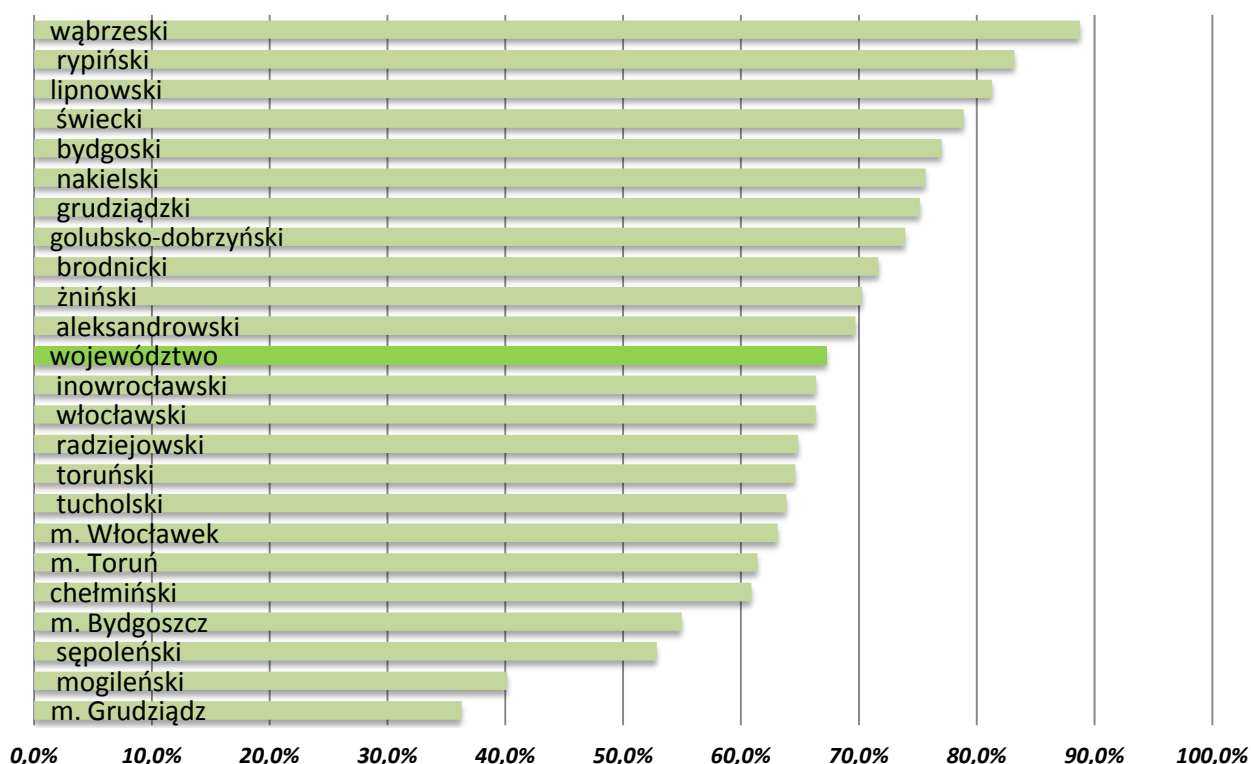
Źródło: OZPS za lata 2013 - 2016

W skierowanej do gmin ankiecie dotyczącej zaobserwowanych zmian w pomocy społecznej w ostatnim roku, aż 111 na 144 ośrodki zaobserwowało spadek liczby mieszkańców gminy sięgających po tego rodzaju pomoc i wsparcie. Głównym powodem zmniejszenia się liczby świadczeniobiorców pomocy społecznej – zdaniem pracowników socjalnych – był spadek bezrobocia (94 wskazania), który spowodowany był najczęściej podjęciem pracy (w tym pracy za granicą – 15 wskazań) przez beneficjentów ww. pomocy (52 wskazania). Można przypuszczać, iż wpływ na tę sytuację miało również rozszerzenie katalogu oferty pomocowej skierowanej do osób bezrobotnych (będących często jednocześnie klientami pomocy społecznej) przez powiatowe urzędy pracy czy też długofalowy efekt realizacji projektów (w tym systemowych) w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013. Drugim z kolei powodem usamodzielnia się osób i rodzin od świadczeń z systemu pomocy społecznej było – w opinii ww. pracowników - wprowadzenie od 1 kwietnia 2016 roku świadczenia wychowawczego 500+⁶ (92 wskazania). Rzadziej przyczynę zaistnienia ww. sytuacji pracownicy upatrują w zmianie miejsca zamieszkania⁷ (15 wskazań) oraz w nabyciu uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych (8 wskazań).

⁶ <https://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/rodzina-500-plus/pytania-i-odpowiedzi/> (data korzystania: 23.05.2017 r.).

⁷ Zmiana miejsca zamieszkania świadczeniobiorców pomocy społecznej może wiązać się ze skorzystaniem z jednej z form wsparcia oferowanej przez powiatowe urzędy pracy tj. bonu na zasiedlenie dla bezrobotnego do 30 roku życia. <http://muptorun.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy/formy-wsparcia/bon-na-zasiedlenie> (data korzystania: 23.05.2017 r.).

Wykres 4. Odsetek klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej w województwie kujawsko- pomorskim (w gminach w układzie powiatowym) w roku 2016

Źródło: dane OZPS za rok 2016 i dane z ankiety uzupełniającej OZPS za rok 2016.

W roku 2016 w województwie kujawsko-pomorskim średnio 67,2% klientów pomocy społecznej stanowiły osoby, które korzystały z niej minimum 3 lata. Biorąc pod uwagę liczby bezwzględne, w tymże roku, z pomocy społecznej w sposób długotrwały korzystało 51 tys. rodzin, z liczbą osób w rodzinach kształtującą się na poziomie 128,6 tys. Pomimo, iż na przestrzeni lat 2013-2016 odnotowuje się spadek o 17% liczby klientów długotrwale pobierających świadczenia z pomocy społecznej, nadal udział ich w ogólnej populacji świadczeniobiorców pozostaje na wysokim poziomie. W przypadku 12 z 23 powiatów wskaźnik długotrwałego korzystania z pomocy społecznej był niższy od średniej wojewódzkiej (67,2%). Mimo to, niezmiennie w większości powiatów wskaźnik ten waha się między 60%-70% ogółu klientów otrzymujących pomoc społeczną. W roku 2016 najtrudniejszą sytuację, tj. najwyższy udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie otrzymujących tę pomoc, odnotowano w powiecie lipnowskim (81,3%), powiecie rypińskim (83,2%) oraz powiecie wąbrzeskim (88,8%). Relatywnie najniższy udział tej grupy klientów zaobserwowano w mieście Grudziądz (36,3%) oraz powiecie mogileńskim (40,2%).

KONTRAKT SOCJALNY

Odsetek klientów OPS objętych kontraktem socjalnym

Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o **kontrakt socjalny**, który stanowi rodzaj umowy zawartej przez pracownika socjalnego z osobą korzystającą z pomocy społecznej, ze wskazaniem uprawnień i zobowiązań obu stron, zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby/rodziny.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.)

Tabela 4. Kontrakt socjalny w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba gmin, w których w danym roku zawarto kontrakty socjalne	132	122	96	109	X	X
Liczba zawartych kontraktów socjalnych z klientami OPS	8 137	6 146	3 088	4 064	X	X
Odsetek klientów OPS objętych kontraktem socjalnym	4,1%	3,1%	1,8%	2,6%	7,3% (m. Toruń)	0,1% (p. wąbrzeski)

Źródło: OZPS za lata 2013-2016

W 2016 roku w 109 ze 144 gmin realizowano pracę socjalną w oparciu o kontrakt socjalny, co stanowi 76% ogółu gmin. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba gmin, na terenie których realizowane były kontrakty wzrosła o 13. Zwiększeniu uległa również liczba zawartych kontraktów socjalnych z klientami OPS o prawie tysiąc. W porównaniu z rokiem 2015 odsetek klientów OPS objętych kontraktem socjalnym wzrósł o 0,8 p.p. Najwyższy odnotowano w gminie miasta Toruń (7,3%) oraz gminie miasta Włocławek (5,2%), najniższy natomiast, poniżej 1%, w gminach powiatu wąbrzeskiego, rypińskiego, włocławskiego, brodnickiego i radziejowskiego (analogicznie 0,1%, 0,2%, 0,3%, 0,7% i 0,8%).

PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE

Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym wykazanym przez ośrodki pomocy społecznej

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

Źródło: <http://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/formy-udzielanej-pomocy/poradnictwo-specjalistyczne/> (data korzystania: 15.05.2017r.)

Tabela 5. Poradnictwo specjalistyczne wykazane przez OPS w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Rodzaj wskaźnika Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba ośrodków pomocy społecznej, które wykazały realizację poradnictwa specjalistycznego	76	83	81	82	X	X
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym wykazanym przez ośrodki pomocy społecznej	9,5%	9,9%	10,4%	10,0%	28,8% (m. Grudziądz)	0,1% (p. golubsko-dobrzyński, p. radziejowski)

Źródło: OZPS za lata 2013-2016

Z deklaracji OPS wynika, iż liczba gmin, na terenie których udzielano poradnictwa specjalistycznego w ostatnich latach utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2016 r. poradnictwem specjalistycznym objętych było blisko 8 tys. rodzin korzystających z pomocy społecznej, co daje 10% ogółu rodzin objętych pomocą.

RODZINY WSPIERAJĄCE

Kolejną formą wsparcia może być pomoc **rodziny wspierającej** w obszarze opieki i wychowania dziecka, prowadzenia gospodarstwa domowego, czy kształtowania właściwych ról społecznych. Rodziną wspierającą mogą zostać osoby z bezpośredniego otoczenia dziecka, z którymi po pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej, gmina zawiera umowę określającą zwrot kosztów związanych z udzielaniem pomocy.

W gminach województwa kujawsko-pomorskiego w 2016 roku brak było rodzin wspierających.

OŚRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ

Ośrodki interwencji kryzysowej to miejsca świadczenia pomocy osobom znajdującym się w różnego rodzaju sytuacjach kryzysowych wynikających m. in. z doświadczenia przemocy domowej, rozwodu, innych traumatycznych przeżyć, a także zdarzeń losowych czy masowych katastrof. W ramach ośrodka oferowane jest wsparcie w formie pomocy psychologicznej, porady prawnej, pracy socjalnej, czy nawet schronienia, gdyż w niektórych placówkach działają hostele. Prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej to jedno z zadań własnych powiatu.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.)

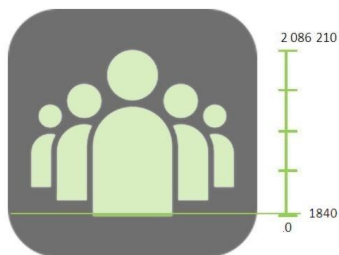
W województwie kujawsko-pomorskim w roku 2016 funkcjonowało 5 ośrodków interwencji kryzysowej. Od 2013 roku zauważalny jest systematyczny spadek tych placówek, co roku likwidacji ulega jedna placówka. W roku 2016 zlikwidowano placówkę w powiecie rypińskim. Zamiast OIK uruchomiono mieszkanie kryzysowe. W planach na rok 2017 przewiduje się dalsze funkcjonowanie 5 placówek w powiatach: aleksandrowskim, inowrocławskim, mogileńskim, świeckim i wąbrzeskim.

Tabela 6. Ośrodki interwencji kryzysowej w województwie kujawsko-pomorskim

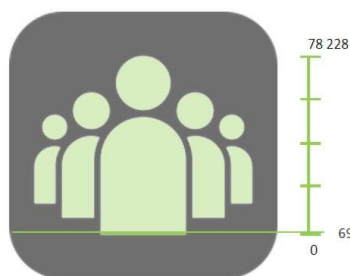
Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Ośrodki interwencji kryzysowej	8	7	6	5	5	1 053	325 tys.

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016

KADRA POMOCY SPOŁECZNEJ

Średnia liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy

Średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy

Pracownikiem socjalnym może zostać osoba posiadająca dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych, lub która ukończyła studia wyższe na kierunku praca socjalna (lub do dnia 31 grudnia 2013 r. ukończyła studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie).

Zatrudnienie pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej powinno spełniać dwa ustawowo określone kryteria:

- jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców lub na jednego pracownika socjalnego zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy przypada nie więcej niż 50 rodzin/osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną,
- ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy nie mniej niż 3 pracowników socjalnych.

Ustawa o pomocy społecznej ustala **dwa stopnie specjalizacji zawodowej** w zawodzie pracownika socjalnego:

- I stopień specjalizacji ukierunkowany na uzupełnienie i pogłębienie wiedzy oraz umiejętności zawodowych w zakresie metod pracy,
- II stopień umożliwia awans zawodowy poprzez pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności pracy z wybranymi grupami klientów pomocy społecznej.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.)

Tabela 7. Dostępność oraz profesjonalizacja kadry pomocy społecznej w OPS w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej	1 146	1 126	1 134	1 141	X	X
Średnia liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy ⁸	1 724	1 858	1 853	1 840	2 470 (m. Bydgoszcz)	1 178 (m. Włocławek)
Średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na	83	65	62	69	120 (p. włocławski, p. lipnowski)	45 (m. Bydgoszcz)

⁸ Zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, dane za lata 2013 i 2014 przygotowywane były w stosunku jeden pracownik socjalny bez względu na wymiar czasu pracy. Zmiany wprowadzone w ust. 11 a także dodany ust. 12 art. 110, które weszły w życie z dniem 01.01.2015 r. nadały nowe brzmienie w/w ustawie akcentując zatrudnienie pracowników socjalnych w pełnym wymiarze czasu pracy. Zgodnie z powyższym, dane za lata 2015-2016 pochodzą ze sprawozdania MPiPS-03 i odnoszą się do pełnych etatów.

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy ⁹						
Odsetek pracowników socjalnych posiadających specjalizację 1-go stopnia	32,9%	32,6%	31,3%	31,9%	52,4% (p. brodnicki)	14,3% (p. sępoleński)
Odsetek pracowników socjalnych posiadających specjalizację 2-go stopnia	7,2%	11,7%	11,5%	11,5%	25,9% (p. tucholski)	3,6% ¹⁰ (p. sępoleński)

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 za lata 2013-2016 OZPS za lata 2013-2016

Jak wynika z danych OZPS liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w OPS w 2016 r. w stosunku do roku poprzedniego wzrosła o 7 osób. Niewiele zmieniła się średnia liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy – zmalała o 13 osób, a także średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy – wzrosła o 7 rodzin. W roku 2016 aż 40 ośrodków pomocy społecznej nie spełniało ustawowych zapisów dotyczących zatrudniania pracowników socjalnych. W 18 gminach zatrudniano mniej niż 3 pracowników socjalnych w pełnym wymiarze czasu pracy, w 30 gminach natomiast liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy przekraczała 2 tys. oraz liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy przekraczała 50. Wśród gmin naszego regionu, w ośmiu nie spełniano żadnego z ustawowych wymogów w tym zakresie.

Tabela 8. Gminy, które w 2016 roku zatrudniały pracowników socjalnych niezgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.)

L.p.	Nazwa gminy	Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych przez OPS w pełnym wymiarze czasu pracy	Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy lub liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy
1.	Bądkowo	2 etaty	2196 mieszkańców 65 rodzin i osób samotnie gospodarujących
2.	Osiek	2 etaty	2039 mieszkańców 71 rodzin i osób samotnie gospodarujących
3.	Ciechocin	2 etaty	2008 mieszkańców 70 rodzin i osób samotnie gospodarujących
4.	Wąpielsk	2 etaty	2028 mieszkańców 114 rodzin i osób samotnie gospodarujących

⁹ Zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, dane za lata 2013 i 2014 przygotowywane były w stosunku jeden pracownik socjalny bez względu na wymiar czasu pracy. Zmiany wprowadzone w ust. 11 a także dodany ust. 12 art. 110, które weszły w życie z dniem 01.01.2015 r. nadały nowe brzmienie w/w ustawie akcentując zatrudnienie pracowników socjalnych w pełnym wymiarze czasu pracy. Zgodnie z powyższym, dane za lata 2015-2016 pochodzą ze sprawozdania MPiPS-03 i odnoszą się do pełnych etatów.

¹⁰ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatu aleksandrowskiego, w którym żaden z pracowników socjalnych nie posiadał specjalizacji II stopnia

L.p.	Nazwa gminy	Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych przez OPS w pełnym wymiarze czasu pracy	Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy lub liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy
5.	Chodecz	2 etaty	3089 mieszkańców 222 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
6.	Kowal m.	1,5 etatu	2365 mieszkańców 145 rodzin i osób samotnie gospodarujących
7.	Lubanie	2 etaty	2309 mieszkańców 87 rodzin i osób samotnie gospodarujących
8.	Lubień Kujawski	2 etaty	3720 mieszkańców 240 rodzin i osób samotnie gospodarujących
9.	Ciechocinek		2137 mieszkańców 109 rodzin i osób samotnie gospodarujących
10.	Koneck	2 etaty	90 rodzin i osób samotnie gospodarujących
11.	Zakrzewo	2 etaty	72 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
12.	Bobrowo		2134 mieszkańców 63 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
13.	Brodnica m.		2034 mieszkańców 63 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
14.	Brzozie	2 etaty	72 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
15.	Jabłonowo Pomorskie		2007 mieszkańców 91 rodzin i osób samotnie gospodarujących
16.	Dobrcz		2228 mieszkańców 60 rodzin i osób samotnie gospodarujących
17.	Radomin	2,25 etatów	65 rodzin i osób samotnie gospodarujących
18.	Łasin		2031 mieszkańców 73 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
19.	Rogóżno	2,22 etaty	81 rodzin i osób samotnie gospodarujących
20.	Złotniki Kujawskie		2298 mieszkańców 95 rodzin i osób samotnie gospodarujących
21.	Mogilno		2070 mieszkańców 70 rodzin i osób samotnie gospodarujących
22.	Skrwilno		2011 mieszkańców 100 rodzin i osób samotnie gospodarujących
23.	Jeżewo		2023 mieszkańców 62 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
24.	Świekatowo	2 etaty	68 rodzin i osób samotnie gospodarujących
25.	Warlubie		2188 mieszkańców 78 rodzin i osób samotnie gospodarujących
26.	M. Toruń		2068 mieszkańców 53 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
27.	Chełmża m.		2122 mieszkańców 131 rodzin i osób samotnie gospodarujących
28.	Chełmża w.		2470 mieszkańców 56 rodzin i osób samotnie gospodarujących
29.	Czernikowo		2268 mieszkańców 93 rodzin i osób samotnie gospodarujących
30.	Lubicz		2138 mieszkańców 60 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
31.	Łysomice		2421 mieszkańców 74 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
32.	Obrowo		2573 mieszkańców 64 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
33.	Tuchola		2046 mieszkańców 74 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
34.	Dębowa Łąka	2 etaty	54 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
35.	Wąbrzeźno w.		2161 mieszkańców 73 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
36.	Baruchowo	2 etaty	82 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
37.	Boniewo	2 etaty	167 rodzin i osób samotnie gospodarujących
38.	Chocień		2672 mieszkańców 192 rodziny i osoby samotnie gospodarujące
39.	Kowal w.	2 etaty	77 rodzin i osób samotnie gospodarujących
40.	Lubraniec		2427 mieszkańców 105 rodzin i osób samotnie gospodarujących

Źródło: dane BDL GUS oraz OZPS za rok 2016

Wśród 230 przedstawicieli kadry kierowniczej w OPS i PCPR ponad 90% posiadało wykształcenie wyższe (209 osób), na podobnym poziomie kształtuje się posiadanie specjalizacji z organizacji pomocy społecznej (211 osób). Spośród pracowników socjalnych 68% legitymowało się wykształceniem wyższym, ponad 40% posiada ustawowo określoną specjalizację 1-ego lub 2-go stopnia w zawodzie pracownik socjalny. W porównaniu z rokiem poprzednim poziom wykształcenia kadry kierowniczej i pracowników socjalnych OPS/PCPR utrzymuje się na podobnym poziomie.

Tabela 9. Kadra kierownicza oraz pracownicy socjalni zatrudnieni w OPS i pcpr w województwie kujawsko-pomorskim

	Kadra kierownicza	wykształcenie wyższe	Specjalizacja z organizacji pomocy społecznej	Pracownicy socjalni	wykształcenie wyższe	Specjalizacja 1-ego stopnia w zawodzie	Specjalizacja 2-ego stopnia w zawodzie
PCPR	23	100%	91%	56	89%	14%	5%
OPS	207	90%	92%	1 141	67%	32%	11%

Źródło: OZPS za rok 2016

Bezpieczeństwo pracowników zatrudnionych w OPS i PCPR

Ważnym tematem podjętym w ankiecie uzupełniającej do OZPS były działania mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny. Działalność szkoleniowa/uświadamiająca pracowników socjalnych/asystentów rodziny w kierunku zapewnienia bezpieczeństwa pracowników w 2016 roku prowadzona była w blisko połowie (45%) OPS, PCPR w naszym regionie. Podobnie wyglądał rozkład odpowiedzi dotyczących potrzeb prowadzenia działań w jednostce, mających na celu zapewnienie/zwiększenie bezpieczeństwa pracownikom socjalnym/asystentom rodzinny. Blisko 64% ośrodków zgłaszało potrzebę wdrożenia mechanizmów ochrony pracowników socjalnych/asystentów rodziny zatrudnionych w swoich jednostkach. Jako przykładowe rozwiązania podnoszące poziom bezpieczeństwa wymieniano: szkolenia z zakresu samoobrony, zatrudnienie ochrony w budynkach OPS, adaptację pomieszczeń do pracy z klientem (np. monitoring), wyposażenie pracowników w środki bezpieczeństwa (np. gaz pieprzowy), urządzenia mobilne podłączone bezpośrednio pod system alarmowy, dzięki któremu będzie można zdalnie skierować wsparcie w razie wystąpienia zagrożenia.

ASYSTENTURA RODZINY

Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny

Jednym z obowiązków gminy nałożonym na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Wśród form pracy z rodzinami dysfunkcyjnymi wyróżnić można **asystenturę rodziny**, która zakłada współpracę rodziny z asystentem ukierunkowaną na poprawę jej funkcjonowania oraz przezwyciężenie życiowych trudności, aby w konsekwencji uchronić dzieci przed umieszczeniem w pieczy zastępczej lub zagrożeniem tego rodzaju konsekwencjami.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697)

Tabela 10. Asystentura rodziny w gminach województwa kujawsko-pomorskiego¹¹

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba asystentów rodziny zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej	203	212	249	248	x	x
Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny	1 942 ¹²	2 293	2 711	2 815	x	x
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny	11,5%	11,8%	20,2%	23,81%	63,7% (p. grudziądzki)	8,6% (m. Bydgoszcz)

Źródło: OZPS za lata 2013-2016

Do zadań własnych gminy należy m.in. zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności, pomocy asystenta rodziny. Do zadań asystenta należy m.in. udzielenie takiego wsparcia, aby rodzina mogła samodzielnie pokonywać trudności życiowe, zwłaszcza te dotyczące opieki i wychowania dzieci. Mimo, iż prawny obowiązek zatrudnienia asystentów w OPS funkcjonuje od stycznia 2015 r., wciąż jeszcze nie wszystkie gminy go spełniają. W 2016 roku w 142 gminach naszego województwa zatrudnionych było łącznie 248 pracowników na stanowisku asystenta rodziny. Jedynie w 2 gminach nie zatrudniano asystentów rodziny (Górzno p. brodnicki oraz Lubień Kujawski p. włocławski). Liczba asystentów zatrudnianych w 2016 roku w ośrodkach pomocy społecznej w porównaniu z rokiem wcześniejszym utrzymuje się na podobnym poziomie, zwiększyła się natomiast o ponad 100 liczba rodzin objętych asystenturą. Najwyższy odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny odnotowano w gminach powiatu grudziądzkiego (63,7%), najniższy natomiast w gminie miejskiej Bydgoszcz oraz gminie miejskiej Włocławek (analogicznie 8,6% i 9,8%).

Podsumowanie

- W latach 2013-2016 nastąpił systematyczny spadek udziału klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego (o 24,1%)
- W opinii pracowników socjalnych, głównym powodem zmniejszenia się liczby świadczeniobiorców pomocy społecznej był spadek bezrobocia, a w ostatnim roku wprowadzenie od 1 kwietnia 2016 roku świadczenia wychowawczego 500+

¹¹ Zgodnie z metodologią wypełniania formularza OZPS dane na temat liczby asystentów rodziny oraz rodzin objętych pracą asystenta rodziny zaciągają się ze sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za II półrocze, czyli obejmują okres od lipca do grudnia danego roku.

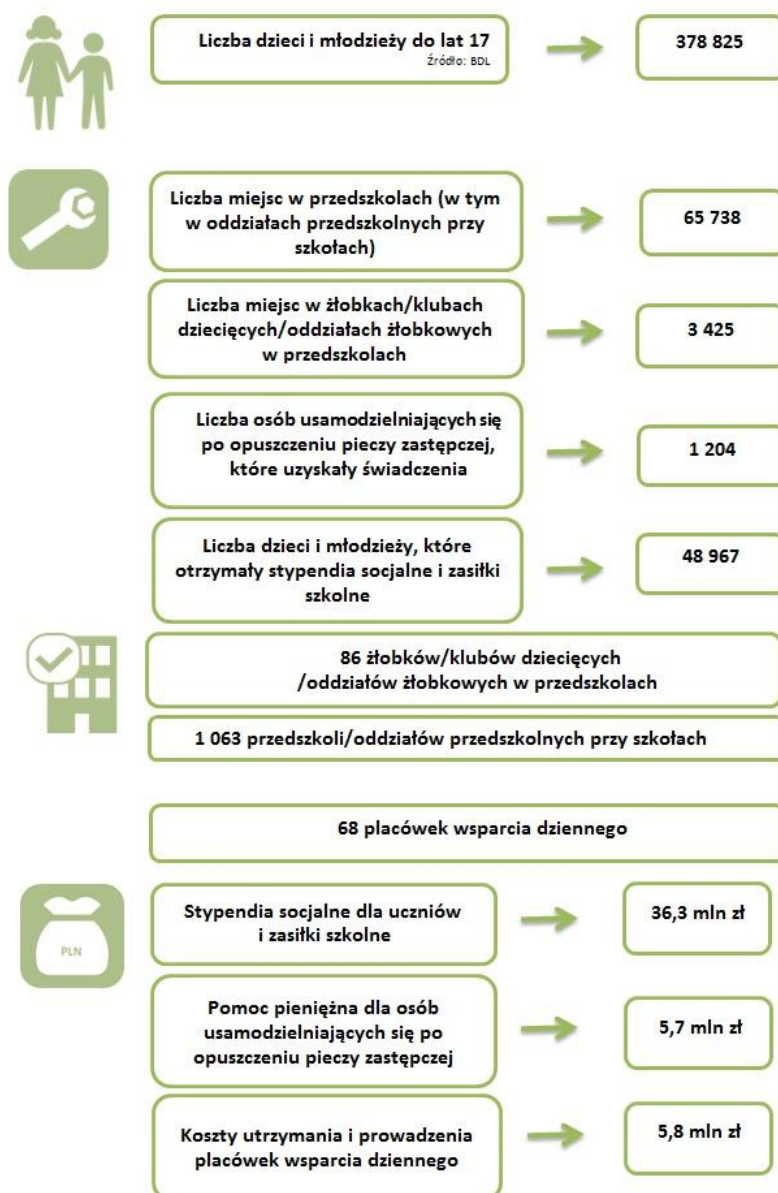
¹² Zgodnie z metodologią wypełniania formularza OZPS za rok 2013 dane dot. liczby rodzin, z którymi sporządzono plan pracy z rodziną (jest to dokument obligatoryjny, w oparciu, o który realizuje swoją pracę asystent rodziny).

Podsumowanie

- *Nadal wskaźnik długotrwałego korzystania z pomocy społecznej utrzymuje się na wysokim (w roku 2016 było to 67,2%) poziomie*
- *Wzrasta liczba gmin, na terenie których realizowana była praca socjalna w oparciu o kontrakt socjalny, a co za tym idzie, nastąpił wzrost odsetka klientów OPS objętych kontraktem socjalnym*
- *Na podobnym poziomie utrzymuje się skala realizacji poradnictwa specjalistycznego w gminach naszego regionu*
- *Systematycznie maleje liczba ośrodków interwencji kryzysowej*
- *Istnieje potrzeba wdrożenia mechanizmów ochrony pracowników socjalnych/asystentów rodziny zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej*
- *40 ze 144 ośrodków pomocy społecznej z naszego regionu nie spełniało ustawowych zapisów dotyczących zatrudniania pracowników socjalnych*
- *Nie odnotowano zwiększenia liczby pracowników socjalnych ze specjalizacją I lub II stopnia w zawodzie*
- *Obserwuje się wzrost liczby rodzin objętych pracą asystenta rodziny*
- *W 2 gminach regionu nie zatrudnia się żadnego asystenta rodziny, a aż w 97 gminach zatrudnionych było zaledwie po 1 asystencie*
- *W żadnej z gmin województwa kujawsko-pomorskiego nie funkcjonowały rodziny wspierające*

2. DZIECI I MŁODZIEŻ

Dane dot. Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące Województwo Kujawsko-Pomorskie na tle kraju

**Odsetek dzieci w wieku do lat 3
objętych opieką w żłobkach
w 2015 roku (ogółem)**

Źródło: BDL

6,8 % średnia krajowa
4,9 % (13 miejsce w kraju)

**Odsetek dzieci w wieku do lat 3
objętych opieką w żłobkach
w 2015 roku (w mieście)**

Źródło: BDL

10,7 % średnia krajowa
7,9 % (14 miejsce w kraju)

**Odsetek dzieci w wieku do lat 3
objętych opieką w żłobkach
w 2015 roku (na wsi)**

Źródło: BDL

1,1 % średnia krajowa
0,9 % (6 miejsce w kraju)

**Odsetek dzieci w wieku
3-5 lat objętych wychowaniem
przedszkolnym w 2015 roku
(ogółem)**

Źródło: BDL

84,2 % średnia krajowa
77,6 % (15 miejsce w kraju)

**Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat
objętych wychowaniem
przedszkolnym w 2015 roku
(w mieście)**

Źródło: BDL

98,1 % średnia krajowa
94,2 % (14 miejsce w kraju)

**Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat
objętych wychowaniem
przedszkolnym w 2015 roku
(na wsi)**

Źródło: BDL

65,1 % średnia krajowa
56,9 % (12 miejsce w kraju)

**Odsetek placówek wsparcia
dziennego w ogólnej liczbie placówek
wsparcia dziennego w kraju
w 2016 roku**

Źródło: BDL

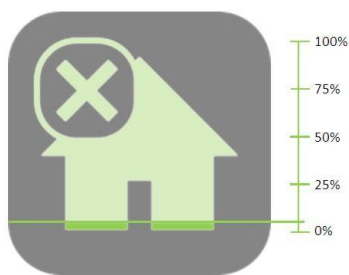
7,2 % (6 miejsce w kraju)

**Udział dzieci w wieku do lat 17, na
które rodzice otrzymują zasiłek
rodzinny w ogólnej licznie dzieci
w tym wieku w 2015 roku**

Źródło: BDL

26,8 % średnia krajowa
30,4 % (6 miejsce w kraju)

OPIEKA NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3

Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w ogólnej liczbie dzieci

Zgodnie z zapisami ustawy, opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.

W żłobkach sprawowana jest opieka nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia, w wymiarze do 10 godzin dziennie. Kluby dziecięce adresowane są do dzieci, które ukończyły pierwszy rok życia, a wymiar czasowy świadczonej w nich opieki określony został na 5 godzin. Rejestr żłobków i klubów dziecięcych prowadzony jest przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Źródło: Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2016 r. poz. 157)

Tabela 11. Żłobki/kluby dziecięce/oddziały żłobkowe w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)	2016 Wartość ogółem (województwo)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba żłobków/klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach	55	68	74	x	x	86
Liczba miejsc w żłobkach/klubach dziecięcych/oddziałach żłobkowych w przedszkolach	2 486	2 824	3 068	x	x	3 425
Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach (BDL GUS)	3,5%	4,3%	4,9 ¹³ %	13,0% (m. Toruń)	0,3% ¹⁴ (p. wąbrzeski)	x

Źródło: dane BDL GUS oraz za lata 2013-2016

Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w województwie kujawsko-pomorskim, czyli stosunek liczby wszystkich dzieci objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych oraz klubach dziecięcych do liczby dzieci w grupie wieku do lat 3, z roku na rok wzrasta i w roku 2015 (jak wynika z danych GUS) wynosił blisko 5%. Najwyższy odsetek zanotowano w miastach grodzkich: Toruniu, Bydgoszczy i Włocławku oraz w powiatach: sępoleńskim, bydgoskim, inowrocławskim. Najmniej korzystna sytuacja, gdzie wskaźnik wynosił poniżej 1, występowała w powiatach: wąbrzeskim, brodnickim, aleksandrowskim, lipnowskim.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego liczba żłobków/klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach sukcesywnie wrasta, w roku 2016 roku wyniosła 86 placówek. Warto podkreślić, że w porównaniu z rokiem ubiegłym, żłobki powstały na terenie powiatu aleksandrowskiego, mogileńskiego. Aktualnie tego typu placówki nie funkcjonują w żadnej gminie na terenie powiatów radziejowskiego, rypińskiego i włocławskiego. Natomiast plany w uruchomieniu żłobka wskazała tylko jedna gmina (Chodecz) z powiatu włocławskiego.

Przewiduje się dalszy wzrost infrastruktury dla najmłodszych mieszkańców naszego województwa, docelowo w roku 2017 ma funkcjonować 90 żłobków natomiast na rok 2018 – 95 placówek.

¹³ W związku z brakiem danych GUS za rok 2016 (raport sporządzany jest w miesiącu maju), do obliczenia wskaźnika wykorzystano dane za rok 2015.

¹⁴ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, w których w 2015 roku nie funkcjonowały żłobki (były to następujące powiaty: mogileński, radziejowski, rypiński i włocławski).

EDUKACJA PRZEDSZKOLNA

Odsetek dzieci objętych
wychowaniem przedszkolnym
w wieku 3-5 lat

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku od 3 lat do momentu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej, a jego celem jest zapewnienie dzieciom opieki, wspomaganie indywidualnego rozwoju, realizacja podstawy programowej oraz przygotowanie ich do nauki w szkole. Organizacja wychowania przedszkolnego to jedno z zadań własnych gminy, w związku z tym to rada gminy ustala sieć prowadzonych przez gminę publicznych przedszkoli oraz oddziałów przedszkolnych przy szkołach, które mogą, w uzasadnionych przypadkach, być uzupełnione innymi formami wychowania przedszkolnego (tj. zespołami wychowania przedszkolnego i punktami przedszkolnymi).

Źródło: Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz. U. z 2016 r. poz. 1943 z późn. zm.)

Tabela 12. Przedszkola w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)	2016 Wartość ogółem (województwo)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	994	1 022	1 031	X	X	1 063
Liczba miejsc w przedszkola (w tym w oddziałach przedszkolnych przy szkołach)	60 605	61 946	60 293	X	X	65 738
Liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc wg złożonych wniosków	1 195	1 184	659	X	X	728
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat	67,4%	72,4%	77,6% ¹⁵	92,1% (m. Toruń)	56,4% (p. grudziądzki)	X

Źródło: dane BDL GUS oraz OZPS za lata 2013-2016

Wartość wskaźnika prezentującego odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w naszym województwie systematycznie wzrasta, w roku 2015 wynosił 77,6%. Najkorzystniejsza sytuacja występuje na terenie miast grodzkich, do których w 2015 roku dołączył Grudziądz, czyli: Toruń (92,1%), Bydgoszcz (91,4%), Grudziądz (86,7%), Włocławek (82,3%). Niezmiennie, w porównaniu z rokiem ubiegłym przodują powiaty mogileński (81,9%) i inowrocławski (80,7%). Podobnie jak w roku ubiegłym najmniej korzystna sytuacja występuje w powiatach: rypińskim, włocławskim, radziejowskim, wąbrzeskim oraz grudziądzkim (56,4%).

Przewiduje się dalszy, sukcesywny wzrost liczby przedszkoli przy równoczesnym zmniejszeniu liczby dzieci, którym nie przyznano miejsca w przedszkolu (w roku 2017 ma ona spaść o połowę). Najczęstszym powodem nie przyznania miejsca było: brak wolnych miejsc (369) oraz wiek dziecka (39).

¹⁵ W związku z brakiem danych GUS za rok 2016 (raport sporządzany jest w miesiącu maju), do obliczenia wskaźnika wykorzystano dane za rok 2015.

STYPENDIA SOCJALNE I ZASIŁKI SZKOLNE

Odsetek osób, które otrzymały stypendia socjalne i zasiłki szkolne w populacji osób w wieku 7-24 lata

W celu zmniejszania różnic oraz niwelowania barier w dostępie do edukacji, a także wspierania uczniów zdolnych, w odniesieniu do osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej uczniom przysługuje **pomoc w postaci stypendiów i zasiłków szkolnych**. Są one udzielane w formie świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z edukacją lub w formie rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w tym w szczególności zakupu podręczników.

Źródło: Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2016 poz. 1943 z późn. zm.)

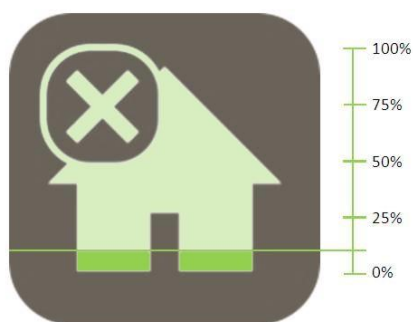
Tabela 13. Stypendia socjalne i zasiłki szkolne w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba osób, które otrzymały stypendia socjalne i zasiłki szkolne	62 149	59 722	56 443	48 967	X	X
Odsetek osób, które otrzymały stypendia socjalne i zasiłki szkolne w populacji osób w wieku 7-24 lata	14,4%	13,9%	13,4%	11,8%	24,9% (p. lipnowski)	5,5% (m. Toruń)

Źródło: OZPS za lata 2013-2016

W 2016 roku w województwie kujawsko-pomorskim ze stypendiów socjalnych i zasiłków szkolnych skorzystało blisko 49 tys. uczniów, to jest prawie 8,5 tys. mniej niż w roku poprzednim. Odsetek uczniów otrzymujących w/w zasiłki w populacji osób w wieku 7-24 lata zmalał w stosunku do roku 2015 o 1,6 p.p. Kwota świadczeń przeznaczona na ten cel w 2016 r. wyniosła ponad 36,3 mln zł.

PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO

Liczba miejsc jaką oferują placówki wsparcia dziennego na 1000 mieszkańców w wieku 6-16 (10,1)

Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone przez gminę lub powiat, jak również na zlecenie jst, albo przez inny podmiot, który uzyskał zezwolenie. Przeznaczone są dla dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych (zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego);
- specjalistycznej (organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne i logopedyczne);
- pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę (prowadzi działania animacyjne i socjoterapeutyczne);
- oraz w formach łączonych.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r., poz. 697)

Liczba placówek wsparcia dziennego w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2016 wynosiła 68 jednostek. Nowe placówki powstały w powiatach: inowrocławskim, mogileńskim i wąbrzeskim. Brak nadal tego typu placówek funkcjonujących w oparciu o zapisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w powiatach: aleksandrowskim, brodnickim, grudziądzkim, lipnowskim, radziejowskim, rypińskim i włocławskim.

Tabela 14. Placówki wsparcia dziennego w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba miejsc	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Placówki wsparcia dziennego	55	75	64	68	48	2 375	5,8 mln zł

Źródło: dane BDL GUS oraz OZPS za lata 2013-2016

Zestawiając liczbę dzieci w wieku 6 do 16 lat (główni odbiorcy usług) z liczbą miejsc jaką oferują placówki wsparcia dziennego na 1000 mieszkańców, można stwierdzić, że najkorzystniejsza sytuacja występowała w miastach grodzkich: Grudziądz (34,9), Włocławek (33,9), Toruń (24,2) oraz w powiatach: żnińskim (24,8), sępoleńskim (20,1), bydgoskim (16,0), golubsko-dobryńskim (14,5).

Podsumowanie

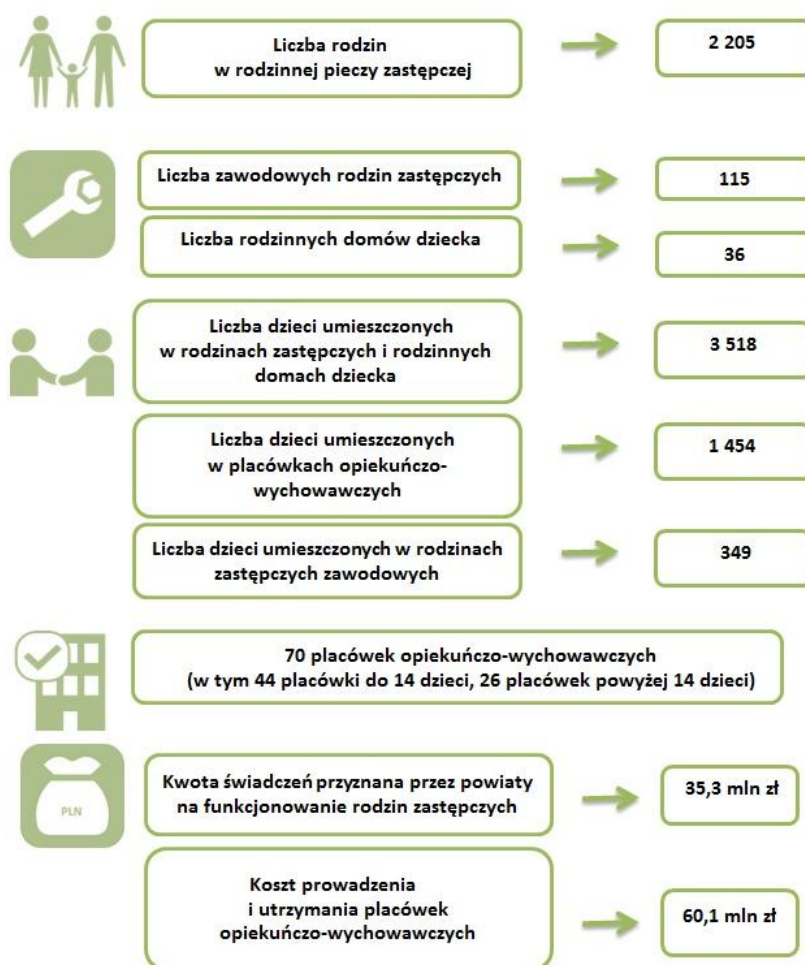
- Infrastruktura w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 z roku na rok rozwija się, zwiększeniu uległa liczba powiatów na terenie, których powstają żłobki, sukcesywnie zwiększa się również odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, jednakże nadal istnieją „białe plamy” na mapie naszego województwa
- Wzrasta liczba przedszkoli oraz miejsc w przedszkolach

Podsumowanie

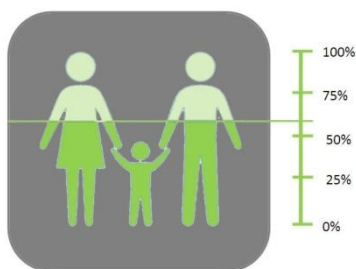
- *Poprawie uległa sytuacja w zakresie liczby placówek wsparcia dziennego, na terenie 3 kolejnych powiatów zaczęły funkcjonować tego rodzaju placówki*
- *Odnotowano spadek odsetka osób, które otrzymały stypendia socjalne i zasiłki szkolne w populacji osób w wieku 7 – 24 lata*

3. PIECZA ZASTĘPCZA

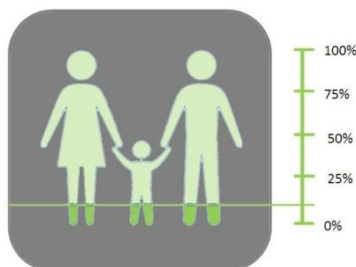
Dane dot. Województwa Kujawsko-Pomorskiego

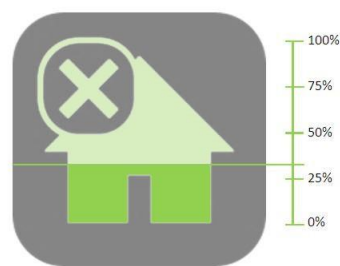
PIECZA ZASTĘPCZA

Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

Odsetek dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych w ogólnej liczbie dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

Odsetek dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakłada na powiat obowiązek zapewnienia czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania jej przez rodziców, poprzez **organizację funkcjonowania systemu pieczy zastępczej**, który może być realizowany **w formie instytucjonalnej** (przez umieszczenia dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych) **lub rodzinnej** (poprzez pobyt dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka). Wyróżnia się następujące typy rodzin zastępczych:

- **rodzina zastępcza spokrewniona** – tworzona przez dziadków, ewentualnie pradiadków (tzw. wstępnych) oraz rodzeństwo dziecka, przysługuje jej pomoc finansowa na utrzymanie dziecka;
- **rodzina zastępcza niezawodowa** – tworzona przez dalszą rodzinę dziecka lub osoby niespokrewnione z nim, udzielane są jej świadczenia pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka;
- **rodzina zastępcza zawodowa** – tworzona przez osoby, które uzyskują wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji rodziny zastępczej, dodatkowo wypłacane są świadczenia pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego dziecka,
- **rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego** – przyjmuje dziecko, w przypadku gdy zostało ono doprowadzone przez policję lub straż graniczną, na wniosek rodziców lub innej osoby, w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku m.in. z problemem przemocy w rodzinie,
- **rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna** – umieszcza się w niej dzieci zwłaszcza niepełnosprawne lub niedostosowane społecznie (m.in. na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, czy małoletnie matki z dziećmi).

W ramach rodzinnej pieczy zastępczej wyróżnia się również **rodzinne domy dziecka**, które są tworzone przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, w jednym czasie przebywać w nich może nie więcej niż

8 dzieci (z wyjątkiem liczego rodzeństwa).

Zakłada się, iż pobyt dziecka w pieczy zastępczej jest tymczasowy, do momentu uregulowania sytuacji życiowej jego rodziny, ale zdarza się, iż trwa on nawet do okresu osiągnięcia pełnoletności lub usamodzielnienia.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2017 r. poz. 697)

Tabela 15. Rodzinna piecza zastępcza w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba rodzin zastępczych	2 423	2 212	2 144	2 205	X	X
Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	68,3%	71,1%	70,1%	72,3%	85,3%¹⁶ (p. golubsko-dobrzyński)	50,8% (p. rypiński)
Odsetek dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych w ogólnej liczbie dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej	11,7%	10,4%	9,9%	10,6%	36,2% (p. mogileński)	1,1%¹⁷ (m. Grudziądz)

Źródło: OZPS za lata 2013-2016

W roku 2016 w województwie kujawsko-pomorskim rodzinną pieczę zastępczą stanowiło 2 205 rodzin zastępczych (w tym 36 rodzinnych domów dziecka). Wśród nich 62% stanowiły rodziny spokrewnione z dzieckiem (1 373 rodziny), 31% (681 rodzin) to rodziny niezawodowe, 5% (115) rodziny zawodowe. W porównaniu z rokiem poprzednim można zauważyć wzrost rodzicielstwa zastępczego o 61 rodzin i rodzinnych domów dziecka. Porównując z poprzednim rokiem pod kątem typów rodzin, największy wzrost rodzicielstwa zastępczego odnotowano wśród rodzin niezawodowych, o 49 rodzin, nieznacznie wzrosła również liczba rodzin zawodowych – o 4. Liczba rodzinnych domów dziecka zwiększyła się o 8. Spadła natomiast liczba rodzin zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego – o 6 rodzin. Rozważając powyższe zmiany w podziale na poszczególne powiaty, można zauważyć:

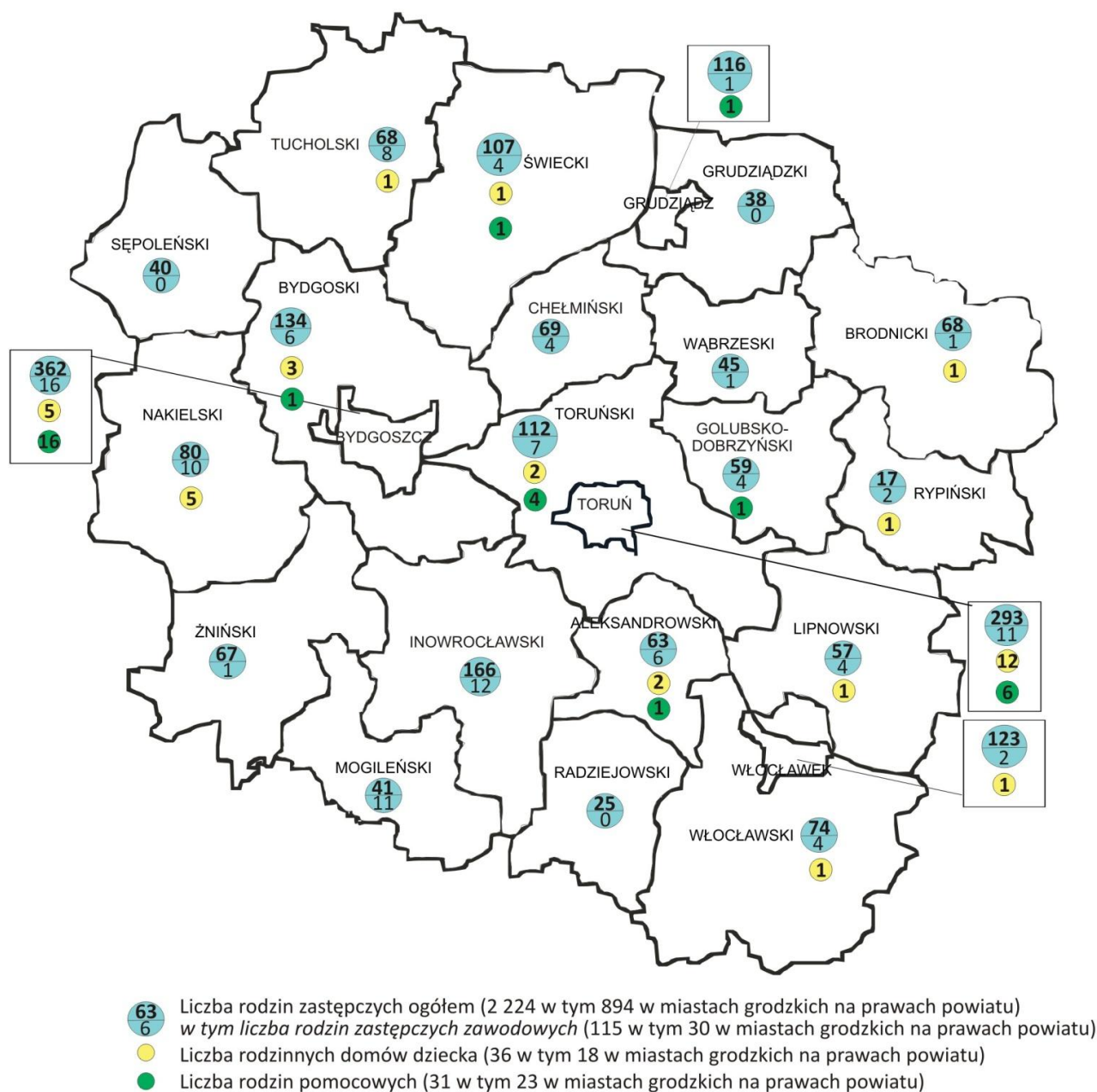
- w 15 powiatach wzrosła ogólna liczba rodzin zastępczych, w 4 wzrost ten był na poziomie 10 rodzin i więcej (p. toruński o 30 rodzin, p. włocławski o 20 rodzin, miasto Toruń o 12 rodzin, p. brodnicki o 10 rodzin)
- w 8 powiatach dostrzega się wzrost rodzin zastępczych zawodowych, o 1 rodzinę (w mieście Bydgoszcz oraz powiatach: włocławskim, lipnowskim, chełmińskim, inowrocławskim, świeckim, mogileńskim, nakielskim)
- w 3 powiatach odnotowano spadek rodzin zastępczych zawodowych (w mieście Grudziądz i powiecie golubsko-dobrzyńskim o 1 rodzinę, w powiecie toruńskim o 2)
- należy zwrócić uwagę, iż podobnie jak to było w latach poprzednich, nadal w trzech powiatach naszego województwa nie funkcjonują żadne rodziny zastępcze zawodowe. Należą do nich powiaty: grudziądzki, radziejowski, sępoleński.

¹⁶ Wśród maksymalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, w których nie funkcjonują całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze (powiat mogileński, toruński i wąbrzeski).

¹⁷ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, w których nie funkcjonują zawodowe rodziny zastępcze (powiat grudziądzki, radziejowski i sępoleński).

- w 5 powiatach odnotowano spadek rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (w powiecie nakielskim o 2 rodziny, w mieście Bydgoszcz, mieście Grudziądz, powiecie bydgoskim i toruńskim o 1 rodzinę)
- liczba rodzinnych domów dziecka wzrosła w 6 powiatach (w mieście Toruń i powiecie nakielskim o 2, w mieście Bydgoszcz oraz powiatach: włocławski, tucholski, rypiński o 1).

Mapa 2. Rodzinna piecza zastępcza w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r.

Źródło: OZPS za 2016 rok

Tabela 16. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem							
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	68	67	69	70	63	1 266	1 454	60,1 mln zł

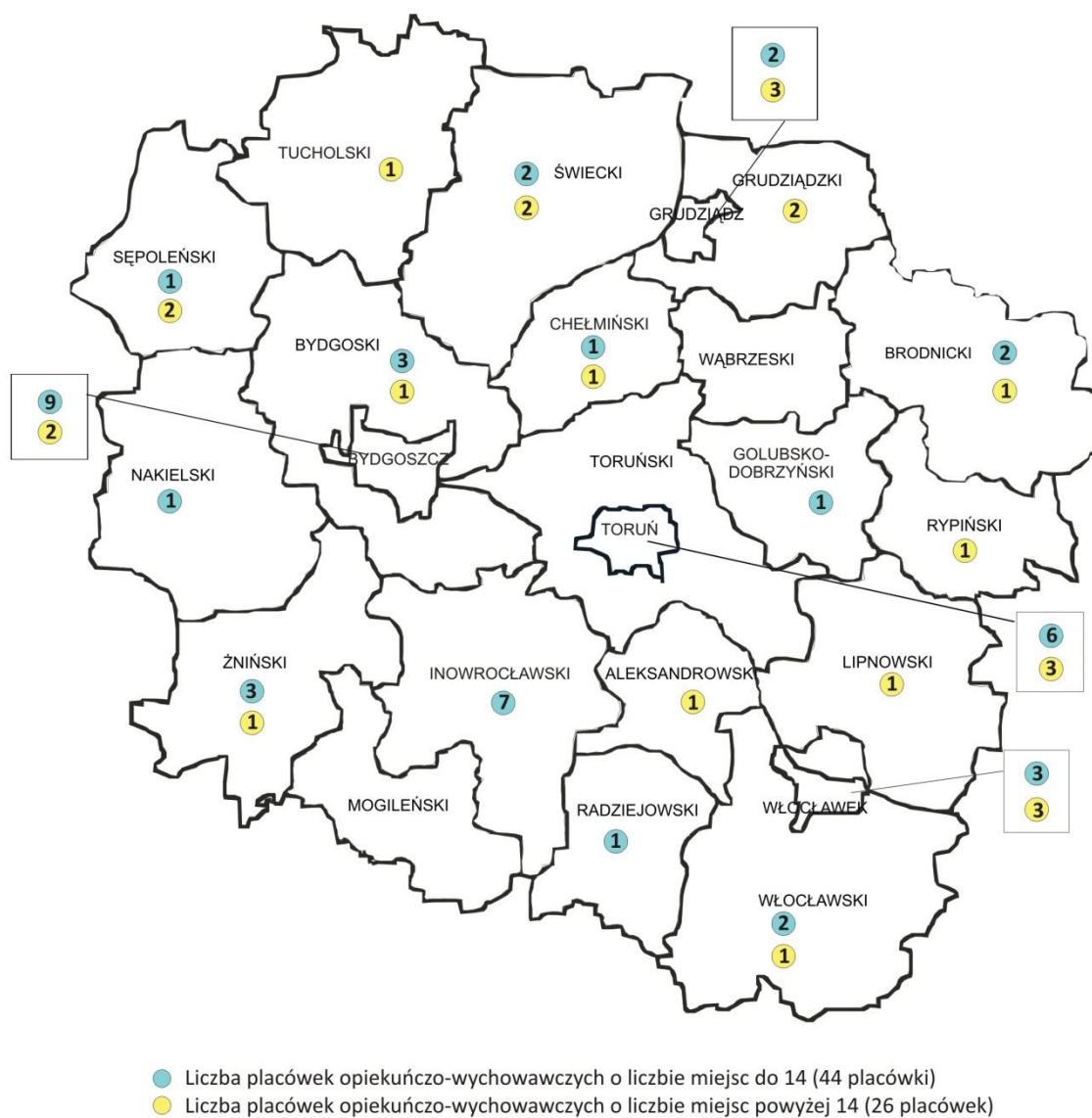
Źródło: dane OZPS na lata 2013-2016

Od 2014 roku liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych wzrasta o 1 placówkę z każdym rokiem. Obecnie placówki opiekuńczo-wychowawcze dostosowują się do standardów określonych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2017 r. poz. 697) dlatego liczba ich uległa zwiększeniu. Wynika to z przekształcania się placówek czyli podziału z reguły na mniejsze, do 14 dzieci. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2017 r. poz. 697) wprowadziła do systemu nową formę organizacyjną rodzinnej pieczy zastępczej – rodzinny dom dziecka. Pod względem funkcjonowania jest on odpowiednikiem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, a w związku z faktem, iż wśród instytucji sprawujących pieczę zastępczą nad dzieckiem szczególne miejsce mają zajmować rodzinne formy, ustawodawca wprowadził szereg uprawnień aby rodzinne domy dziecka były formą bardziej atrakcyjną niż placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego, dając jednocześnie dyrektorom możliwość wyboru formy sprawowania pieczy. W związku z powyższym w naszym regionie w 2016 roku można zauważyć spadek liczby placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego z 13 na 10 (zlikwidowano dwie placówki typu rodzinnego w powiecie nakielskim oraz jedną w powiecie brodnickim).

Zmiany określone w ustawie będą sukcesywnie wprowadzane, tak aby z dniem 1 stycznia 2020 r. wiek dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych nie był niższy niż 10 lat, natomiast placówki opiekuńczo-wychowawcze z dniem 1 stycznia 2021 uzyskały standard 14-osobowy. Z przepisów ustawy wynika, że od dnia 1 stycznia 2012 r. wszystkie nowo powstające placówki opiekuńczo-wychowawcze nie mogą mieć więcej niż 14 dzieci.

Powiaty na terenie, których nie funkcjonują w ogóle żadne placówki opiekuńczo-wychowawcze to: mogileński, toruński, wąbrzeski. Warto natomiast podkreślić, że w zakresie funkcjonowania placówek do 14 miejsc standardy już osiągnęły powiaty: golubsko-dobrzyński, inowrocławski, nakielski oraz radziejowski.

Mapa 3. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w województwie kujawsko-pomorskim ze względu na liczbę miejsc

Źródło: Rejestr placówek opiekuńczo-wychowawczych prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy

USAMODZIELNIENIE OSÓB OPUSZCZAJĄCYCH PIECZĘ ZASTĘPCZĄ

Osobom opuszczającym pieczę zastępczą po osiągnięciu pełnoletności (tj. osobie usamodzielniającej się) przysługuje pomoc i wsparcie w następujących formach:

- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia;
- pomoc prawna i psychologiczna;
- pomoc finansowa na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i zagospodarowanie.

Pomoc finansowa na kontynuowanie nauki przyznawana jest osobie kontynuującej naukę do ukończenia przez nią 25 r.ż. w wysokości nie mniejszej niż 500 zł miesięcznie.

Pomoc finansowa na usamodzielnienie (tj. na zaspokojenie ważnych, życiowych potrzeb (m.in. na polepszenie warunków mieszkaniowych, stworzenie warunków do działalności zarobkowej, w tym podniesienie kwalifikacji zawodowych), udzielana nie później niż do ukończenia 26 r.ż. osobie, której dochód nie przekracza kwoty 1 200 zł. Kwota świadczenia waha się od 1.650 zł do 6.600 zł (wysokość zależna od formy pieczy zastępczej oraz czasu pobytu).

Pomoc finansowa na zagospodarowanie (tj. m.in. na materiały niezbędne do przeprowadzenia remontu i wyposażenia mieszkania, potrzebne urządzenia domowe, pomoce naukowe, sprzęt rehabilitacyjny oraz konieczny do podjęcia zatrudnienia), udzielana nie później niż do ukończenia 26 r.ż. osobie, której dochód nie przekracza kwoty 1 200 zł. Wysokość świadczenia wynosi nie mniej niż 1 500 zł (a w przypadku osoby legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w wysokości nie niższej niż 3 000 zł).

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697)

W 2016 roku w porównaniu do roku ubiegłego w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego odnotowuje się spadki zarówno w liczbie osób usamodzielniających się po opuszczeniu pieczy zastępczej (o 4%), jak i wysokości środków finansowych przeznaczonych na ten cel (o 10%). W roku oceny świadczenia z tego tytułu otrzymało 1 204 osoby (w tym 62% stanowiły osoby opuszczające rodzinną pieczę zastępczą). Wśród osób usamodzielnianych 75,6% otrzymało świadczenie na kontynuowanie nauki, 17,4% na usamodzielnienie i 7,0% na zagospodarowanie. Łącznie na ten cel przeznaczono 5,7 mln zł.

RODZINY POMOCOWE

Rodziny pomocowe mogą sprawować przez okres maksymalnie dwóch miesięcy pieczę zastępczą nad dzieckiem, w przypadku czasowego niesprawowania opieki przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach, pobytem w szpitalu lub innymi nieprzewidzianymi trudnościami i zdarzeniami losowymi. Rodziną pomocową może być rodzina zastępcza (niezawodowa lub zawodowa), prowadzący rodzinny dom dziecka lub małżonkowie/osoby, które zostały przeszkolone. Umieszczenie dziecka w rodzinie pomocowej następuje na wniosek właściwej rodziny zastępczej/rodzinnego domu dziecka i jest realizowane w oparciu o umowę ze starostą powiatu.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697)

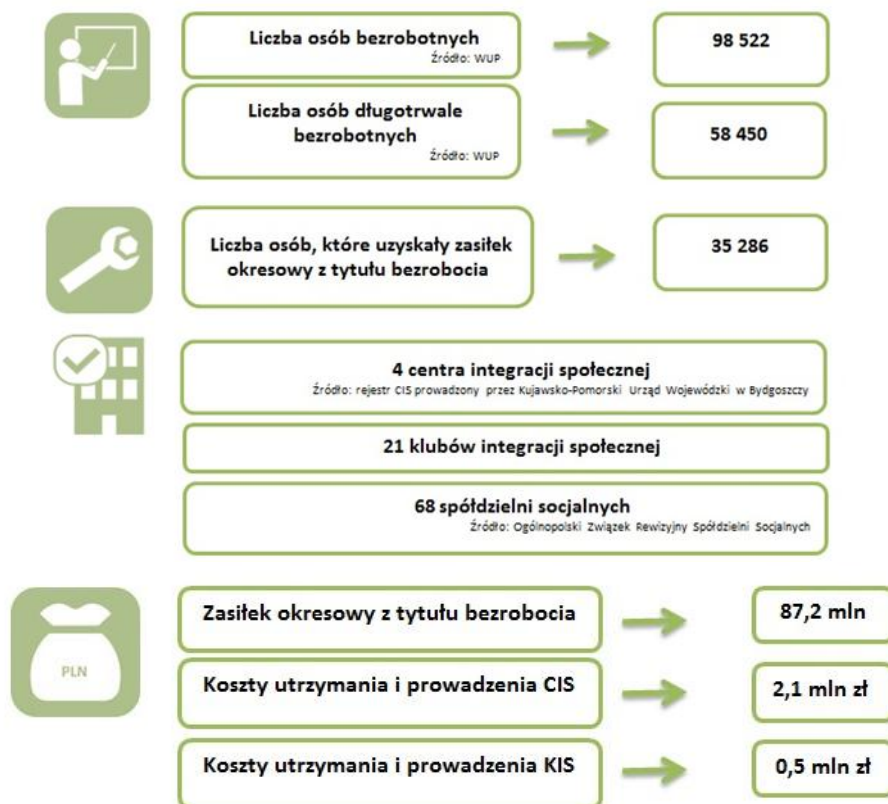
W 2016 roku w 8 powiatach województwa kujawsko-pomorskiego (miasto Bydgoszcz, Grudziądz i Toruń, powiaty: aleksandrowski, bydgoski, golubsko-dobrzyński, toruński i świecki) funkcjonowało 31 rodzin pomocowych. W pozostałych 15 powiatach brak tej formy wsparcia dla rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka. W 2016 roku prognozowany jest wzrost liczby rodzin pomocowych o 10 rodzin, do 41 działających na obszarze 10 powiatów.

Podsumowanie

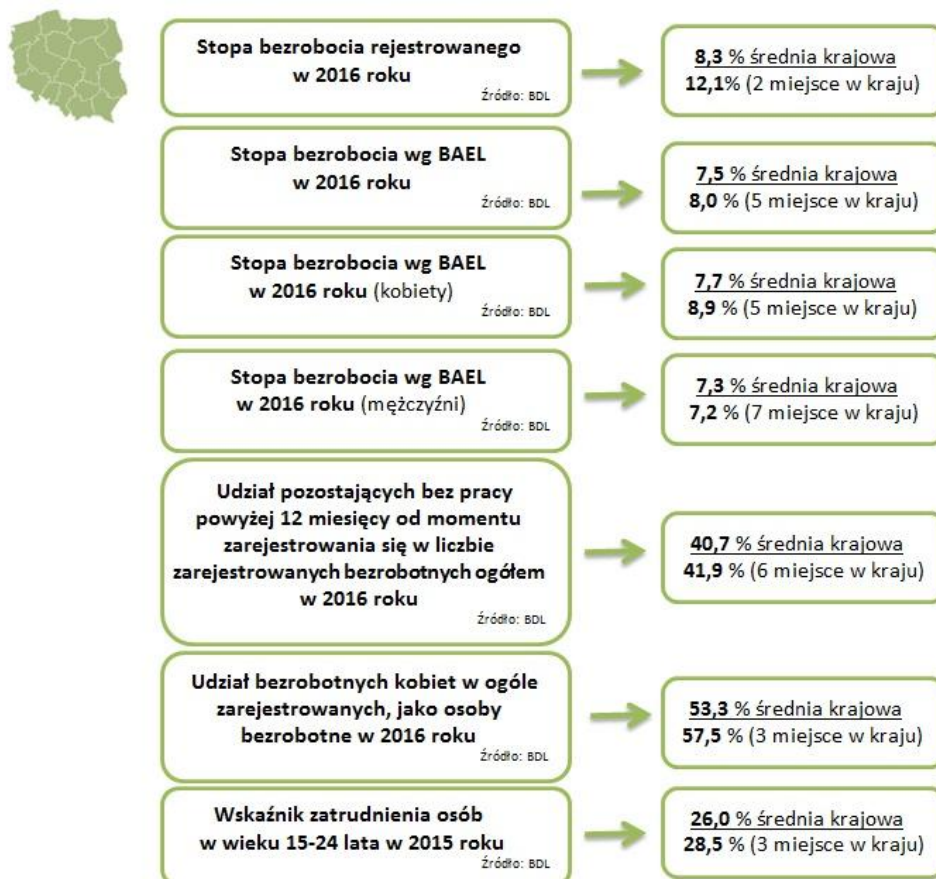
- *Odnotowano wzrost liczby rodzin zastępczych, w tym przeważający wśród rodzin zastępczych niezawodowych*
- *Zauważa się wzrost rodzinnych domów dziecka jako formy rodzinnej pieczy zastępczej*
- *Maleje liczba rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego*
- *Z roku na rok wzrasta liczba rodzin pomocowych w województwie kujawsko-pomorskim*
- *W roku 2016 nastąpiły spadki w liczbie osób, jak i środków dla usamodzielniających się wychowanków po opuszczeniu pieczy zastępczej*

4. OSOBY BEZROBOTNE

Dane dot. Województwa Kujawsko-Pomorskiego

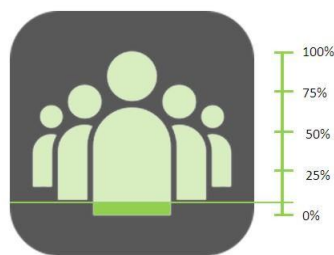

Wybrane wskaźniki obrazujące Województwo Kujawsko-Pomorskie na tle kraju

ZJAWISKO BEZROBOCIA I BEZROBOCIE DŁUGOTRWAŁE

Odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym

Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych

Streszczając definicję **osoby bezrobotnej**, zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, należy wskazać, iż bezrobotny to osoba w wieku produkcyjnym:

- niezatrudniona i niewykonywująca innej pracy zarobkowej,
- zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (jeżeli jest osobą niepełnosprawną, co najmniej w połowie tego wymiaru),
- nieucząca się w szkole (z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych, czy studiującej w formie studiów niestacjonarnych),
- zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy właściwym dla miejsca zameldowania,
- poszukująca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Osoba bezrobotna długotrwale to osoba pozostająca w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

Źródło: Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2016 r., poz. 645 z późn.zm)

Tabela 17. Bezrobocie w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym ¹⁸	11,3%	9,5%	8,1%	7,6%	13,5% (p. włocławski)	3,8% (m. Bydgoszcz)
Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych	57,2%	61,2%	58,9%	59,3%	71,3% (p. włocławski)	49,1% (m. Bydgoszcz)

Źródło: dane BDL GUS i WUP w Toruniu za lata 2013 – 2016

¹⁸ Odsetek ten nie jest tożsamy ze stopą bezrobocia.

Systematycznie spada odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym. W 2016 odsetka ten wyniósł 7,6% i był niższy w stosunku do roku ubiegłego o 0,5 p.p. W 22 powiatach województwa (za wyjątkiem powiatu lipnowskiego) udział ten się zmniejszył, przy czym największy spadek tj. o 1,9 p.p. odnotowany został w powiecie golubsko-dobrzyńskim.

W roku 2016 w województwie kujawsko-pomorskim udział osób długotrwale bezrobotnych wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w PUP wyniósł 59,3%. Pomimo spadku liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w regionie (z 107 255 osób w roku 2015 do 98 522 osób w roku 2016, tj. o 8,1%), nastąpił wzrost w tej populacji odsetka osób długotrwale bezrobotnych (z 58,9% w 2015 roku do 59,3% w roku 2016, tj. o 0,4 p.p.). Najtrudniejszą sytuację pod względem występowania długotrwałego bezrobocia w roku oceny odnotowano w powiecie włocławskim i mieście Włocławek, gdzie ponad 70% zarejestrowanych osób bezrobotnych stanowili pozostający bez zatrudnienia w sposób długotrwały. W 10 z 23 powiatów wskaźnik dot. długotrwałego bezrobocia był wyższy od średniej wojewódzkiej (59,3%). Należy zauważyć, iż nadal wskaźnik ten utrzymuje się na wysokim – blisko 60% poziomie.

ZASIŁEK OKRESOWY Z TYTUŁU BEZROBOCIA

Zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia to forma pomocy pieniężnej w systemie pomocy społecznej, która zasadniczo przysługuje ze względu na bezrobocie:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej (634 zł)
- osobie w rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby w rodzinie (514 zł).

Źródło: <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/formy-udzielanej-pomocy/zasilek-okresowy/> (data korzystania: 24.05.2017 r.)

W roku 2016 r. ośrodki pomocy społecznej województwa kujawsko-pomorskiego przyznały decyzją świadczenie z tytułu bezrobocia nieco ponad 35 tys. osób¹⁹. W stosunku do roku 2015, odnotowuje się spadek w tym zakresie o 12,1% osób korzystających z tej formy pomocy i wsparcia.

Bezrobocie ma istotne znaczenie w odniesieniu do natężenia korzystania z pomocy społecznej. Dane dotyczące wielkości populacji osób bezrobotnych korespondują ze skalą świadczeniobiorców pomocy społecznej. Patrząc terytorialnie, na ścianie wschodniej i południowo-wschodniej regionu odnotowuje się zarazem najwyższe wskaźniki bezrobocia, jak i najwyższe wskaźniki korzystania z pomocy społecznej.

¹⁹ Jest to liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie.

WYBRANE PODMIOTY REINTEGRACJI ZAWODOWEJ

Centrum integracji społecznej to instytucja tworzona m.in. przez samorządy terytorialne i organizacje pozarządowe na mocy ustawy o zatrudnieniu socjalnym, której celem jest prowadzenie działań z obszaru reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Podobnie **kluby integracji społecznej** tworzą podmioty w oparciu o zapisy ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Różnice między tymi typami podmiotów występują w odniesieniu do formy organizacyjnej, procedur powołania oraz źródeł finansowania.

Źródło: Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020

Spółdzielnia socjalna to przedsiębiorstwo społeczne, które działa na podstawie ustawy z 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, gdzie wskazano, iż ich głównym celem jest przywrócenie na rynek pracy, poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, o niskiej zatrudnialności oraz umożliwienie osobom bezrobotnym aktywizacji zawodowej. Jest to typ podmiotu prawnego, którego głównym celem jest nie tylko prowadzenie działalności gospodarczej, ale również działalność na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni. Założycielami spółdzielni mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i podmioty prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego. Te ostatnie mogą korzystać z usług spółdzielni w realizacji działań użyteczności publicznej, także wykorzystując do tego celu klauzule społeczne w ramach zamówień publicznych.

Źródło: Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

Tabela 18. Centra integracji społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
Liczba placówek ogółem							
Centra integracji społecznej	4	4	4	4	2	95 ²⁰	2,1 mln zł ²¹

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016, rejestr CIS prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy

Tabela 19. Kluby integracji społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
Liczba placówek ogółem							
Kluby integracji społecznej	20	21	21	21	17	961	0,5 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016

Rola podmiotów ekonomii społecznej w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej, zwłaszcza osób długotrwale bezrobotnych, jest nie do przecenienia. Liczba centrów i klubów integracji społecznej od kilku lat utrzymuje się na tym samym poziomie. Aktualizacja i przegląd tego rodzaju infrastruktury jest zadaniem trudnym, zwłaszcza w zakresie klubów integracji społecznej które działają okresowo, najczęściej wtedy gdy realizują projekt współfinansowany ze środków UE.

²⁰ Liczba osób korzystających nie uwzględnia osób korzystających z CIS w Toruniu

²¹ Kwota wydatków nie uwzględnia kosztów z CIS w Toruniu

W związku z tym kwoty w zakresie utrzymania i prowadzenia są kwotami szacunkowymi, ponieważ nie wszystkie jednostki wykazały informacje w tym zakresie.

Tabela 20. Spółdzielnie socjalne w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016
		liczba placówek ogółem		
spółdzielnie socjalne	46	67	69	67 ²²

Źródło: dane OZRSS za lata 2014-2015, za rok 2016 dane z KRS

Jak wynika z wykazów Krajowego Rejestru Sądowego liczba spółdzielni socjalnych na przestrzeni ostatnich trzech lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Fakt, iż w tym okresie nie powstały nowe podmioty ma związek z brakiem finansowania przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej ich powstawania oraz funkcjonowania.

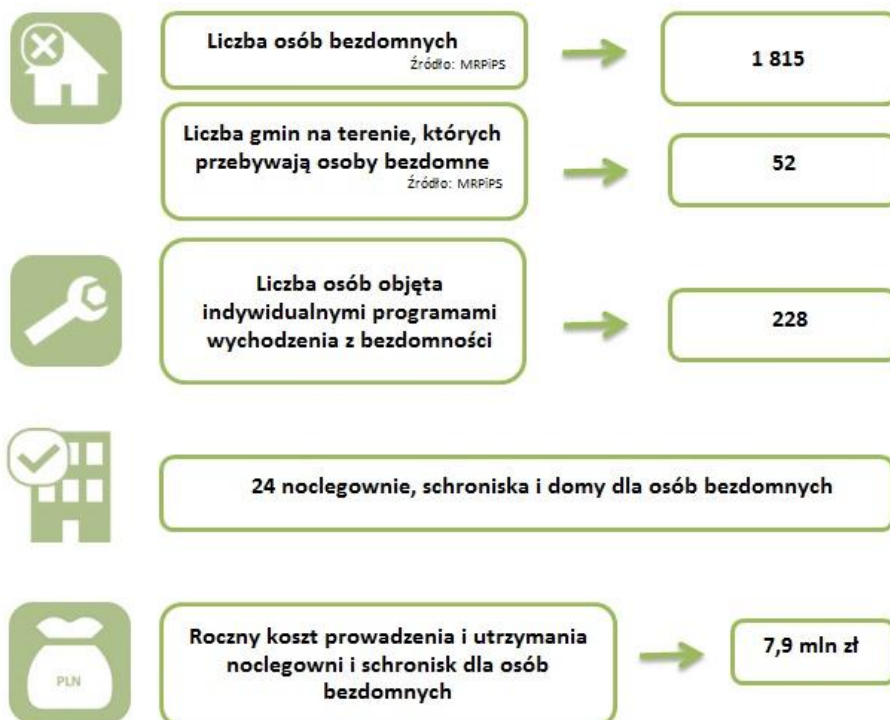
Podsumowanie

- *Na przestrzeni ostatnich 3 lat obserwuje się systematyczny spadek udziału osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym*
- *W roku 2016 odnotowuje się spadki o 12,1% liczby osób, którym przyznano zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia*
- *Działalność infrastruktury w zakresie reintegracji zawodowej najczęściej uzależniona jest od pozyskania środków na funkcjonowanie placówek. Na podobnym poziomie co w roku poprzednim utrzymuje się infrastruktura centrów i klubów integracji społecznej jak i liczba zarejestrowanych spółdzielni socjalnych*

²² Trudno określić, ile ze wskazanej liczby spółdzielni jest rzeczywiście aktywnych. Wyniki prowadzonych przez ROPS w Toruniu własnych analiz wskazują, że część spółdzielni zakończyła działalność, choć formalnie nie zostały one wyrejestrowane. Sytuacja taka dotyczy ponad jednej trzeciej spółdzielni.

5. OSOBY BEZDOMNE

Dane dot. Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące Województwo Kujawsko-Pomorskie na tle kraju

INDYWIDUALNE PROGRAMY WYCHODZENIA Z BEZDOMNOŚCI

Odsetek osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności w populacji osób bezdomnych

Zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej²³, osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, polegającym na wspieraniu jej w rozwiązywaniu problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. Indywidualny program wychodzenia z bezdomności jest opracowywany przez pracownika socjalnego.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.)

Tabela 21. Indywidualne programy wychodzenia z bezdomności w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności	96	244	151	228	X	X
Odsetek osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności w populacji osób bezdomnych	3,2%	6,2%	3,8%	12,6%	36,5% (m. Bydgoszcz)	2,1% ²⁴ (p. nakielski)

Źródło: OZPS za lata 2013-2016

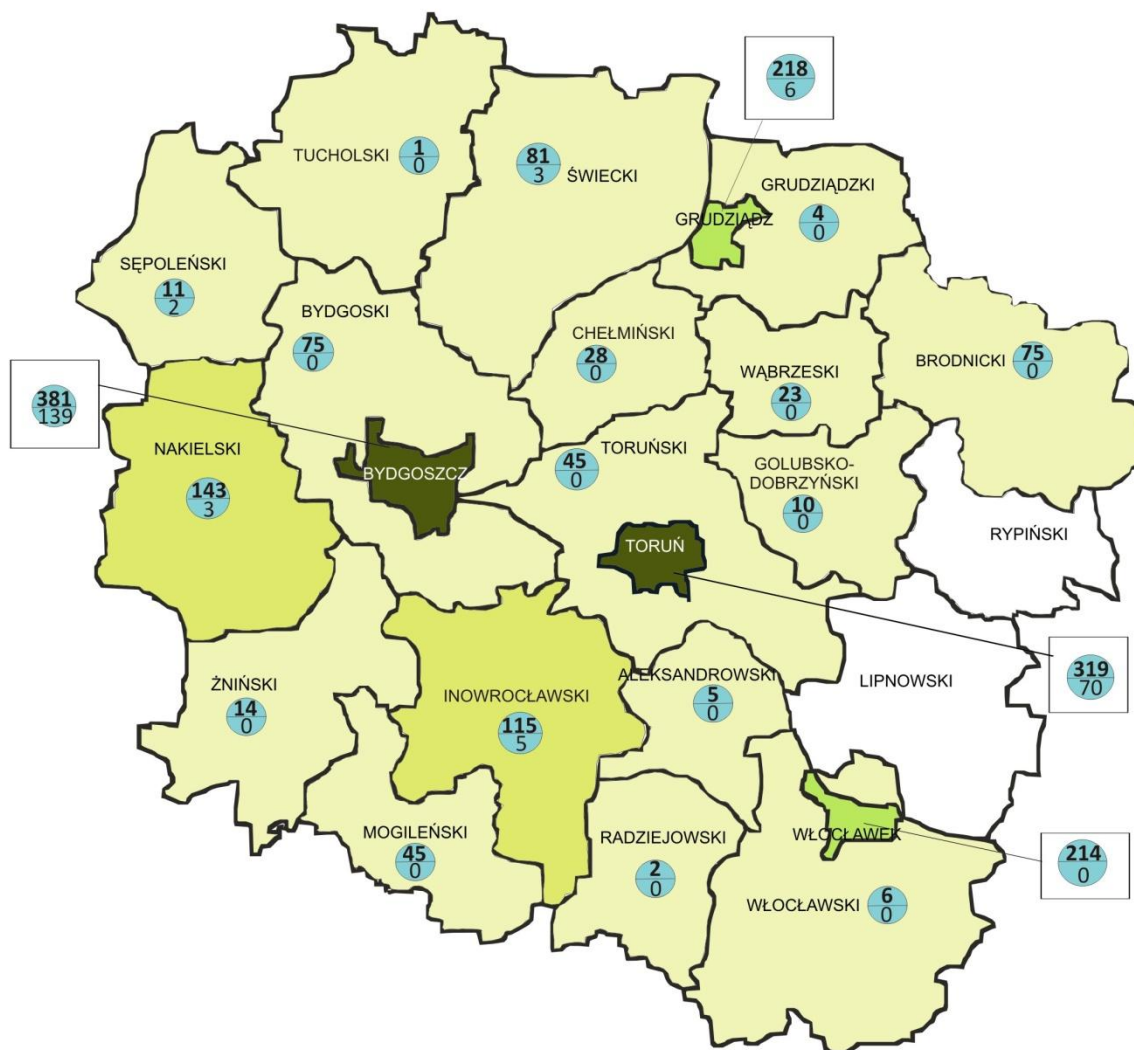
W 2016 roku liczba osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności wzrosła o 77 osób w stosunku do roku poprzedniego. Odnotowano również duży wzrost odsetka osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności w populacji osób bezdomnych, o prawie 9 p.p. W tym miejscu należy zwrócić jednak uwagę, iż do obliczenia odsetka osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności w populacji osób bezdomnych w roku 2015 użyto liczbę osób bezdomnych z ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych, przeprowadzonego w styczniu 2015 r., natomiast ten sam odsetek za 2016 r. obliczony został na podstawie ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych, przeprowadzonego w lutym 2017 r., w którym liczba osób bezdomnych przebywających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zmniejszyła się o prawie połowę (z 3,9 tys. w roku 2015 do 1,8 tys. w 2017 roku). Powodu tak dużego spadku liczby osób bezdomnych można doszukiwać się w metodologii badania, gdyż w ogólnych wskazówkach przekazanych przez MRPiPS dotyczących badania zwrócono szczególną uwagę na sytuację osób przebywających na

²³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.)

²⁴ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, na terenie których nie występowały osoby bezdomne (pow. lipnowski i rypiński), a także tych, na terenie których nie zawarto żadnego indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności (były to następujące powiaty: aleksandrowski, brodnicki, bydgoski, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, mogileński, radziejowski, toruński, tucholski, wąbrzeski, włocławski, żniński, m. Włocławek).

ogródkach działkowych. W przypadku stwierdzenia, iż osoby te, od długiego czasu mieszkają w warunkach zbliżonych do mieszkalnych, nie należało zaliczać ich do grona osób bezdomnych.

Mapa 4. Indywidualne programy wychodzenia z bezdomności w województwie kujawsko-pomorskim

Liczba osób bezdomnych w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego (stan na 02.2017 r.):

- brak osób bezdomnych
- do 100 osób bezdomnych
- od 101 do 200 osób bezdomnych
- od 201 do 300 osób bezdomnych
- powyżej 301 osób bezdomnych

Liczba osób bezdomnych

Liczba indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności

Źródło: dane OZPS za 2016 rok, Wyniki ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych, luty 2017 r.

NOCLEGOWNIE, SCHRONISKA I INNE MIEJSCA SCHRONIENIA DLA OSÓB BEZDOMNYCH

Schronisko zapewnia osobom bezdomnym całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, natomiast noclegownia to placówka zapewniająca tymczasowy nocleg.

Źródło: Pomoc dla osób bezdomnych. Zima 2016/2017, Toruń 2016, s. 8

Jak wynika z informacji przekazanych przez gminy i powiaty naszego województwa w 2016 roku w naszym regionie funkcjonowały niezmiennie 24 placówki udzielające pomocy i schronienia osobom bezdomnym.

Wskaźnik w zakresie liczby osób bezdomnych przypadających na 1 miejsce w noclegowni/schronisku/innym miejscu schronienia dla osób bezdomnych na rok 2016 uległ zdecydowanemu obniżeniu z 3,3 na 1,4. Do obliczenia powyższego wskaźnika posłużyły dane zebrane w wyniku ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego na zlecenie MPRIŚ, które wykonywane jest raz na dwa lata podczas pory zimowej. Znacząca różnica w liczbie osób bezdomnych przebywających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego (2015 rok – 3 937 osób, 2017 rok – 1 815 osób) wynika prawdopodobnie z przyjęcia innej metodologii liczenia osób bezdomnych. Dlatego też dane wykorzystywane w obliczeniu wskaźnika wojewódzkiego spowodowały znaczące różnice w oszacowaniu liczby osób przypadających na jedno miejsce z 3,3 w roku 2015 na 1,4 w roku 2016.

Tabela 22. Noclegownie, schroniska i inne miejsca schronienia dla osób bezdomnych w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba osób bezdomnych przypadająca na 1 miejsce w noclegowni/schronisku/innym miejscu schronienia dla osób bezdomnych	2,6	3,3 ²⁵	3,3 ²⁶	1,4 ²⁷	3,7 (p. świecki)	0,1 ²⁸ (p. radziejowski)

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016

Podsumowanie

- Odnotowano znaczny spadek osób bezdomnych w regionie jednak istnieją przypuszczenia, iż może być on spowodowany zmianami w metodologii przeprowadzenia badania liczby osób bezdomnych
- W roku oceny odnotowano wzrost liczby osób bezdomnych objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności

²⁵ Liczba osób bezdomnych na podstawie sprawozdania Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego w nocy z 21 na 22 stycznia 2015 r.

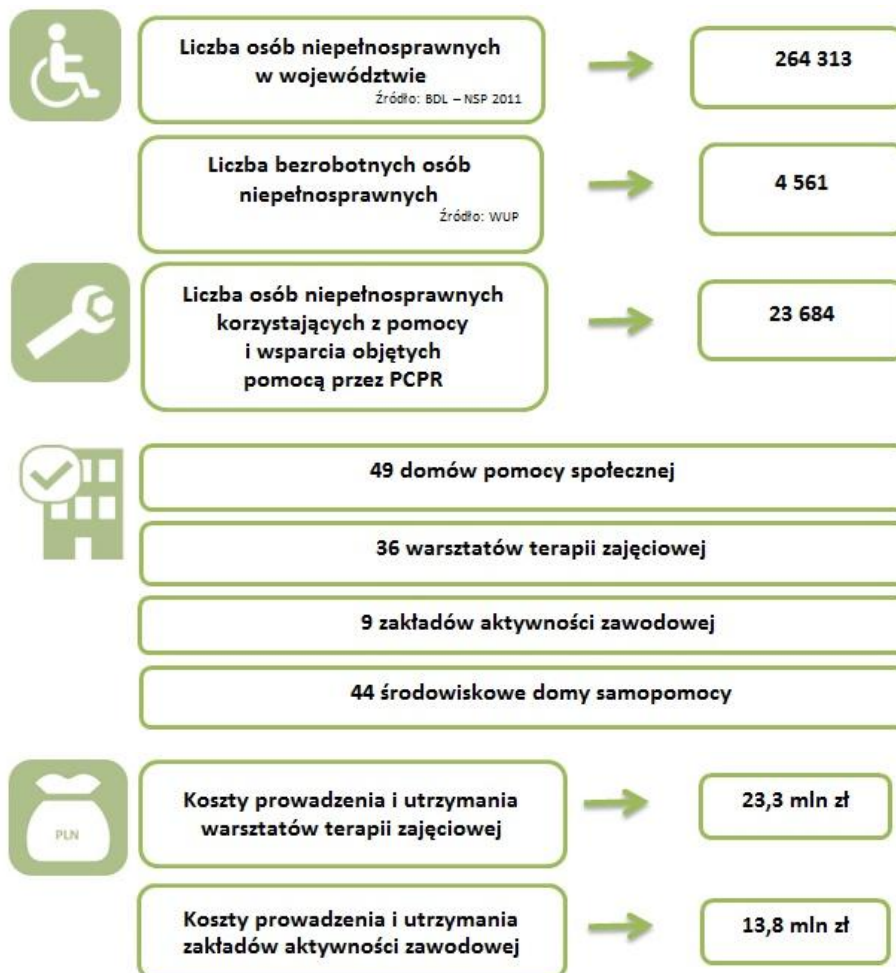
²⁶ j.w.

²⁷ Liczba osób bezdomnych na podstawie sprawozdania Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego w nocy z 8 na 9 lutego 2017 r.

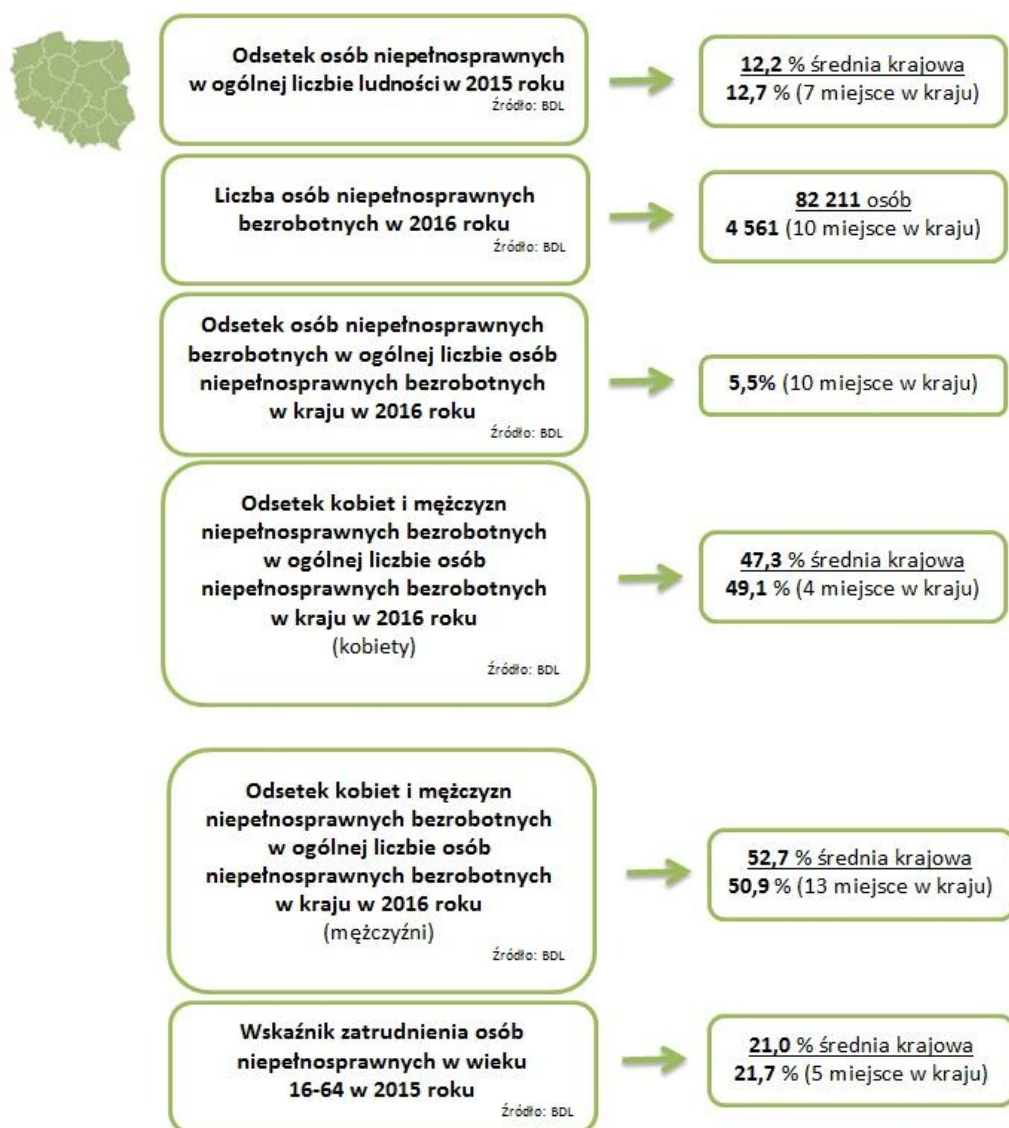
²⁸ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, w których nie funkcjonowały noclegownie/schroniska/inne miejsca schronienia dla osób bezdomnych (były to następujące powiaty: aleksandrowski, chełmiński, grudziądzki, lipnowski, sępoleński, tucholski, wąbrzeski, włocławski i żniński).

6. OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE I PRZEWLEKLE CHOROBY

Dane dot. Województwa Kujawsko-Pomorskiego

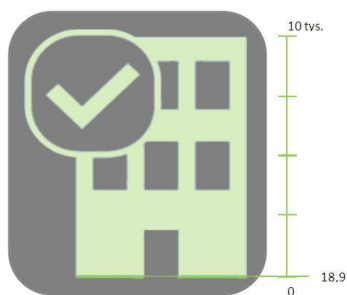

Wybrane wskaźniki obrazujące Województwo Kujawsko-Pomorskie na tle kraju

Liczba osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku wynosiła 264 313 osób. Natomiast według informacji przekazanych w ramach „Ankiety uzupełniającej do OZPS za rok 2016” liczba osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy i wsparcia objętych pomocą przez PCPR wynosiła 23 684, co stanowiło blisko 9 % wszystkich osób niepełnosprawnych. Jak wynika z danych WUP w Toruniu, znacząco zmalała liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych z 6 tys. w roku 2015 do 4,5 tys. w roku 2016.

DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ

Liczba miejsc w DPS przypadająca na 10 tys. mieszkańców (18,9)

Domy pomocy społecznej są stacjonarnymi i całodobowymi placówkami zapewniającymi usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązujących standardów. Wyróżnia się kilka typów DPS, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie
- dla osób uzależnionych od alkoholu.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.)

Tabela 23. Domy pomocy społecznej w województwie kujawsko pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba miejsc	Liczba korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
					dane nie dotyczą trzech prywatnych dps			
Domy pomocy społecznej	49	48	48	49	39	3 936	4 352	155,4 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016

Liczba domów pomocy społecznej na przestrzeni lat 2013- 2016 utrzymuje się na podobnym poziomie. W roku oceny nastąpił wzrost ogólnej liczby domów o jedną placówkę prywatną w powiecie żnińskim. W roku 2016 funkcjonowały na terenie województwa kujawsko-pomorskiego 3 niepubliczne domy pomocy społecznej, które uzyskały wpis do „Rejestru domów pomocy społecznej województwa kujawsko-pomorskiego” (Wichulec – powiat brodnicki, Rogowo – powiat żniński, Włocławek).

W roku 2016 na terenie województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonowało 49 DPS, w tym 39 było prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. W większości powiatów (z wyjątkiem powiatu grudziądzkiego ziemskiego) był co najmniej 1 DPS. Warto zwrócić uwagę, że w porównaniu z rokiem 2015 wzrosły koszty prowadzenia i utrzymania DPS o 10 mln przy utrzymującej się na tym samym poziomie liczbie korzystających (4 353 osoby w roku 2015). Ponadto jak wynika z informacji przekazywanych przez gminy, w ramach ozps wzrasta również odpłatność gminy za pobyt mieszkańców w DPS (o 14% pomiędzy rokiem 2015 i 2016).

Tabela 24. Dostępność infrastruktury domów pomocy społecznej

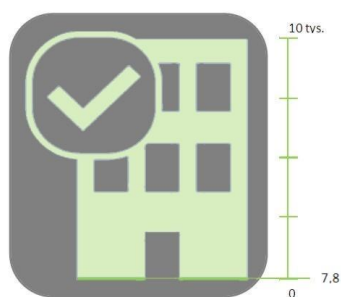
Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba miejsc w DPS przypadająca na 10 tys. mieszkańców	18,8	19,1	19,2	18,9	47,0 (p. sępoleński)	2,6 (p. golubsko-dobrzyński)

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016, BDL GUS

Dostępność miejsc w domach pomocy społecznej również nie zmienia się od 2013 roku, tj. około 19 miejsc na 10 tys. mieszkańców. Najlepsza sytuacja występowała w powiecie sępoleńskim, 47 miejsc na 10 tys. mieszkańców, a najmniej korzystna w powiecie golubsko-dobrzyńskim.

Liczba osób oczekujących na umieszczenie w DPS według stanu na 31 grudnia 2016 roku wyniosła 420 osób. W porównaniu z rokiem 2015 nastąpił wzrost oczekujących o 80 osób. Największa liczba osób oczekujących odnotowana została w miastach grodzkich. Czas oczekiwania na miejsce najczęściej wynosi od 12 do 24 miesięcy. Najdłuższy czas oczekiwania na miejsce występował w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych i przewlekle psychicznie chorych. Szczegóły prezentuje mapa nr 5.

ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY

Liczba miejsc w ŚDS przypadająca na 10 tys. mieszkańców (7,8)

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Świadczą one usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.)

Tabela 25. Środowiskowe domy samopomocy w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Środowiskowe domy samopomocy	37	38	43	44	33	1 620	24,7 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016

Liczba środowiskowych domów samopomocy wzrosła o jedną placówkę, kolejny Środowiskowy Dom Samopomocy powstał w 2016 roku, w Nieszawie. Ponadto planuje się utworzenie kolejnych 5 domów w roku 2017, w powiatach: golubsko-dobrzyńskim, inowrocławskim (2), świeckim i wąbrzeskim.

Tabela 26. Dostępność infrastruktury środowiskowych domów samopomocy

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba miejsc w ŚDS przypadająca na 10 tys. mieszkańców	5,7	6,3	7,4	7,8	25,8 (p. wąbrzeski)	2,5 (p. nakielski)

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016, BDL GUS

Na przestrzeni lat 2013-2016 liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy przypadająca na 10 tys. mieszkańców, w województwie kujawsko-pomorskim systematycznie wzrasta. Wartości maksymalne i minimalne wskaźnika nie zmieniły się, nadal najkorzystniejsza sytuacja występuje w powiecie wąbrzeskim (26 miejsc na 10 tys. mieszkańców) a najmniej korzystna w powiecie nakielskim (2 miejsca na 10 tys. mieszkańców). Szczegóły prezentuje mapa nr 5.

WARSZTATY TERAPII ZAJĘCIOWEJ

Warsztaty terapii zajęciowej to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub inne podmioty.

Źródło: Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046 z późn. zm.)

Tabela 27. Warsztaty terapii zajęciowej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Warsztaty terapii zajęciowej	37	36	36	36	8	1 322	23,3 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016

Liczba warsztatów terapii zajęciowej od trzech lat (2013-2016) utrzymuje się na tym samym poziomie. Nieznacznie wrosła liczba osób korzystających (1 314 – 2015 rok) z tego rodzaju wsparcia oraz koszty prowadzenia i utrzymania warsztatów (22,1 mln zł – 2015 rok). Szczegóły prezentuje mapa nr 5.

ZAKŁADY AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ

Zakłady aktywności zawodowej to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo jednostki tworzone w celu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, poprzez zatrudnienie osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną.

Źródło: Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046 z późn. zm.)

Tabela 28. Zakłady aktywności zawodowej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016	Liczba placówek prowadzona przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Zakłady aktywności zawodowej	6	7	8	9	8	349	13,8 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016

W roku 2016 w naszym województwie działało 9 zakładów aktywności zawodowej zlokalizowanych w gminach: gmina miejska Brodnica, Białe Błota, Bydgoszcz, gmina Lisewo(Drzonowo), gmina miejska Radziejów, Tuchola, gmina miejska Wąbrzeźno, gmina Strzelno (Przyjezierze) oraz we Włocławku. ZAZ we Włocławku powstał zgodnie z planami na rok 2016.

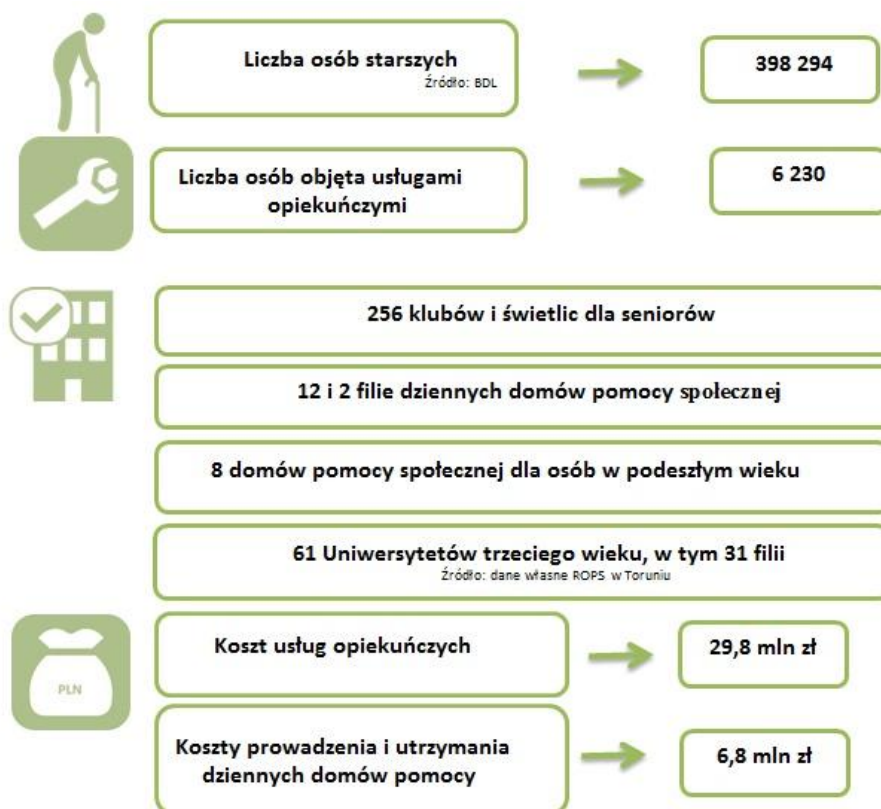
Zakłady zajmują się wytwórczością i oferują różnego rodzaju usługi, rządzą się innymi prawami niż podmioty gospodarcze. Podstawową zasadą jest, że całość wypracowanego dochodu przeznacza się na realizację misji, czyli społeczną i przede wszystkim zawodową rehabilitację zatrudnionych. Wszystkie zakłady w naszym regionie zatrudniają ponad 300 osób. Szczegóły prezentuje mapa nr 5.

Podsumowanie

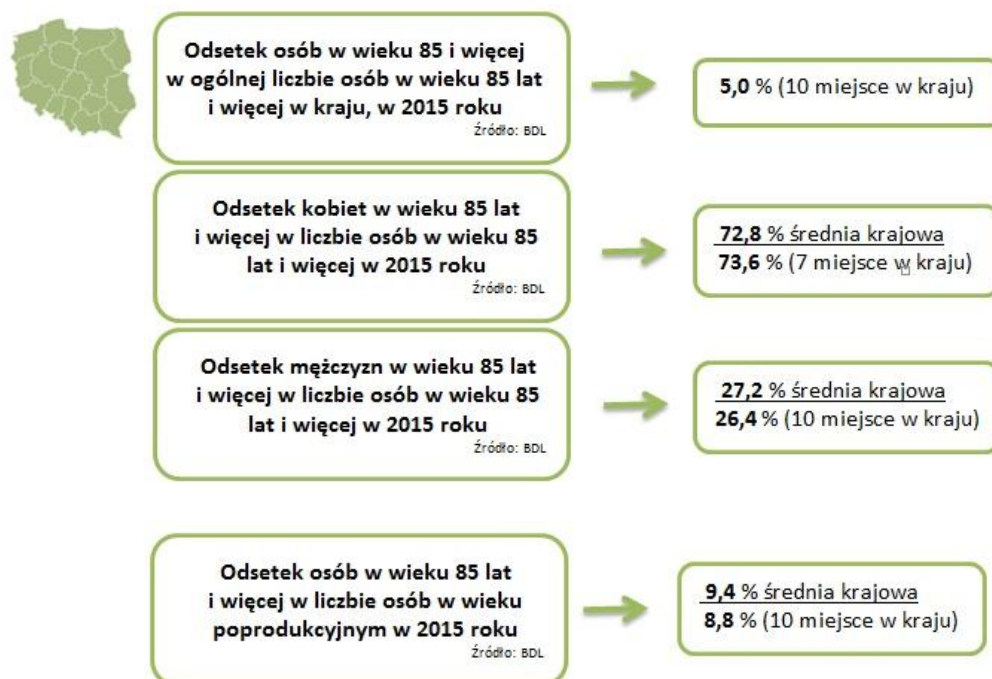
- *Stan infrastruktury w zakresie domów pomocy społecznej nie ulega zmianom*
- *Wzrosły roczne koszty prowadzenia i utrzymania domów pomocy społecznej jak również odpłatność ponoszona przez gminy za pobyt mieszkańców w DPS*
- *Liczba warsztatów terapii zajęciowej pozostaje bez zmian*
- *Odnotowano wzrost liczby zakładów aktywności zawodowej*
- *Na przestrzeni ostatnich 4 lat znacznie wzrosła liczba środowiskowych domów samopomocy. Aktualnie w każdym powiecie w naszym województwie funkcjonuje minimum 1 tego typu placówka*

7. OSOBY STARSZE

Dane dot. Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące Województwo Kujawsko-Pomorskie na tle kraju

USŁUGI OPIEKUŃCZE

Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym

Usługi opiekuńcze to forma pomocy świadczona w miejscu zamieszkania osoby, która wymaga wsparcia w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opieki higienicznej, pielęgnacji zaleconej przez lekarza, jak również w miarę możliwości, zapewnienia kontaktów z otoczeniem. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej świadczenie to przysługuje zwłaszcza osobom samotnym, które z powodu wieku, choroby, niepełnosprawności lub innej przyczyny wymagają wsparcia innych osób, jak również osobom, którym rodzina nie jest w stanie zapewnić odpowiedniej opieki. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze** są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb, wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym (m.in. psychologa, pedagoga, logopedę, terapeutę zajęciowego, fizjoterapeutę, pielęgniarkę). Wyróżnia się dodatkowy rodzaj specjalistycznych usług adresowany do osób z zaburzeniami psychicznymi, finansowany ze środków pochodzących z budżetu państwa.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.), Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 roku w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych

Tabela 29. Usługi opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba gmin, na terenie których realizowane są usługi opiekuńcze organizowane przez OPS	121	123	123	128	X	X
Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym	1,4%	1,6%	1,5%	1,6%	2,7% (m. Włocławek, p. sępoleński)	0,7% (p. tucholski, p. radziejowski)

Źródło: dane BDL GUS, OZPS za lata 2013-2016

W roku 2016 liczba gmin, na terenie których realizowane były usługi opiekuńcze wzrosła o 5. Wciąż jednak w 16 gminach nie świadczy się tego rodzaju wsparcia. Mimo, iż w 2016 r. liczba osób objętych usługami opiekuńczymi wynosiła 6230, co stanowi wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 518 osób, nadal skala realizacji tego typu usług w gminach naszego województwa jest nieadekwatna w stosunku do potrzeb.

DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ dla osób w podeszłym wieku

Jednym w typów domów pomocy społecznej są te dla osób w podeszłym wieku.

/więcej informacji na temat domów pomocy społecznej w rozdziale dot. osób niepełnosprawnych/

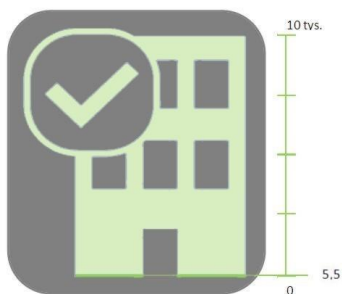
Tabela 30. Domy pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016
	liczba placówek ogółem			
Dom pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku	11	10	9	8

Źródło: Sprawozdanie MPiPS za lata 2013-2016

Spośród 49 domów pomocy społecznej, 8 z nich to placówki przeznaczone dla osób w podeszłym wieku. Analizując infrastrukturę na przestrzeni lat 2013-2016 zauważalny jest minimalny spadek domów pomocy dla osób starszych. Warto natomiast wspomnieć, że tego rodzaju placówki prowadzone przez inny podmiot niż powiat czy gmina coraz częściej uzyskują zezwolenie. Liczba osób oczekujących na umieszczenie w domu pomocy społecznej dla osób starszych wyniosła na koniec 2016 roku – 155 osób, co stanowiło 36% wszystkich oczekujących na miejsce w DPS.

DZienne Domy Pomocy

Odsetek gmin, na terenie których funkcjonują domy pomocy społecznej

Dzienne domy pomocy to ośrodki wsparcia świadczące pomoc w ciągu dnia, w tym oferują posiłki, rehabilitację, zajęcia edukacyjno-kulturalne oraz wspólne spędzanie czasu przez osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Zazwyczaj placówki te adresowane są do osób starszych.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.)

Tabela 31. Dienne domy pomocy/seniora w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

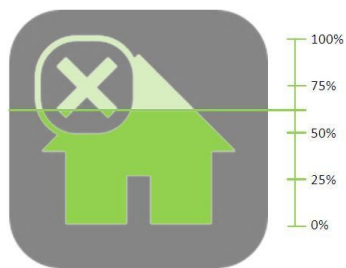
rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016
Liczba dziennych domów pobytu/ dziennych domów seniora	11	10	11	12
Liczba gmin, na terenie których funkcjonują DDP/dienne domy seniora	7	7	8	8

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016

Zgodnie z informacjami przedstawionymi w OZPS w 2016 roku w gminach województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonowało 12 dziennych domów pomocy (i dwie filie), w tym 11 adresowanych do osób starszych i 1 realizujący wsparcie dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie. Systematyczny wzrost liczby tego rodzaju placówek spowodowany jest

uruchomieniem środków z rządowego programu „Senior-WIGOR”. W latach 2015-2016 powstały dwa takie domy: w Gostycynie i w Janikowie. Plany na rok 2017 wykazała gmina Inowrocław (Żalinowo), gmina Rogowo (powiat rypiński). Ponadto na kolejny rok (2018) powstanie nowych placówek wykazały gminy: Barcin, Kowalewo Pomorskie, Osielsko. Szczegóły prezentuje mapa nr 5.

KLUBY I ŚWIETLICE DLA SENIORÓW

Odsetek gmin, na terenie których funkcjonują kluby/świetlice dla seniorów

Klub seniora to ośrodek, który wpływa na rozwój życia kulturalnego oraz integrację osób starszych, poprzez organizowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego w grupie rówieśników. Program zajęć jest zazwyczaj dostosowany do potrzeb i zainteresowań uczestników.

Źródło: Informator dla Seniora, Toruń 2015, s.33

W województwie kujawsko-pomorskim infrastruktura dla osób starszych w formie klubów i świetlic dla seniora w dalszym ciągu się rozwija. Plany na rok 2017 również wskazują na rozwój tego typu miejsc – do 265. Utworzenie nowych placówek do 2018 roku deklarują gminy: Bartniczka, Chełmno miasto, Kikół, Lniano, Warlubie, Chełmża gmina, Żnin.

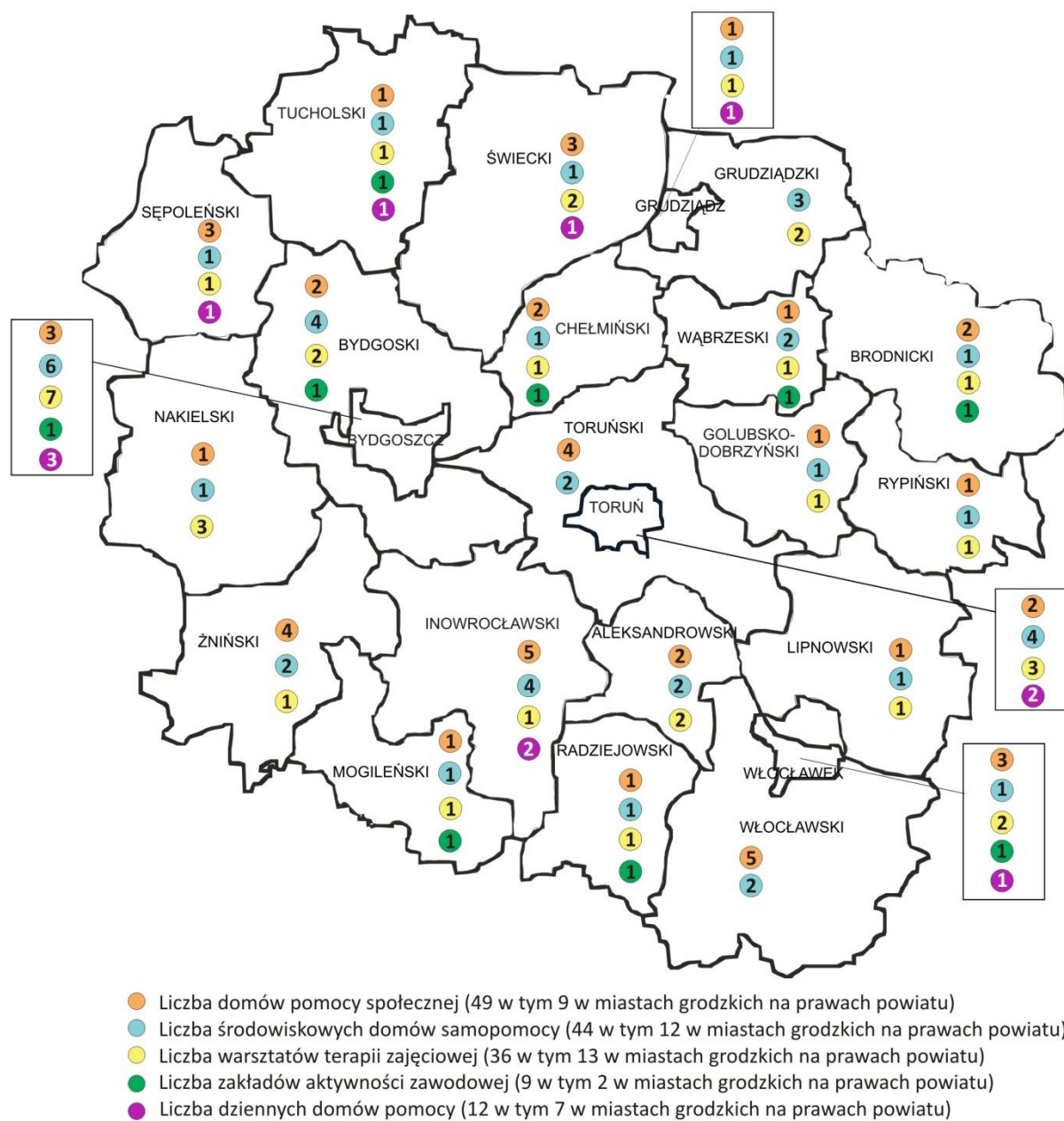
Tabela 32 Kluby i świetlice dla seniorów w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016
Liczba klubów/świetlic dla seniorów	118	235	250	256

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2016, Informator dla Seniora

Analizując dostępność tego rodzaju miejsc spotkań seniorów należy zauważyć, że funkcjonują one na terenie 91 gmin. Jednakże pomimo wzrostu liczby miejsc spotkań seniorów nadal 53 gminy naszego województwa nie posiadają żadnej oferty w ramach klubów seniora czy innych miejsc spotkań

Mapa 5. Infrastruktura w wybranych obszarach pomocy i wsparcia w województwie kujawsko-pomorskim

Podsumowanie

- *Wzrasta liczba gmin na terenie, których świadczone są usługi opiekuńcze, pomimo tego skala realizacji tego typu wsparcia w gminach naszego województwa w stosunku do populacji osób w wieku poprodukcyjnym pozostaje na bardzo niskim poziomie i jest nie adekwatna w stosunku do potrzeb*
- *Liczba klubów i świetlic dla seniora na terenie naszego województwa systematycznie wzrasta, jednakże nie ma ich na w ogóle na terenie 53 gmin*
- *W związku z pojawieniem się możliwości finansowania tworzenia infrastruktury sukcesywnie zwiększa się liczba dziennych domów pobytu, jak również plany w zakresie ich utworzenia*
- *Systematycznie wzrasta również liczba klubów i świetlic dla seniorów. Jednakże brak tego rodzaju infrastruktury na terenie aż 53 gmin*

Rozdział II

Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej

Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej to katalog zadań własnych i zleconych realizowanych przez gminy i powiaty, między innymi przy wsparciu ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, wynikających z zapisów, m.in. poniższych ustaw:

- ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn.zm.)
- ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017, poz. 697)
- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2017 r. poz. 783)
- ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487 z późn.zm.)
- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390)
- ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1 518 z późn. zm.)
- ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 180)
- ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1 828)
- ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2 046 z późn. zm.)
- ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2016 r. poz. 645 z późn. zm.)
- ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 882)
- ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2016 r. poz. 157)
- ustawy z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 2016 r., poz. 1943 z późn. zm.)
- ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870 z późn. zm.)

Ponadto od 1 kwietnia 2016 r. gminy realizują również m.in. za pośrednictwem OPS zadania wynikające z ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (Dz. U. z poz. 195 z późn. zm.)

Tabela 33. Środki finansowe przeznaczone na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2015-2016 (w zł)

Wyszczególnienie	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na niżej wymienione zadania		w tym kwota środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS/PCPR	
	2015	2016	2015	2016
Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej - ogółem	1 691 898 193	1 825 432 494	1 185 575 913	1 281 862 595
w tym:				
• Ochrona zdrowia (851)	35 421 433	36 607 118	6 960 174	6 621 437
• Pomoc społeczna (852):	1 533 180 917	1 680 142 679	1 156 367 757	1 252 454 539
w tym: świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	632 094 732	743 128 912	459 371 117	544 520 431 ²⁹
powiatowe centrum pomocy rodzinie	10 630 093	11 136 217	10 630 093	11 136 217
ośrodek pomocy społecznej	132 957 854	137 445 751 ³⁰	132 887 854	137 436 706
• Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (853)	82 850 196	72 575 335	14 277 616	13 913 982
• Pomoc materialna dla uczniów (854)	40 445 647	36 107 362	7 970 366	8 872 637

Źródło: dane OZPS za rok 2015-2016

Zgodnie z danymi przesłanymi przez samorządy gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego w ramach Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2016, wydatki na zadania własne i zlecone w obszarze pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej wyniosły ponad 1 mld 825 mln zł. W tej kwocie ponad 70% środków znalazło się w budżetach OPS i PCPR na realizację powierzonych im zadań. Około 40% całkowitych środków finansowych w pomocy społecznej i inne obszary polityki społecznej pochłonęły wydatki na świadczenia rodzinne, w skład których wchodzi, m.in. zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłku rodzinnego, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, świadczenia opiekuńcze, czyli zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy³¹. Na drugim miejscu znalazły się wydatki związane z funkcjonowaniem domów pomocy społecznej i opłacaniem pobytu w tych placówkach mieszkańcom gmin (ok. 12 % budżetu – patrz poniższa tabela). Natomiast trzecim, z najwyższych całkowitych wydatków na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej, były te przeznaczone na świadczenia w formie zasiłków i pomocy w naturze oraz składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowiące ok. 7% ogólnego budżetu roku 2016 (patrz poniższa tabela).

²⁹ Prezentowane kwoty nie uwzględnia wydatków związanych ze świadczeniem wychowawczym 500+.

³⁰ Różnice wydatków finansowych między kwotą środków przeznaczonych w budżetach gmin, a kwotą środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS w dziale 852 w rozdziale ośrodki pomocy społecznej, wynika ze zwrotów świadczeń nienależnie pobranych, które są przekazywane do budżetów gmin, nie zaś do budżetów OPS.

³¹ Rodzaje i wysokość świadczeń rodzinnych, kryteria uzyskania, dostępny: <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/swiadczenia-rodzinne/rodzaje-i-wysokosc-swadczen-rodzinnych-kryteria-uzyskania/> (data korzystania: 23.05.2017 r.).

Tabela 34. Środki finansowe przeznaczone w budżetach gmin/powiatów na wybrane zadania w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013 - 2016 (w zł)

Zadania	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na wybrane zadania w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej				
	2013	2014	2015	2016	
Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej – ogółem	1 596 312 767	1 650 816 698	1 691 898 193	1 825 432 494	↑
Ochrona zdrowia (851)	26 966 541	35 502 616	35 421 433	36 607 118	↗
w tym:					
przeciwdziałanie narkomanii	1 641 791	2 263 705	2 188 711	2 915 994	↗
przeciwdziałanie alkoholizmowi	25 325 150	33 238 911	33 232 722	33 691 124	↗
Pomoc społeczna (852):	1 455 426 947	1 488 220 822	1 533 180 917	1 680 142 679	↑
w tym:					
placówki opiekuńczo-wychowawcze	71 828 794	68 156 274	71 159 986	75 287 330	↑
domy pomocy społecznej ³²	169 594 063	180 105 993	196 768 760	212 472 606	↑
ośrodki wsparcia	28 694 610	30 037 136	33 071 826	34 579 784	↑
rodziny zastępcze	46 472 140	49 804 591	56 468 545	67 303 039	↑
przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	1 307 392	1 363 858	1 335 335	1 168 304	↘
wspieranie rodziny (m.in. asystenci rodziny i rodziny wspierające)	4 829 343	7 549 127	9 146 568	10 442 881	↑
świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego ³³	605 380 993	610 690 525	632 094 732	743 128 912 ³⁴	↑

³² Środki przeznaczone na funkcjonowanie domów pomocy społecznej i opłacanie pobytu w tych placówkach mieszkańców gmin.

³³ Wydatki nie uwzględniają świadczenia wychowawczego 500 +.

Zadania	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na wybrane zadania w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej				
	2013	2014	2015	2016	
składki na ubezpieczenie zdrowotnego opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	6 277 835	6 828 382	8 935 149	10 318 956	↑
zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe	144 020 010	141 572 774	132 102 336	123 989 610	↓
dodatki mieszkaniowe	81 262 702	82 211 905	75 534 738	69 808 912	↓
zasiłki stałe	49 450 810	51 368 457	53 337 375	59 772 346	↑
powiatowe centrum pomocy rodzinie	9 157 617	9 785 965	10 630 093	11 136 217	↑
ośrodek pomocy społecznej	118 426 696	125 122 397	132 957 854	137 445 751	↑
specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	2 170 504	2 305 358	2 361 137	2 344 605	↕
usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	27 053 789	31 511 242	36 641 601	41 640 750	↑
pomoc dla cudzoziemców	137 032	109 174	126 472	111 908	↕
centra integracji społecznej	2 781 513	3 138 698	2 556 420	2 424 844	↕
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (853)	74 290 994	84 951 298	82 850 196	72 575 335	↕
w tym:					
opieka nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce i dzienni opiekunowie)	24 104 103	24 788 854	27 412 647	32 861 309	↑
rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	4 990 954	4 834 197	4 757 425	4 970 802	↕

Zadania	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na wybrane zadania w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej				
	2013	2014	2015	2016	
zespół orzekania o niepełnosprawności	6 308 246	6 315 010	6 721 670	6 652 890	
PFRON	11 407 114	19 339 354	19 244 135	19 382 445	
Edukacyjna opieka wychowawcza (854)	39 627 885	42 141 962	40 445 647	36 107 362	
w tym					
pomoc materialna dla uczniów	39 627 885	42 141 962	40 445 647	36 107 362	

Źródło: dane OZPS za rok 2013 - 2016

Legenda:

- oznacza systematyczne spadki na przestrzeni ostatnich 3 lat
- oznacza systematyczne wzrosty na przestrzeni ostatnich 3 lat
- oznaczają naprzemienne wzrosty i spadki na przestrzeni ostatnich 3 lat

Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej systematycznie rosną. Na przestrzeni ostatnich 3 lat kwoty te osiągnęły poziom 229 mln, co oznacza wzrost o 14,4%. Dokonując bardziej wnikliwej analizy wydatków roku 2016 w stosunku do roku 2013, najwyższe wzrosty odnotowuje się w zakresie następujących zadań:

- wspieranie rodziny (m.in. asystenci rodziny i rodziny wspierające) (116,2%);
- przeciwdziałanie narkomanii (77,6%);
- PFRON (69,9%);
- składki na ubezpieczenie zdrowotnego opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej (64,4%);
- usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze (53,9%);
- rodziny zastępcze (44,8%);
- opieka nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce i dzienni opiekunowie) (36,6%);
- przeciwdziałanie alkoholizmowi (33,0%).

Najwyższe spadki środków finansowych w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w województwie kujawsko-pomorskim wystąpiły w zadaniach dotyczących:

- pomocy dla cudzoziemców (18,3%);

- dodatków mieszkaniowych (14,1%);
- zasiłków i pomocy w naturze oraz składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (13,9%);
- centrów integracji społecznej (12,8%);
- przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (10,6%).

Tabela 35. Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013-2016

Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Kwota wydatków z budżetów gmin w obszarze pomocy społecznej i wsparcia w 2016 roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca ³⁵	668,57 zł	690,53 zł	707,02 zł	767, 61 zł	1 548,84 zł (g. Chodecz)	452,92 zł (g. Wielka Nieszawka)
Kwota wydatków z budżetów powiatu w obszarze pomocy społecznej i wsparcia w 2016 roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca	154,21 zł	149,58 zł	162,53 zł	169,92 zł	343,49 zł (p. sępoleński)	37,57 zł (p. grudziądzki)

Źródło: dane OZPS za rok 2013 – 2016

W obszarze pomocy społecznej i wsparcia w ramach budżetów gminnych województwa kujawsko-pomorskiego w roku 2016 w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatkowano średniorocznie 767,61 zł (tj. o ok. 61 zł więcej w stosunku do roku 2015). Najniższe wydatki (tj. do 500 zł na 1 mieszkańca) na świadczenia udzielane przez ośrodki pomocy społecznej odnotowano w gminie Wielka Nieszawka (452,92 zł), gminie Osielsko (463,91 zł), gminie Górzno (476,67 zł), gminie Zławieś Wielka (486,43 zł) i gminie Obrowo (499,93 zł), natomiast najwyższe (ustalone na poziomie 1100 zł na 1 mieszkańca) w gminie Kikół (1 170,43 zł), gminie Świecie nad Osą (1 220,08 zł), gminie Wielgie (1270,11zł) oraz gminie Chodecz (1 548,84 zł). W przypadku blisko połowy (69) gmin wydatki na 1 mieszkańca były wyższe od średniej gminnej (767,61 zł).

W ramach budżetów powiatów ziemskich naszego regionu, w roku oceny, w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatkowano średniorocznie 169,92 zł (tj. o 7 zł więcej w porównaniu do roku 2015). Najniższe wydatki (do 100 zł na 1 mieszkańca) zaobserwowano w powiecie grudziądzkim (37,57 zł) i powiecie brodnickim (88,75 zł), zaś najwyższe (tj. powyżej 300 zł na 1 mieszkańca) dotyczyły powiatu sępoleńskiego (343,49 zł). W 11 powiatach wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej przekraczały średnie wydatki powiatu na 1 mieszkańca (169,92 zł).

³⁵ W ramach budżetów gminnych włączono również budżety 4 miast na prawach powiatu.

Rekomendacje wynikające z raportu

KLIENCI POMOCY SPOŁECZNEJ

- Pomimo odnotowanego wzrostu liczby zawartych kontraktów socjalnych z klientami pomocy społecznej w roku 2016, odsetek klientów OPS objętych kontraktem wciąż jest na bardzo niskim poziomie. Kontrakt socjalny jako umowa wspólnie wypracowana i zaakceptowana przez klienta pomocy społecznej i pracownika socjalnego powinna odnosić się do wszelkiego rodzaju działań aktywizacyjnych. Zaleca się więc promowanie wykorzystywania tego narzędzia pracy socjalnej.
- Wysoki odsetek klientów długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej wskazuje na konieczność poszukiwania innowacyjnych metod aktywizacji społeczno-zawodowej tej grupy świadczeniobiorców, w celu przeciwdziałania utrwalaniu się uzależnienia od świadczeń pomocowych i wsparcia instytucji. Niezbędne wydaje się również podnoszenie umiejętności pracowników socjalnych w posługiwaniu się narzędziami pracy w kontaktach z osobami długotrwale korzystającymi, a także stała współpracy ośrodków pomocy społecznej z powiatowymi urzędami pracy, często na rzecz wspólnego klienta wymagającego pomocy.
- W województwie kujawsko-pomorskim nie funkcjonują rodziny wspierające. Mając na uwadze promocję tej formy wsparcia w gminach naszego regionu, należy poszukiwać i upowszechniać rozwiązania wypracowane w gminach innych województw.
- W związku z faktem, iż nie wszystkie gminy naszego regionu spełniają ustawowe zapisy dotyczące zatrudniania pracowników socjalnych, niezbędne jest zabezpieczenie środków finansowych przez samorządy na zapewnienie odpowiedniego poziomu zatrudnienia w myśl ustawy.
- Pomimo, iż w 142 gminach pracują asystenci rodziny, wciąż jednak zdecydowana większość ośrodków zatrudnia w tym charakterze zaledwie 1 pracownika. Zaleca się wzmocnienie pozycji zawodu asystenta rodziny oraz upowszechnianie tego rodzaju wsparcia pracy z rodziną.
- Ponad połowa OPS naszego województwa, zgłasza potrzebę podjęcia działań zmierzających do podniesienia poziomu bezpieczeństwa swoich pracowników. Z racji wzrostu liczby przypadków agresji słownej oraz aktów przemocy fizycznej wobec pracowników socjalnych, konieczne staje się zwiększenie poczucia ich bezpieczeństwa. Wśród proponowanych rozwiązań wskazuje się m.in. na szkolenia z samoobrony, zatrudnienie ochrony w budynkach OPS, adaptację pomieszczeń do pracy z klientem czy też zabezpieczenia alarmowe.

DZIECI I MŁODZIEŻ

- Nadal zasoby infrastruktury społecznej w zakresie opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 i dzieci w wieku przedszkolnym są niewystarczające. Szczególnie trudna sytuacja występuje w zakresie form instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat 3, gdyż wciąż istnieją gminy na terenie których nie ma zabezpieczonej tej formy pomocy dla rodzin. Wzrasta liczba przedszkoli przy

równoczesnym wzroście liczby dzieci, którym nie przyznano miejsca, co również świadczy o konieczności rozwoju tego rodzaju infrastruktury. W sytuacji niewystarczających środków finansowych na realizację zadań własnych gminy, rozbudowa tego rodzaju placówek mogłaby zostać zrealizowana z puli środków będących do dyspozycji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

- W roku 2016 r. łącznie w województwie kujawsko-pomorskim funkcjonowało 68 placówek wsparcia dziennego. Pomimo, iż sukcesywnie wzrasta liczba tego rodzaju placówek, nadal w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku 6-16 lat przypada jedynie 10 miejsc. Należy podjąć działania zmierzające do powstawania w/w infrastruktury, tym samym wspomagając rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.

PIECZA ZASTĘPCZA

- W związku z dużym znaczeniem rodzin zastępczych zawodowych będących formą profesjonalizacji rodzinnej pieczy zastępczej, niezbędne jest wspieranie jej rozwoju oraz tworzenie przyjaznego środowiska do jej funkcjonowania.
- Pomimo wzrostu liczby rodzin pomocowych w województwie kujawsko-pomorskim, nadal w 15 z 23 powiatów nie ma zabezpieczonej tej formy wsparcia dla rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka. Należy dążyć do zabezpieczenia tej formy we wszystkich powiatach regionu.

OSOBY BEZROBOTNE

- Funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej (w szczególności kluby integracji społecznej i spółdzielnie socjalne) powiązane jest ściśle z dostępem do zewnętrznego źródła finansowania. Ze względu na okresowe funkcjonowanie tego rodzaju podmiotów rekomenduje się zabezpieczenie równomiernego i stałego wsparcia dla ich funkcjonowania. W 2016 roku cztery ośrodki wsparcia ekonomii podpisały umowy na realizację projektów i otrzymały dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020, w związku z czym należy się spodziewać powstawania nowych spółdzielni socjalnych i innych przedsiębiorstw społecznych w kolejnych latach.

OSOBY BEZDOMNE

- Pomimo wzrostu odsetka osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności, w dalszym ciągu poziom ten jest niezadowalający. Konieczne jest podejmowanie i wspieranie działań na rzecz osób wychodzących z bezdomności, w tym promowanie tego narzędzia jako skutecznej formy aktywizacji bezdomnych. Zaleca się również wzmocnienie działań profilaktycznych samorządów celem jej przeciwdziałania.

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE I PRZEWLEKLE CHOROBLIWE

- Sukcesywnie wzrastają ogólne koszty w zakresie wydatków na domy pomocy społecznej. Odpłatność ponoszona przez gminy za pobyt mieszkańców w DPS również wzrasta. Jest to zdecydowanie droższa forma wsparcia niż realizacja usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Dla porównania w 2016 roku usługami opiekuńczymi (w tym specjalistycznymi)

w miejscu zamieszkania objęto o połowę więcej osób (usługi opiekuńcze 6 230 osób, zaś osoby korzystające z DPS 4 352 osoby), przy czym koszt usług opiekuńczych był niższy o ponad ½ odpłatności za pobyt w DPS. Toteż należy dążyć do upowszechniania tego rodzaju form wsparcia w miejscu zamieszkania, pamiętając, iż usługi te powinny być realizowane na wysokim poziomie oraz być dopasowane do potrzeb jej usługobiorców.

OSOBY STARSZE

- Wzrasta liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów, jednak nadal 1/3 kujawsko-pomorskich gmin nie posiada na swoim terenie oferty kulturalno-edukacyjnej dla seniorów. Rekomenduje się, aby samorządy zwróciły uwagę na rozwój tego rodzaju oferty.
- Z uwagi na wzrastającą liczbę osób w wieku poprodukcyjnym istnieje potrzeba intensyfikacji działań w zakresie rozwoju dziennych form wsparcia dla seniorów oferujących posiłki, rehabilitację, zajęcia edukacyjno-kulturalne oraz wspólne spędzanie czasu.

Wybrane działania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w obszarze zwiększenia włączenia społecznego

Wiele działań i przedsięwzięć zrealizowanych w 2016 roku w naszym województwie w obszarze zwiększenia włączenia społecznego wynikało z realizacji zapisów programów opracowanych i wdrażanych przez wybrane Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu oraz jednostki organizacyjne Samorządu Województwa.

Programy Wojewódzkie

1. Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na rok 2016

Cele szczegółowe³⁶:

- 1) Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych;
- 2) Rozwój kadr przedsiębiorstw;
- 3) Podniesienie poziomu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu;
- 4) Wzrost efektywności regionalnej polityki rynku pracy.

Główne działania:

- 1) Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych;
- 2) Realizacja projektów z zakresu aktywizacji zawodowej i na rzecz aktywnej integracji w ramach RPO, POWER;
- 3) Organizowanie i prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz włączenia osób niepełnosprawnych w rynek pracy;
- 4) Realizacja projektów z zakresu tworzenia nowych przedsiębiorstw społecznych oraz rozwoju i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej;
- 5) Realizacja projektów na rzecz wsparcia przedsiębiorczości i samozatrudnienia;
- 6) Wsparcie pracodawców w kształceniu osób pracujących w ramach Krajowego Funduszu Szkoleniowego;
- 7) Opiniowanie powoływania nowych kierunków kształcenia zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych i monitorowanie nowo utworzonych kierunków;
- 8) Realizacja projektów w zakresie poprawy jakości, efektywności i atrakcyjności kształcenia zawodowego;
- 9) Upowszechnianie informacji zawodowej i dotyczących regionalnego rynku pracy;
- 10) Świadczenie i rozwijanie usług informacji i poradnictwa zawodowego;
- 11) Współpraca z partnerami społecznymi;
- 12) Rozwój współpracy z agencjami zatrudnienia.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku³⁷:

³⁶ Opis celów i działań na podstawie „Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia na rok 2016”.

³⁷ Opis efektów na podstawie ankiet przesłanych w ramach sprawozdania z realizacji działań określonych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 przez WUP oraz na podstawie Sprawozdania z realizacji działań określonych w Regionalnym Planie Działania na Rzecz Zatrudnienia na 2016 rok dla województwa kujawsko-pomorskiego.

- 1) Liczba osób objętych aktywizacją zawodową – 29 172 osoby;
- 2) Realizacja projektów w ramach Działania 1.1 „Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty pozakonkursowe” POWER 2014-2020:
 - Liczba osób bezrobotnych do 29 r. ż (łącznie z długotrwale bezrobotnymi), które zostały objęte wsparciem w programie – 6 897 osób;
- 3) Realizacja projektów w ramach Działania 1.2 „Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe” PO WER 2014-2020:
 - Liczba podpisanych umów o dofinansowanie projektów – 12 umów;
 - Liczba osób biernych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie – 335 osób;
- 4) Realizacja projektów w ramach Działania 1.3 „Wsparcie osób młodych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji – POWER 2014 – 2020:
 - Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie – 176 osób;
 - Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem w programie – 24 osoby;
- 5) Realizacja projektów w ramach Działania 8.1 „Podniesienie aktywności zawodowej osób bezrobotnych poprzez działania powiatowych urzędów pracy” RPO WK-P 2014-2020:
 - Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi), które zostały objęte wsparciem w programie w 2016 r. – 3 764 osoby;
- 6) Organizowanie i prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz włączenia osób niepełnosprawnych w rynek pracy:
 - Liczba nowo utworzonych lub przystosowanych miejsc pracy dla niepełnosprawnych - 86 miejsc;
 - Liczba osób niepełnosprawnych, którym udzielono dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej - 30 osób;
- 7) Wsparcie samo zatrudnienia:
 - Liczba osób fizycznych, które korzystały z usług doradczych – 3 osoby;
 - Liczba firm, które korzystały z usług doradczych – 36 firm;
- 8) Wsparcie pracodawców w kształceniu osób pracujących w ramach Krajowego Funduszu Szkoleniowego:
 - Liczba firm korzystających z funduszu szkoleniowego – 868 firm;
 - Liczba pracowników firm przeszkolonych z KFS – 5 557 osób;
- 9) Realizacja projektów w zakresie poprawy jakości, efektywności i atrakcyjności kształcenia zawodowego:
 - Liczba uczniów, którzy podnieśli, nabyli lub uzupełnili umiejętności praktyczne po opuszczeniu programu – 296 osób;
 - Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy – 385 osób;
 - Liczba uczniów szkół i placówek – 385 osób;
- 10) Upowszechnianie informacji zawodowej – WUP w Toruniu:
 - Liczba informacji o zawodach (nowych) – 19 informacji;
 - Liczba aktualizacji informacji o zawodach – 660 aktualizacji;
 - Liczba spotkań, w których brali udział pracownicy Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu – 81 spotkań;
- 11) Upowszechnianie informacji dotyczących regionalnego rynku pracy:

- Liczba przygotowanych publikacji dotyczących regionalnego rynku pracy – 17 publikacji;
 - Liczba przygotowanych publikacji tematycznych – 15 publikacji;
 - Liczba zrealizowanych badań – 1 badanie;
 - Liczba przeprowadzonych konkursów dla gimnazjalistów – 1 konkurs;
- 12) Świadczenie i rozwijanie usług informacji i poradnictwa zawodowego:
- Liczba udzielonych indywidualnych porad – 2 311 porad;
 - Liczba uczestników zajęć grupowych – 6 223 osoby;
 - Liczba spotkań, konsultacji, szkoleń dla doradców klienta zatrudnionych w powiatowych urzędach pracy – 29 spotkań;
 - Liczba spotkań merytorycznych i konsultacji dla szkolnych doradców zawodowych – 29 spotkań;
- 13) Współpraca z partnerami społecznymi:
- Liczba posiedzeń WRRP – 5 posiedzeń;
 - Odsetek członków WRRP przeszkolonych w 2016 r. – 100%;
 - Liczba posiedzeń K-P WRDS z udziałem przedstawiciela Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu – 1.
- 14) Rozwój współpracy z agencjami zatrudnienia:
- Liczba zorganizowanych spotkań informacyjnych – 18 spotkań;
 - Targi Pracy – 4 targi;
- 15) W ramach Programu Aktywizacja i Integracja (PAI) udzielono kompleksowej pomocy osobom bezrobotnym, która polegała na integracji społecznej służącej kształtowaniu aktywnej postawy w życiu społecznym i zawodowym, przeciwdziałaniu pogłębiania się problemów związanych z wykluczeniem społecznym.
- Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 394 osoby;
- 16) Szkolenia dla członków Wojewódzkiej Rady Rynku Pracy, w której skład wchodzi przedstawiciele: wojewódzkich struktur organizacji pracodawców, wojewódzkich struktur organizacji związkowych, społeczno-zawodowych organizacji rolników, organizacji pozarządowych zajmujących się statutowo problematyką rynku pracy, nauki, organów jednostek samorządu terytorialnego.
- Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 15 osób;
- 17) Wskaźnik aktywizacji zawodowej – 26,1%;
- 18) Liczba osób, które otrzymały środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej - 6 476 osób.

2. Wieloletni program współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020

Cele szczegółowe³⁸:

- 1) Angażowanie społeczności lokalnych z zapewnieniem ich optymalnego rozwoju;
- 2) Budowanie partnerskiej współpracy opartej o wzajemne zaufanie stron;
- 3) Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych;
- 4) Wspieranie i promowanie współpracy organizacji pozarządowych.

³⁸ Opis celów i działań na podstawie „Wieloletniego programu współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020”.

Główne działania:

- 1) Zlecanie zadań publicznych;
- 2) Włączanie organizacji pozarządowych w tworzenie prawa miejscowego o charakterze wojewódzkim – strategii, programów, procedur, itp.;
- 3) Prowadzenie cyklicznej diagnozy sytuacji trzeciego sektora (ilościowa i jakościowa) oraz wolontariatu w województwie kujawsko-pomorskim;
- 4) Rozwój działalności o charakterze wspierającym dla organizacji pozarządowych (Centra Organizacji Pozarządowych, Ośrodki Wsparcia, usługi szkoleniowe, poradnicze i informacyjne);
- 5) Udzielanie organizacjom wsparcia pozafinansowego;
- 6) Promowanie międzysektorowych projektów partnerskich;
- 7) Wspieranie sieci i federacji organizacji pozarządowych;
- 8) Promowanie idei współpracy, w tym tworzenia partnerstw, wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku³⁹:

- 1) Liczba ogłoszonych konkursów – 25 konkursów;
- 2) Liczba przyznanych dotacji na zadania, które otrzymały preferencje w konkursach uwzględniających zróżnicowanie terytorialne (np. punkty strategiczne) – 10 dotacji;
- 3) Liczba aktów prawnych, programów, procedur, itp., w których tworzenie włączone zostały organizacje – 8 aktów prawnych;
- 4) Liczba szkoleń, udzielonych porad i informacji przez Biuro Współpracy - 3 szkolenia/spotkania informacyjne związane z realizacją otwartych konkursów ofert; 9 szkoleń/spotkań informacyjnych w ramach działalności DROW; 4 szkolenia dla LGD; Cykliczne szkolenia pn. „środa z funduszami” prowadzone przez PIFE;
- 5) Liczba organizacji, którym udzielono wsparcia pozafinansowego – ok. 50 organizacji;
- 6) Promowanie międzysektorowych projektów partnerskich – liczba działań promocyjnych – 2 działania;
- 7) Liczba promowanych projektów międzysektorowych – 1 projekt;
- 8) Liczba inicjatyw zrealizowanych przez sieci i federacje z wykorzystaniem wsparcia finansowego/pozafinansowego samorządu województwa – 1 inicjatywa;
- 9) Promowanie idei współpracy, w tym tworzenia partnerstw, wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych, liczba działań promocyjnych:
 - 24 konkursy,
 - 1 kampania,
 - 1 forum.

³⁹ Opis efektów na podstawie „Sprawozdania częściowego z realizacji Wieloletniego Programu Współpracy Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020 (dotyczy roku 2016).

3. Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020

Cele szczegółowe⁴⁰:

- 1) Wzmocnienie udziału ekonomii społecznej w aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 2) Wsparcie na rzecz zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej;
- 3) Wzrost poziomu wiedzy i umiejętności kadry PES;
- 4) Promocja marki i jakości PES;
- 5) Rozwój infrastrukturalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie;
- 6) Rozwój instytucjonalnego wsparcia ekonomii społecznej w regionie;
- 7) Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczności lokalnych;
- 8) Rozwój lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej;
- 9) Rozwój form współpracy i wsparcia PES ze strony samorządów lokalnych i innych partnerów;
- 10) Monitorowanie wpływu ekonomii społecznej na włączenie społeczne;
- 11) Popularyzacja ekonomii społecznej w społeczeństwie regionu;
- 12) Włączanie wiedzy na temat ekonomii społecznej do systemu kształcenia formalnego i nieformalnego.

Główne działania:

- 1) Wspieranie i rozwój instytucji zatrudnienia socjalnego i integracji społeczno-zawodowej w tym KIS, CIS, WTZ, ZAZ.;
- 2) Działania szkoleniowo-doradcze ukierunkowane na podnoszenie kompetencji społecznych i zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w celu tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej;
- 3) Wsparcie finansowe umożliwiające powstawanie nowych podmiotów ekonomii społecznej i tworzenia w nich miejsc pracy;
- 4) Systematyczne doskonalenie i doksztalcanie kadr PES;
- 5) Uruchomienie mechanizmu przyznawania regionalnej marki wysokiej jakości produktów/usług PES i włączenie jej do promocji regionu, np. regionalny konkurs na najlepszy produkt PES;
- 6) Rozwój kompleksowego wsparcia PES;
- 7) Wspieranie i upowszechnianie instrumentów finansowych dla PES poprzez rozwój oferty dotacji, pożyczek i poręczeń skierowanych do PES;
- 8) Koordynowanie na poziomie województwa działań na rzecz ekonomii społecznej w regionie;
- 9) Popularyzowanie ekonomii społecznej i PES wśród przedstawicieli samorządów lokalnych regionu, mediów, służb zatrudnienia i służb społecznych;
- 10) Upowszechnianie idei tworzenia lokalnych partnerstw z udziałem PES;
- 11) Rozwijanie współpracy pomiędzy PES a instytucjami rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej;
- 12) Wdrożenie mechanizmów stałego monitorowania PES i efektów ich działań, służących włączeniu społecznemu, w tym zatrudnienia;

⁴⁰ Opis celów i działań na podstawie „Kujawsko-Pomorskiego Programu na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020”.

- 13) Realizacja regionalnych i lokalnych kampanii promocyjno-informacyjnych dotyczących ekonomii społecznej za pomocą mediów tradycyjnych i elektronicznych oraz portali społecznościowych;
- 14) Wspieranie włączania wiedzy na temat ekonomii społecznej do zajęć edukacyjnych na różnych poziomach kształcenia oraz w programach edukacyjnych realizowanych przez organizacje pozarządowe.

W ramach Programu realizowany jest projekt pn. „Koordynacja sektora ekonomii społecznej” (Poddziałanie 9.4.2 RPO WK-P na lata 2014-2020).

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku⁴¹:

- 1) Integracja środowiska ekonomii społecznej:
 - a) Liczba zorganizowanych spotkań sieciujących dla podmiotów ekonomii społecznej i ośrodków wsparcia ekonomii społecznej – 11 spotkań;
 - b) Liczba osób biorących udział w spotkaniach – ok. 200 osób;
- 2) Inspirowanie i wspieranie współpracy na rzecz ekonomii społecznej:
 - a) Forum pn. „Innowacje społeczne szansą na rozwój społeczny i terytorialny Województwa Kujawsko-Pomorskiego”:
 - Liczba osób biorących udział w forum – 45 osób;
 - Liczba reprezentowanych podmiotów/instytucji – 32 podmioty;
 - b) Festyn zorganizowany w Inowrocławiu, na którym podmioty ekonomii społecznej z terenu naszego województwa prezentowały swoje wyroby i usługi:
 - Liczba osób uczestniczących w festynie – ok. 1000 osób;
- 3) Upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie:
 - a) Panel poświęcony ekonomii społecznej – debata pn. „Budowanie powiązań pomiędzy ekonomią społeczną, nauką i biznesem na poziomie regionalnym” podczas XXIII Forum Gospodarczego w Toruniu:
 - Liczba osób biorących udział w spotkaniu – 15 osób;
 - Liczba reprezentowanych podmiotów/instytucji – 11 podmiotów;
 - b) Przygotowanie i przeprowadzenie procedury związanej z przyznaniem certyfikatów PES „Zakup prospołeczny”:
 - Liczba podmiotów, którym przyznano certyfikaty – 12 podmiotów;
 - c) Zrealizowanie Kujawsko-Pomorskiego Forum Ekonomii Społecznej, w tym „Dni z ekonomią społeczną” oraz konferencji:
 - Liczba osób biorących udział w konferencji – 120 osób;
 - Liczba podmiotów ekonomii społecznej zaprezentowanych podczas „Dni z ekonomią społeczną” – 13 podmiotów;
- 4) Reprezentowanie środowiska ES oraz wdrażanie K-PPRES:
 - a) Spotkania Regionalnego Komitetu Ekonomii Społecznej (RKES):
 - Liczba spotkań – 2 spotkania;
 - Liczba osób biorących udział w spotkaniach – 48 osób (po 24 członków RKES na każde spotkanie);
 - b) Spotkania zespołów roboczych RKES:
 - Liczba spotkań – 4 spotkania;

⁴¹ Opis efektów na podstawie sprawozdania z zadań zrealizowanych w 2016 roku przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu.

- Liczba osób biorących udział w spotkaniach – 30 osób;

4. Wojewódzki Program Doskonalenia Kadr Pomocy Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Profesja”

Cele szczegółowe⁴²:

- 1) Podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadr pomocy społecznej;
- 2) Kształcenie i doszkącanie kadr pomocy społecznej;
- 3) Wzbogacanie warsztatu pracy kadry pomocy społecznej o nowatorskie rozwiązania w dziedzinie pomocy społecznej;
- 4) Kreowanie nowego typu pracownika służb społecznych jako animatora, inspiratora korzystnych zmian środowiska lokalnego.

Główne działania:

- 1) Kształcenie kadry pomocy społecznej w ramach studiów podyplomowych, specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej I i II stopnia oraz organizacji pomocy społecznej;
- 2) Uzupełnienie wiedzy teoretycznej i praktycznej w oparciu o szkolenia przywarsztatowe.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku⁴³:

- 1) Projekt „Mediacje rówieśnicze jako metoda wychowawcza w placówkach opiekuńczo-wychowawczych:
 - Liczba seminariów – 1 seminarium;
 - Liczba szkoleń – 4 szkolenia;
- 2) Projekt „Superwizja asystentów rodziny”:
 - Liczba zjazdów – 4 zjazdy;
 - Liczba seminariów – 1 seminarium;
 - Liczba osób przeszkolonych w ramach dwóch projektów – 145 osób;
- 3) Doradztwo specjalistyczne:
 - Liczba spotkań – 30 spotkań;
 - Liczba osób biorących udział w spotkaniach doradczych – 494 osoby;
 - Liczba instytucji biorących udział w spotkaniach doradczych – 182 instytucje;
- 4) I Kujawsko Pomorskie Forum Pomocy Społecznej (07.12.2016 r.):
 - Liczba osób biorących udział w forum – 120 osób.

5. Kujawsko-Pomorski Program Wspierania Rodziny na lata 2014-2022 „Rodzina jest najważniejsza”

Cele szczegółowe⁴⁴:

- 1) Poprawa funkcjonowania rodziny w środowisku lokalnym poprzez tworzenie społecznej sieci wsparcia;
- 2) Zwiększenie dostępności usług dla rodzin ze szczególnymi potrzebami;

⁴² Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego Programu Doskonalenia Kadr Pomocy Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego Profesja”.

⁴³ Opis efektów na podstawie ankiet przesłanych w ramach sprawozdania z realizacji działań określonych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu.

⁴⁴ Opis celów i działań na podstawie „Kujawsko-Pomorskiego Programu Wspierania Rodziny na lata 2014-2022”.

- 3) Wzmocnienie rodzicielstwa i poprawa funkcjonowania pieczy zastępczej.

Główne działania:

- 1) Utworzenie Regionalnego Centrum Wspierania Rodziny;
- 2) Opracowanie i wdrożenie Kujawsko-Pomorskiej Karty Dużej Rodziny;
- 3) Wspieranie rodzin zastępczych (prowadzenie procedur adopcyjnych, poradnictwo, szkolenia) i optymalizacja procedur adopcyjnych;
- 4) Rozwój infrastruktury instytucjonalnych form pieczy zastępczej realizowanych poprzez utworzenie Interwencyjnego Ośrodka Preadopcyjnego oraz Regionalnej Placówki Opiekuńczo-Terapeutycznej.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku⁴⁵:

- 1) Stymulowanie i wzmacnianie działań na rzecz wyrównywania szans rozwoju społecznego, edukacyjnego i kulturalnego osób i rodzin ze środowisk defaworyzowanych, w szczególności z obszarów wiejskich, popegeerowskich i dzielnic zaniedbanych.
 - a) Otwarty konkurs ofert „Wspieranie zajęć rozwojowych dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 2 000 osób;
 - b) Otwarty konkurs ofert „Wspieranie prac wychowawczych z dziećmi i młodzieżą realizowanych przez organizacje młodzieżowe”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 2 500 osób;
- 2) Podejmowanie działań na rzecz rozwoju rodzicielstwa zastępczego.
 - a) Realizacja zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 997 osób;
- 3) Liczba wydanych Kart Dużej Rodziny – 6 465 kart;
- 4) Liczba zawartych umów z Partnerami w ramach Programu Karty Dużej Rodziny – 48 umów.

6. Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku

Cele szczegółowe⁴⁶:

- 1) Budowanie pozytywnych postaw społecznych w stosunku do osób niepełnosprawnych oraz pogłębianie wiedzy na temat ich potrzeb;
- 2) Poprawa dostępu osób niepełnosprawnych i ich otoczenia do informacji;
- 3) Wyrównywanie szans w zakresie dostępności do kształcenia i zdobywania zawodu przez osoby niepełnosprawne;
- 4) Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
- 5) Zwiększenie potencjału w zakresie świadczenia usług na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 6) Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do leczenia specjalistycznego, terapii i rehabilitacji.

⁴⁵ Opis efektów na podstawie ankiet przesłanych w ramach sprawozdania z realizacji działań określonych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 przez Departament Spraw Społecznych, Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego i Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

⁴⁶ Opis celów i działań na podstawie „Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku”

Główne działania:

- 1) Gromadzenie i analiza danych na temat potrzeb osób niepełnosprawnych;
- 2) Prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji;
- 3) Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej dla osób niepełnosprawnych;
- 4) Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy bezpośrednio zaangażowanych w proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych;
- 5) Likwidacja barier architektonicznych w placówkach edukacyjnych z uwzględnieniem zaplecza socjalno-bytowego;
- 6) Zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności poprzez tworzenie i wspieranie działalności zakładów aktywności zawodowej;
- 7) Dofinansowanie regionalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych wspierających ich aktywność w tych dziedzinach oraz promowanie uniwersalnych rozwiązań w zakresie dostępności;
- 8) Dofinansowywanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych;
- 9) Prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek;
- 10) Wyposażenie obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny;
- 11) Wspieranie działań na rzecz wdrażania nowoczesnych metod diagnozy, terapii i rehabilitacji osób niepełnosprawnych.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku⁴⁷:

- 1) Upowszechnianie i wspieranie programów aktywizujących społecznie i zawodowo osoby niepełnosprawne obejmujących m.in. poradnictwo, profilaktykę, rehabilitację, asystenturę, szkolenia zawodowe, tworzenie miejsc pracy:
 - a) Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 350 osób;
 - b) Otwarty konkurs ofert nr 15/2014, 23/2015, 15/2016 pn. „Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 3 184 osoby, w tym 2 385 osoby niepełnosprawne, wśród nich 403 dzieci niepełnosprawnych;
- 2) Wsparcie i rozwój działań na rzecz niwelowania barier utrudniających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym, komunikowaniu się, w tym architektonicznych, transportowych, technicznych, mentalnych.
 - a) Kampania pn. „Rodzicielstwo bez barier”. Kontynuacja kampanii i konferencja podsumowująca Kampanię dot. 2016 r.:

⁴⁷ Opis efektów na podstawie ankiet przesłanych w ramach sprawozdania z realizacji działań określonych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 przez Departament Spraw Społecznych, Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego i Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

- Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 24 rodziny, z których jedno z rodziców jest osobą z niepełnosprawnością biorący udział w kampanii oraz mieszkańcy regionu kujawsko-pomorskiego;
- b) Projekt pn. „Majówka z kulturą”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – Niepełnosprawni mieszkańcy regionu kujawsko-pomorskiego;
- c) Wystawa prac twórczości osób niepełnosprawnych „My też potrafimy”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – Uczestnicy z niepełnosprawnością 74 placówek działających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego m.in. wtz, mieszkańców domów pomocy społecznej;
- 3) Wsparcie rozwoju placówek rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych:
 - a) Dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 1300 osób, z czego 217 dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością, 718 niepełnosprawnych mieszkańców wsi.

7. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2016

Cele szczegółowe⁴⁸:

- 1) Zmniejszenie popytu na narkotyki wśród mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego;
- 2) Poprawa jakości życia osób używających narkotyków szkodliwie i osób uzależnionych oraz ich rodzin;
- 3) Wsparcie analityczne realizacji wojewódzkiego programu przeciwdziałania narkomanii poprzez monitorowanie przebiegu programu.

Główne działania:

- 1) Zwiększenie wiedzy ogółu społeczeństwa dotyczącej problemów narkotykowych oraz HIV/AIDS;
- 2) Rozwijanie umiejętności psychospołecznych dzieci i młodzieży stanowiących czynniki chroniące przed używaniem środków psychoaktywnych;
- 3) Zwiększenie umiejętności wychowawczych rodziców;
- 4) Podniesienie kwalifikacji zawodowych osób zaangażowanych w działalność profilaktyczną;
- 5) Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób używających narkotyków szkodliwie i uzależnionych od narkotyków;
- 6) Zmniejszenie marginalizacji społecznej wśród osób używających narkotyków szkodliwie oraz osób uzależnionych;
- 7) Monitorowanie problemu narkomanii na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

⁴⁸ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2016”.

* Efekty zrealizowanych działań w 2016 roku zaprezentowane zostały wspólnie z *Wojewódzkim Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2016-2020*.

8. Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2016-2020

Cele szczegółowe⁴⁹:

- 1) Rozwój działań profilaktycznych i edukacyjnych ograniczających szkody o charakterze rodzinnym, społecznym, zdrowotnym związanych z nadużywaniem alkoholu;
- 2) Rozwój współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 3) Rozwój systemu pomocy dla osób pijących szkodliwie, osób uzależnionych od alkoholu, uzależnionych behawioralnie oraz ich rodzin.

Główne działania:

- 1) Wdrażanie i upowszechnianie rekomendowanych programów profilaktycznych opartych na skutecznych strategiach oddziaływań;
- 2) Wspieranie kampanii i działań edukacyjnych mających na celu zwiększenie wiedzy na temat szkód wynikających z picia alkoholu;
- 3) Upowszechnianie programów edukacyjnych adresowanych do rodziców, zwiększających ich kompetencje wychowawcze w obszarze profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci;
- 4) Rozwijanie wsparcia środowiskowego dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym (świetlice socjoterapeutyczne, świetlice z programem opiekuńczo-wychowawczym, inne miejsca wsparcia);
- 5) Organizowanie szkoleń dla różnych grup zawodowych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 6) Wspieranie i udzielanie pomocy samorządom gminnym i powiatowym oraz organizacjom pozarządowym w realizacji zadań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (organizacja porad, konferencji, szkoleń, seminariów, doradztwo itp.);
- 7) Rozwój oferty programów pomocy psychologicznej, terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu, współuzależnionych, DDA, z podwójną diagnozą oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, rodzin w kryzysie oraz uzależnień behawioralnych w placówkach odwykowych i zakładach karnych;
- 8) Podnoszenie kwalifikacji pracowników lecznictwa odwykowego, służby zdrowia oraz instytucji z obszaru rozwiązywania problemów społecznych i uzależnień.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku⁵⁰:

- 1) Promowanie i wspieranie programów informacyjno-edukacyjnych mających na celu zwrócenie uwagi na zagrożenia wynikające z uzależnień:

⁴⁹ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2016-2020”.

⁵⁰ Opis efektów na podstawie ankiet przesłanych w ramach sprawozdania z realizacji działań określonych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 przez Departament Spraw Społecznych, Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego i Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

- a) Narada pełnomocników gminnych ds. rozwiązywania problemów uzależnień i członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 83 osoby;
- b) Szkolenie pn. „Unplugged – zapobieganie uzależnieniom w szkole”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 28 osób;
- c) Szkolenie „Motywowanie bez oporu. Jak motywować do zmiany szkodliwych zachowań osoby, które nie chcą się zmienić”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 19 osób;
- d) Szkolenie dla instruktorów szkoleń dla sprzedawców napojów alkoholowych:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 23 osoby;
- e) Szkolenie pn. „Diagnoza i terapia pacjentów z podwójną diagnozą ze szczególnym uwzględnieniem uzależnionych pacjentów z zaburzeniami osobowości”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 20 osób;
- 2) Wsparcie i rozwój regionalnych specjalistycznych placówek wsparcia dziennego/ leczenia odwykowego dla osób uzależnionych, a także działań służących tworzeniu sieci wsparcia dla osób uzależnionych (punkty konsultacyjne, kluby abstynenckie):
 - a) Finansowanie superwizji pracowników placówek leczenia uzależnienia od alkoholu z terenu województwa:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 65 osób;
 - b) Wsparcie stowarzyszeń abstynenckich w ramach otwartych konkursów ofert:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 3 055 osób;
 - c) Wsparcie punktów konsultacyjnych w ramach otwartych konkursów ofert
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 804 osoby;
- 3) Wsparcie realizacji programów profilaktyki uzależnień skierowanych do dzieci i młodzieży:
 - a) Programy realizowane w ramach otwartego konkursu ofert pn. „Rozwiązywanie problemów alkoholowych w województwie kujawsko-pomorskim”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 1 847 osób;
 - b) Programy realizowane w ramach otwartego konkursu ofert pn. „Aktywizacja środowisk wiejskich w rozwiązywaniu problemów alkoholowych, narkomanii i innych uzależnień”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 3 236 osób;
 - c) Program prewencyjno-profilaktyczny „Sztuka wyboru”:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – ok. 500 osób;
- 4) Liczba zrealizowanych działań o charakterze edukacji publicznej – 5 działań;
- 5) Liczba młodzieży uczestniczącej w programach profilaktycznych realizowanych na terenie szkół, placówek opiekuńczo-wychowawczych, itp. – 5 668 osób.

9. Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020

Cele szczegółowe⁵¹:

- 1) Wszechstronne wsparcie rodzin dotkniętych przemocą oraz opracowanie programów w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 2) Zwiększenie kompetencji i kwalifikacji pracowników służb, instytucji, organizacji pozarządowych specjalizujących się w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie województwa kujawsko-pomorskiego;
- 3) Podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej zjawiska przemocy i możliwości wsparcia;
- 4) Wspieranie inicjatyw oraz lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

Główne działania:

- 1) Organizacja pomocy prawnej i psychologicznej w ramach Biura ds. Polityki Prorodzinnej i Przeciwdziałania Przemocy dla rodzin dotkniętych przemocą;
- 2) Inicjowanie wspólnych przedsięwzięć z instytucjami, służbami i organizacjami pozarządowymi („dobre praktyki”), wymiana doświadczeń i wiedzy;
- 3) Organizacja szkoleń w zakresie udzielania pomocy ofiarom przemocy;
- 4) Organizacja szkoleń w zakresie prowadzenia działań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy;
- 5) Organizacja i udział samorządu województwa kujawsko-pomorskiego w kampaniach społecznych dotyczących zjawiska przemocy;
- 6) Opracowywanie i upowszechnianie materiałów edukacyjno-informacyjnych i szkoleniowych dotyczących przemocy w rodzinie;
- 7) Organizacja konferencji, warsztatów, szkoleń i pogadanek w zakresie problematyki przemocy;
- 8) Uświadamianie i popularyzacja wśród samorządów konieczności rozwoju infrastruktury pomocy instytucjonalnej w obszarze przemocy domowej jako niezbędnych komponentów wojewódzkiego systemu wsparcia dla ofiar przemocy poprzez: akcje informacyjne, konferencje, szkolenia itd.;
- 9) Wprowadzenie systemu dotowania organizacji pozarządowych celem realizacji zadań zleczanych w zakresie problematyki przemocy w rodzinie.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku⁵²:

- 1) Wspieranie rodzin poprzez rozwój specjalistycznego poradnictwa i innych form pomocy w gminach i powiatach:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 2 049 osób;
- 2) Wsparcie programów edukacji społecznej edukacyjno-korekcyjnych i promowanie działań na rzecz przeciwdziałania, przemocy w szczególności w rodzinie:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 140 osób;

⁵¹ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020”.

⁵² Opis efektów na podstawie ankiet przesłanych w ramach sprawozdania z realizacji działań określonych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 przez Departament Spraw Społecznych, Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego i Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

- 3) Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w zakresie diagnozowania i reagowania na przypadki przemocy w szczególności w rodzinie:
 - Liczba osób objęta przedsięwzięciem – 507 osób;
- 4) Liczba zorganizowanych kampanii społecznych na rzecz przeciwdziałania przemocy, w szczególności w rodzinie – 1 kampania;
- 5) Liczba przeprowadzonych szkoleń w zakresie udzielania wsparcia ofiarom przemocy – 4 szkolenia;
- 6) Liczba zorganizowanych spotkań, udzielonych porad, w tym porad w ramach Niebieskiej Linii – 1 886 porad.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020

Jednym z instrumentów Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego mający na celu zwiększenie efektów w zakresie włączenia społecznego jest **Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020**.

Zmniejszeniu ubóstwa i wykluczenia społecznego dedykowane są zwłaszcza środki w ramach Priorytetu 9 - Solidarne społeczeństwo, w tym Poddziałanie 9.3.2 Rozwój usług społecznych.

W ramach tego Poddziałania w 2016 roku dofinansowanie otrzymały projekty w następujących obszarach⁵³:

- działalność mieszkań wspieranych;
- działalność dziennych domów pobytu;
- działalność gospodarstw opiekuńczych;
- rozwój usług społecznych;
- rozwój usług asystenckich;
- działania służące wspieraniu rodzin i osób w wypełnianiu ról społecznych i opiekuńczo-wychowawczych;
- poradnictwo rodzinne, obejmujące wsparcie rodziny naturalnej i zastępczej.

Przykładowe projekty wybrane do dofinansowania w ramach Poddziałania 9.3.2

1. Projekt „Rodzina w Centrum”

Cel projektu:

Rozwój i zwiększenie dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.

Planowane efekty:

- 1) Zbudowanie jednego zintegrowanego systemu pomocy dla rodzin w województwie Kujawsko-Pomorskim.
- 2) Poprawa dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, a tym samym zapewnienie rodzinom możliwość lepszego funkcjonowania w przyszłości.

⁵³ Opracowanie własne na podstawie ogłoszeń i wyników naborów wniosków, dostępnych na stronie internetowej o adresie: <http://www.mojregion.eu/index.php/rpo/zobacz-ogloszenia> (data korzystania 09.05.2017 r.).

- 3) Deinstytucjonalizacja świadczonego wsparcia oraz przejście do świadczenia usług w lokalnej społeczności.
- 4) Zmniejszenie ilości umieszczanych osób w opiece instytucjonalnej, w tym rozdzielaniu dziecka z rodziną i umieszczeniu w pieczy zastępczej.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku⁵⁴:

- 1) Liczba osób objętych przedsięwzięciem w zakresie wspierania rodzin poprzez rozwój specjalistycznego poradnictwa i innych form pomocy w gminach i powiatach – 157 osób;
- 2) Liczba utworzonych Centrów Wsparcia Rodziny – 23 centra;
- 3) Liczba osób objętych przedsięwzięciem na rzecz rozwoju rodzicielstwa zastępczego – 152 osoby;
- 4) Liczba spotkań, których celem było podnoszenie wiedzy w zakresie pieczy zastępczej, w tym konieczności jej deinstytucjonalizacji – 5 spotkań;
- 5) Liczba osób objętych przedsięwzięciem na rzecz osób usamodzielniających się po opuszczeniu form rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej – 45 osób;
- 6) Liczba warsztatów dla osób przebywających i opuszczających pieczę zastępczą – 4 warsztaty;
- 7) Liczba bonów edukacyjnych dla osób usamodzielniających się – 5 bonów;

Projekt realizowany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu – jednostkę organizacyjną Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego – w partnerstwie z 19 Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie oraz 4 Miejskimi Ośrodkami Pomocy Rodzinie/Społecznej.

2) Działalność gospodarstw opiekuńczych w województwie kujawsko-pomorskim „Zielona opieka”

Celem projektu jest zwiększenie dostępności usług opiekuńczo-aktywizujących dla 225 osób niesamodzielnich w formie pobytu dziennego w gospodarstwach opiekuńczych oraz podniesienie kompetencji 30 osób w zakresie usług opiekuńczych.

Projekt zakłada utworzenie i funkcjonowanie 15 gospodarstw opiekuńczych na terenie 5 powiatów: brodnickiego, mogileńskiego, świeckiego, tucholskiego i wąbrzeskiego. Podopieczni pod kierunkiem opiekuna będą mogli brać udział w zajęciach związanych z tradycyjnym gospodarstwem rolnym, rękodzielniczych, czytaniu książek, miło spędzać czas na rozmowach z innymi i spacerach. Wsparcie będzie oferowane przez 5 dni w tygodniu, przez 8 godzin dziennie. Każda osoba w projekcie będzie korzystać z usług przez maksymalnie pół roku⁵⁵.

Projekt realizowany jest przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie w partnerstwie z Lokalną Grupą Działania „Bory Tucholskie”.

3) Działalność domu dziennego pobytu w Mokowie

Celem projektu jest podtrzymanie sprawności życiowej i społecznej 40 niesamodzielnich mieszkańców powiatu lipnowskiego poprzez aktywizację i opiekę w domu dziennego pobytu.

W ramach działalności domu oferowane będą m.in.:

⁵⁴ Opis efektów na podstawie ankiet przesłanych w ramach sprawozdania z realizacji działań określonych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 przez Dział Współpracy i Szkoleń Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu.

⁵⁵ Na podstawie: <http://www.opieka.kpodr.pl/pl/zielona-opieka/o-projekcie/> (data korzystania: 01.06.2017 r.).

- prowadzenie zajęć usprawniających ruchowo,
- prowadzenie zajęć rekreacyjnych, kulturalnych, edukacyjnych,
- zapewnienie dostępu do kultury i rekreacji,
- udzielanie porad psychologicznych,
- świadczenie pomocy w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych,
- udzielanie wsparcia w zachowaniu więzi rodzinnych,
- zapewnienie posiłków i dowozu,
- współpraca z różnymi podmiotami w celu rozwijania nowych form działalności⁵⁶.

Projekt realizowany jest przez Feniks s.c. w partnerstwie z Polskim Towarzystwem Ekonomicznym Oddział w Bydgoszczy.

4) Rozwój usług społecznych w Gminie Miasta Toruń

Celem projektu jest zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych poprzez utworzenie czterech klubów samopomocy w Toruniu dla 40 osób niesamodzielnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz świadczenie usług wspierających proces aktywizacji społeczno-zawodowej dla 40 osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym⁵⁷.

Projekt realizowany jest przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu w partnerstwie z RC fundacją konsultingu i rehabilitacji oraz Fundacją Gospodarczą Pro Europa.

5) Pogotowie asystenckie w Sępólnie Krajeńskim

Celem projektu jest zwiększenie na terenie gminy Sępólno Krajeńskie dostępności do usług społecznych poprzez przeszkolenie 10 klientów Ośrodka Pomocy Społecznej z kręgu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jako asystentów osobistych osoby niepełnosprawnej i zatrudnienie ich do świadczenia względem 20 osób niepełnosprawnych, klientów OPS z terenu gminy Sępólno Krajeńskie, usług opiekuńczych. Dodatkowo wsparcie kierowane będzie również do 10 opiekunów faktycznych osób niepełnosprawnych poprzez działania ukierunkowane na podnoszenie ich umiejętności służących poprawie jakości usług opiekuńczych.

W ramach projektu dla 10 klientów OPS zaplanowano:

- szkolenie dla asystentów osobistych osób niepełnosprawnych;
- 12-miesięczne zatrudnienie na stanowisku asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej w ramach umowy o pracę;

Dla 20 osób niepełnosprawnych zaplanowano:

- 12-miesięczne wsparcie asystentów osobistych osoby niepełnosprawnej,
- 12-miesięczne wsparcie trenerów aktywności;

Dla 10 opiekunów faktycznych przewidziano wsparcie w formie:

- grup wsparcia,
- poradnictwa psychologicznego,
- cyklicznych spotkań z innymi specjalistami⁵⁸.

⁵⁶ Opis na podstawie: <http://cedr-osrodek.pl/projekty/> (data korzystania 01.06.2017 r.).

⁵⁷ Opis na podstawie: <http://www.mopr.torun.pl/index.php/projekty-efs/833-rozwojuslugspolecznych> (data korzystania 01.06.2017 r.).

⁵⁸ Na podstawie: <http://ops-sepolno.pl/spotkanie-rekrutacyjne-dla-ii-i-iii-grupy-uczestnikow-projektu-pogotowie-asystenckie-w-sepolnie-krajenskim/> (data korzystania: 01.06.2017 r.).

Projekt realizowany jest przez Gminę Sępólno Krajeńskie.

Ponadto w ramach Poddziałania 9.2.2 Aktywne włączenie społeczne młodzieży objętej sądowym środkiem wychowawczym lub poprawczym realizowany jest:

1. Projekt „Trampolina”

Cel projektu⁵⁹:

Wzrost aktywności społecznej, edukacyjnej i zawodowej oraz zwiększenie zdolności funkcjonowania w społeczeństwie młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym tj. 400 osób objętych nadzorem kuratorskim/środkiem wychowawczym oraz 140 wychowanków/ wychowanek Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych/Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii, a także wzrost umiejętności niezbędnych we wspieraniu rozwoju młodzieży u 80 z otoczenia młodzieży objętej projektem, z terenu województwa kujawsko-pomorskiego.

Główne działania:

- 1) Zaplanowano szeroki wachlarz wsparcia zarówno indywidualnego jak i grupowego prowadzącego do aktywizacji społeczno-zawodowej m.in. poprzez:
 - opiekę wysokokwalifikowanej kadry wychowawców, specjalistów ds. resocjalizacji, animatorów młodzieży;
 - zajęcia profilaktyczno-wychowawcze mające na celu zapoznanie z alternatywnymi formami spędzania czasu wolnego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego: m.in. wyjścia do filharmonii, opery, kina, teatru, lokalnych ośrodków kultury, Planetarium, Astrobaz, Muzeum Piernika, Młynu Wiedzy, lokalnych bibliotek itp.;
 - organizację zajęć sportowych;
 - terapię przez sztukę (m.in. zajęcia artystyczne, muzyczne, wokalne, teatralne, realizację profesjonalnego klipu, udział w przeglądach artystycznych);
 - wsparcie socjoterapeutów, psychologów, edukatorów, doradców zawodowych;
 - wolontariat;
 - szkolenia zawodowe, staże, wizyty zawodoznawcze;
 - zajęcia Kynoterapii, Hipoterapii;
 - warsztaty rozwijające umiejętności specjalistyczne i techniczne np. ratowniczo-strażackie, cukiernicze, renowację mebli, politechniczne, spawalnicze, stylizację paznokci, wizaż, florystykę, informatyczno-medialne.
- 2) Powstanie 20 Młodzieżowych Centrów skupiających młodzież objętą m.in. nadzorem kuratorskim.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2016 roku⁶⁰:

- 1) Działania społeczne, resocjalizacyjne – funkcjonowanie Młodzieżowych Centrów:
 - Utworzono 20 Młodzieżowych Centrów;
 - Zrekrutowano 200 uczestników;

⁵⁹ Na podstawie strony internetowej: <http://www.rOPS.torun.pl/nasze-projekty/trampolina/informacja-o-projekcie> (data korzystania 23.05.2017 r.).

⁶⁰ Opis efektów na podstawie arkusza monitorującego dla projektu pn. „Trampolina”, wg stanu na dzień 17.01.2017 r.

- Podpisano umowy z 20 opiekunami/wychowawcami, 40 specjalistami ds. resocjalizacji;
- 2) Zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społeczeństwie:
 - Zatrudniono animatora młodzieży, który nawiązywał kontakty z kadrami Młodzieżowych Centrów;
 - 3) Kompetencje społeczne w Młodzieżowych Centrach:
 - Zatrudniono 14 socjoterapeutów;
 - 4) Zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społeczeństwie MOW/MOS, m.in.:
 - zajęcia sportowe;
 - zajęcia zespołu muzycznego;
 - zajęcia teatru profilaktycznego;
 - samoobrona z elementami crossfitu;
 - zajęcia artystyczne/wokalne;
 - 5) Zajęcia profilaktyczne, terapeutyczne MOW/MOS, m.in.:
 - zajęcia arteterapii;
 - terapia z profilaktyką uzależnień;
 - zajęcia terapii pedagogicznej;
 - EEG Biofeedback;
 - hipoterapia.

Projekt realizowany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu – jednostkę organizacyjną Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego – przy współpracy Stowarzyszenia Wsparcia Społecznego „ADITUS”, Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego we Włocławku, Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Samostrzelu, Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Strzelnie, Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Szerzawach oraz Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Bielicach.

ERRATA

str.	wiersz	jest						powinno być																																																													
32	Dane dot. Województwa Kujawsko- Pomorskiego	 Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka → 3 518						 Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka → 3 299																																																													
34	Tabela 15	<table><tr><th>Rodzaj wskaźnika</th><th>2013</th><th>2014</th><th>2015</th><th>2016</th><th>Wartość max (powiat)</th><th>Wartość min (powiat)</th></tr><tr><td colspan="7">Wartość ogółem (województwo)</td></tr><tr><td>Liczba rodzin zastępczych</td><td>2 423</td><td>2 212</td><td>2 144</td><td>2 205</td><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej</td><td>68,3%</td><td>71,1%</td><td>70,1%</td><td>72,3%</td><td>85,3%¹⁶ (p. golubsko-dobrzyński)</td><td>50,8% (p. rypiński)</td></tr></table>						Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)	Wartość ogółem (województwo)							Liczba rodzin zastępczych	2 423	2 212	2 144	2 205	X	X	Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	68,3%	71,1%	70,1%	72,3%	85,3% ¹⁶ (p. golubsko-dobrzyński)	50,8% (p. rypiński)	<table><tr><th>Rodzaj wskaźnika</th><th>2013</th><th>2014</th><th>2015</th><th>2016</th><th>Wartość max (powiat)</th><th>Wartość min (powiat)</th></tr><tr><td colspan="7">Wartość ogółem (województwo)</td></tr><tr><td>Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka</td><td>2 423</td><td>2 212</td><td>2 144</td><td>2 205</td><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej</td><td>68,3%</td><td>71,1%</td><td>70,1%</td><td>69,4%</td><td>91,1%¹⁴ (p. nakielski)</td><td>47,4% (p. grudziądzki)</td></tr></table>						Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)	Wartość ogółem (województwo)							Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	2 423	2 212	2 144	2 205	X	X	Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	68,3%	71,1%	70,1%	69,4%	91,1% ¹⁴ (p. nakielski)	47,4% (p. grudziądzki)
Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)																																																															
Wartość ogółem (województwo)																																																																					
Liczba rodzin zastępczych	2 423	2 212	2 144	2 205	X	X																																																															
Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	68,3%	71,1%	70,1%	72,3%	85,3% ¹⁶ (p. golubsko-dobrzyński)	50,8% (p. rypiński)																																																															
Rodzaj wskaźnika	2013	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)																																																															
Wartość ogółem (województwo)																																																																					
Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	2 423	2 212	2 144	2 205	X	X																																																															
Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	68,3%	71,1%	70,1%	69,4%	91,1% ¹⁴ (p. nakielski)	47,4% (p. grudziądzki)																																																															
34	Pierwszy akapit	W roku 2016 w województwie kujawsko-pomorskim rodzinną pieczę zastępczą stanowiło 2 169 rodzin zastępczych i 36 rodzinnych domów dziecka.						W roku 2016 w województwie kujawsko-pomorskim rodzinną pieczę zastępczą stanowiło 2 205 rodzin zastępczych (w tym 36 rodzinnych domów dziecka).																																																													
40	Dane dot. Województwa Kujawsko- Pomorskiego	 4 centra integracji społecznej Źródło: rejestr CIS prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy 21 klubów integracji społecznej 68 spółdzielni socjalnych Źródło: Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych						 4 centra integracji społecznej Źródło: rejestr CIS prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy 21 klubów integracji społecznej 67 spółdzielni socjalnych Źródło: Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych																																																													

ERRATA

str.	wiersz	jest	powinno być																														
40	Wybrane wskaźniki obrazujące Województwo Kujawsko-Pomorskie na tle kraju	 Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2016 roku Źródło: BDL → 8,3 % średnia krajowa 12,1% (2 miejsce w kraju) Stopa bezrobocia wg BAEL w 2016 roku Źródło: BDL → 7,5 % średnia krajowa 8,0 % (5 miejsce w kraju) Stopa bezrobocia wg BAEL w 2016 roku (kobiety) Źródło: BDL → 7,7 % średnia krajowa 8,9 % (5 miejsce w kraju) Stopa bezrobocia wg BAEL w 2016 roku (mężczyźni) Źródło: BDL → 7,3 % średnia krajowa 7,2 % (7 miejsce w kraju) Udział pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy od momentu zarejestrowania się w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem w 2016 roku Źródło: BDL → 40,7 % średnia krajowa 41,9 % (6 miejsce w kraju) Udział bezrobotnych kobiet w ogóle zarejestrowanych, jako osoby bezrobotne w 2016 roku Źródło: BDL → 53,3 % średnia krajowa 57,5 % (3 miejsce w kraju) Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata w 2015 roku Źródło: BDL → 26,0 % średnia krajowa 28,5 % (3 miejsce w kraju)	 Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2016 roku Źródło: BDL → 8,3 % średnia krajowa 12,1% (2 miejsce w kraju) Stopa bezrobocia wg BAEL w 2015 roku Źródło: BDL → 7,5 % średnia krajowa 8,0 % (5 miejsce w kraju) Stopa bezrobocia wg BAEL w 2015 roku (kobiety) Źródło: BDL → 7,7 % średnia krajowa 8,9 % (5 miejsce w kraju) Stopa bezrobocia wg BAEL w 2015 roku (mężczyźni) Źródło: BDL → 7,3 % średnia krajowa 7,2 % (7 miejsce w kraju) Udział pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy od momentu zarejestrowania się w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem w 2016 roku Źródło: BDL → 40,7 % średnia krajowa 41,9 % (6 miejsce w kraju) Udział bezrobotnych kobiet w ogóle zarejestrowanych, jako osoby bezrobotne w 2016 roku Źródło: BDL → 53,3 % średnia krajowa 57,5 % (3 miejsce w kraju) Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata w 2015 roku Źródło: BDL → 26,0 % średnia krajowa 28,5 % (3 miejsce w kraju)																														
46	Tabela 21	Źródło: OZPS za lata 2013-2016	Źródło: OZPS za lata 2013-2016, Wyniki ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych w latach 2015 i 2017																														
55	Dane dot. Województwa Kujawsko-Pomorskiego	 256 klubów i świetlic dla seniorów 12 i 2 filie dziennych domów pomocy społecznej 8 domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku	 256 klubów i świetlic dla seniorów 12 i 2 filie dziennych domów pomocy społecznej 10 domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku																														
57	Tabela 30	Tabela 30. Domy pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku w województwie kujawsko-pomorskim <table><tr><th>Rodzaj placówki</th><th>2013</th><th>2014</th><th>2015</th><th>2016</th></tr><tr><td></td><td colspan="4">liczba placówek ogółem</td></tr><tr><td>Dom pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku</td><td>11</td><td>10</td><td>9</td><td>8</td></tr></table> Źródło: Sprawozdanie MPIPS za lata 2013-2016 Spośród 49 domów pomocy społecznej, 8 z nich to placówki przeznaczone dla osób w podeszłym wieku. Analizując infrastrukturę na przestrzeni lat 2013-2016 zauważalny jest minimalny spadek domów pomocy dla osób starszych. Warto natomiast wspomnieć, że tego	Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016		liczba placówek ogółem				Dom pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku	11	10	9	8	Tabela 30. Domy pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku w województwie kujawsko-pomorskim <table><tr><th>Rodzaj placówki</th><th>2013</th><th>2014</th><th>2015</th><th>2016</th></tr><tr><td></td><td colspan="4">liczba placówek ogółem</td></tr><tr><td>Dom pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku</td><td>11</td><td>10</td><td>9</td><td>10</td></tr></table> Źródło: Sprawozdanie MPIPS za lata 2013-2016 Spośród 49 domów pomocy społecznej, 10 z nich to placówki przeznaczone dla osób w podeszłym wieku (w tym dwa prywatne – w powiecie brodnickim	Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016		liczba placówek ogółem				Dom pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku	11	10	9	10
Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016																													
	liczba placówek ogółem																																
Dom pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku	11	10	9	8																													
Rodzaj placówki	2013	2014	2015	2016																													
	liczba placówek ogółem																																
Dom pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku	11	10	9	10																													

ERRATA

str.	wiersz	jest	powinno być
		rodzaju placówki prowadzone przez inny podmiot niż powiat czy gmina coraz częściej uzyskują zezwolenie. Liczba osób oczekujących na umieszczenie w domu pomocy społecznej dla osób starszych wyniosła na koniec 2016 roku – 155 osób, co stanowiło 36% wszystkich oczekujących na miejsce w DPS.	i żnińskim). Analizując infrastrukturę na przestrzeni lat 2013-2016 obserwuje się podobny poziom liczby domów pomocy dla osób starszych. Warto natomiast wspomnieć, że tego rodzaju placówki prowadzone przez inny podmiot niż powiat czy gmina coraz częściej uzyskują zezwolenie. Liczba osób oczekujących na umieszczenie w domu pomocy społecznej dla osób starszych wyniosła na koniec 2016 roku – 155 osób, co stanowiło 36% wszystkich oczekujących na miejsce w DPS.
35	Mapa 2	Mapa 6. Rodzinna piecza zastępcza w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. ● Liczba rodzin zastępczych ogółem (2 224 w tym 894 w miastach grodzkich na prawach powiatu) w tym liczba rodzin zastępczych zawodowych (115 w tym 30 w miastach grodzkich na prawach powiatu) ● Liczba rodzinnych domów dziecka (36 w tym 18 w miastach grodzkich na prawach powiatu) ● Liczba rodzin pomocowych (31 w tym 23 w miastach grodzkich na prawach powiatu) Źródło: OZPS za 2016 rok	Mapa 7. Rodzinna piecza zastępcza w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. ● Liczba rodzin zastępczych ogółem (2 205 w tym 882 w miastach grodzkich na prawach powiatu) w tym liczba rodzin zastępczych zawodowych (115 w tym 30 w miastach grodzkich na prawach powiatu) ● Liczba rodzinnych domów dziecka (36 w tym 18 w miastach grodzkich na prawach powiatu) ● Liczba rodzin pomocowych (31 w tym 23 w miastach grodzkich na prawach powiatu) Źródło: OZPS za 2016 rok